

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

KANGONDE WALIPWILA

2023

13
ANOS
2010-2023

VERSÃO EM COKWE

Nemini Jus Ignorare Conceditur

Niumwe matela kuleula Wana.

AKWA KUSONYEKA

USONGWELO	CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA Kangonde Walipwila
MWENE	Cota ca Ujikilo
CIPATHULO CA USONEKESO	Lexdata – Sistemas e Edições Jurídicas, Lda.
KANGONDE	1.º Kangonde Kasambano 2023
KUCIZA	500 Ikuma
ULINGILO WA MUSHIMBI	Imprensa Nacional – E.P.
UTHULIKILO MUSHIMBI	11570/2023
ISBN	978-989-8880-33-8

Cizavu ca mikakaji wa ilumbunushi | Grupo Técnico de Tradutores

Cilulamiso wa mikakaji | Coordenador Técnico: José Pedro

Thuminyi wa ulumbunwisol | Gestor de Tradução: Domingos Vaz

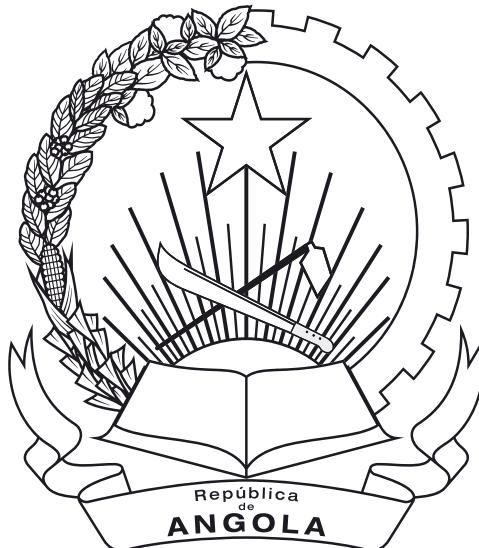
Ilumbunushi | Tradutores: Daniel Peres Sassuco e Enoque Sapalo Caiombo

Katalilo

Malimi amucifuci cethu, ngwe nyi malimi eswawo, kakwalumuka nyi kusokoloka mu shimbu lyeswe. Mweswawo matanga ulumbunwino wa Cijikiko ca Cifuci ca Angola, mu limi lya Cokwe, mawana maliji amwe apwa kucilumuna mu usolwelo wa Leshiku, Mofoloiya, Shindatika, Semandika nyi Fonoloiya. Alyoze, ulumbunwino uno unasoloka, mu shimbu lya ufumbuwiso wapwanga kulingiwa mu ulemu unji wa katalilo wa mucipathulo ca Linguística.

Nota

As línguas nacionais, como qualquer língua, estão em constante transformação e evolução. Ao ler a tradução da Constituição da República de Angola na língua Cokwe, o leitor poderá encontrar vocabulário e/ou construções frásicas que já tenham sofrido mutações ao nível lexical, morfológico, fonológico e sintáctico. Contudo, a tradução apresentada, na presente data de publicação, foi realizada com o máximo rigor linguístico.

CIJIKILO
CA CIFUCI CA ANGOLA

KANGONDE WALIPWILA

2023

VERSÃO EM COCKWE

MALIJI AUPUTHUKILO

Ujikilo wa Cifuci hiwuputhuka nyi kusokoka ca Angola, mukakweji wakutathu mumwaka wa 1975, mukuthwama caha mujila ya kuthathuka, nyi kukola muilinga nyi yakukolesa mbunga nyi cifuci.

Ujikilo wa Cifuci, mumatangwa wano, tunawunyingika ngwe Citalilo camwaka wa 1992, haize yakashiwile ku Bisese (Kuva, 1991), kuneha unji wa yokota ya malinjekela nyi cela cakusakula, ngwe milali ya watha wamalinjekela.

Hakeshi kuvulama kucilumuka ca yuma yeswe ya myakhulula, kuthwala ha cacijikilo wa Cifuci, citanga cahyana yeswe hakuthathuka ca Cifuci cili ca kakweji wa Kamoxi mumwaka wa 2010 ha kutayiza mumbunga Cijikilo cAngola, cize thunakalakalanaco hapwila.

Cijikilo ca 2010 cashinakenya Unguvulu wa mwAngola, mukuthacikiza ca unji wa ishina ya Unguvulu wa ndemokalashiya nyi wana, mu vumbi lya ulemu wa muthu nyi mu kuzanga ca mbunga, mu uthungilo wa cifuci ca sambukila, wendelo, ululi, vumbi, sambukila, kulikata nyi kuthathuka caco.

Cijikilo ca Cifuci ca Unguvulu mweswawo capwile wikha cikundo calumbununa uhando wa malinjekela. Cijikilo cili, shimbu khanda, cizavu ca mbunga, cize calumbununa manyonga eswe akuyula mbunga nyi athu eswe kuthwala ma itanga, manyonga, yako, kulitalatala, kulithwaminyina nyi ikwo mu ishina ya Unguvulu wa wana.

Hakupwa manyonga a mbunga a cifuci, ulingilo wa shimbi jaco wapwa ukoleso wa ipathulo, cipwe yipwe ya uzange wa mbunga cipwe alipwila, Cota ca Cijikilo capwa phundu lye nguji lya umwenene mkwendesa Cifuci.

Cota ca Ujikillo, hakupwa ca ndonda ya wanangana cinatambe hakaci kayota yaKangana, Cota cize cikwete ulemu wa ushililo wa Cijikilo ca Cifuci, kafunga ka Unguvulu wandemokalashiya nyi wawana, nawa yawana ya uthusukilo, nyi uhashi wa shindakenyo.

Cota ca Ujikillo hisongoko cipwe shinoho cocene, alyoze cili cikwata ca kufungila ce Cijikilo, ulingilo waco nyi shindakenyo yaco.

Kulumbunuka ca cipathukilo ca Ujikillo kucasulilile haulingilo waco wa yuma yakumunehena, alyoze nawa, capwa "kakundwizo waisoneko ya Ujikillo", mba hakuthwala ca mana a uUnguvulu a mbunga, nyi undenda wa athu eswe, unji wa haisoneko yeswe, shimbi nyi mitambi, yakundakenya, kucako ca Cijikilo, kucinga, Keshika, kusokoloka ca cako ca Ujikillo. Cenaco kufamanyisa cisoneko cino.

Kufumanyisa ca Cijikilo cino ca 2010 cinakapwa cinakapwa kucilumuna ilita yaha mu Shimbi 18/21, ya kakweji ka Cimbejimbeji, mu uhashi wa Ukindukilo uvundangenyo wa shimbi, kukunga maliji aLex Mater muCijikilo umuwikha, mumu hanga cipwe kujiwana kawashi ka shimbi kulingila kuli akwa mana a Ululi wa Ujikillo.

Hakusulisa, cisonekeno calipwila, cize hicapwa kutwala ku cikuma, cili kusoneka cetu cikephe tunaneha mumu wakuwahilila nyi kwiwulula unji wa 12 ya myaka wa Cijikilo ca Cifuci cAngola 2010.

Luwanda, 05 wakasambano mu 2022.

Laurinda Prazeres Monteiro Cardoso, Ngaji Waluthwe Mwanangana wa Cota Ca Cijikilo ca Cifuci cAngola.

KWALULA

CIIKILLO CA CIFUCI CA ANGOLA

ULUMBUNWISO	17
USONGWELO I	
ISHINA YASHINDAKENYO	19
Ndongo 1. ^º (Cifuci ca Agola)	19
Ndongo 2. ^º (Unguvulu wa Wana nyi Ndemokalashiya)	19
Ndongo 3. ^º (Wanangana)	19
Ndongo 4. ^º (Ulingilo wa Watha wa Malinjekela)	20
Ndongo 5. ^º (Ululamiso wa Cifuci)	20
Ndongo 6. ^º (Olemu wa Cijikilo nyi Ushimbikilo)	20
Ndongo 7. ^º (Cako)	21
Ndongo 7. ^º (Unguvulu wa Wikha)	21
Ndongo 9. ^º (Wakilo)	21
Ndongo 10. ^º (Unguvulu wa Ufulyelo)	21
Ndongo 11. ^º (Sambukila nyi Ufungilo wa Cifuci)	22
Ndongo 12. ^º (Usendo nyi Ifuci ya Haze)	22
Ndongo 13. ^º (Ululi wa Ifuci Yeswe)	23
Ndongo 14. ^º (Ikumba ya Ulambala nyi Uputhukilo wa Ulingilo)	23
Ndongo 15. ^º (Mavu)	23
Ndongo 16. ^º (Upite wa Mavu)	23
Ndongo 17. ^º (Izavu ya Malinjekela)	23
Ndongo 18. ^º (Inyigi ya Cifuci)	24
Ndongo 19. ^º (Malimi)	25
Ndongo 20. ^º (Mbonge ilemu ya Cifuci ca Angola)	25
Ndongo 21. ^º (Ilinga ya Shindakenyio ya Unguvulu)	25

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

USONGWELO II	
YAWANA NYI ILIKA YA SHINDAKENYO	26
KAPITHULU I	
ISHINA YAWUNJI	26
Ndongo 22. ^º (Cishina ca Unji wa mbunga)	26
Ndongo 23. ^º (Cishina ca Ukwaciso)	27
Ndongo 24. ^º (Unji Wahyana)	27
Ndongo 25. ^º (Thunjize nyi Ilambala)	27
Ndongo 26. ^º (Ukungami wa Wana nyi Shindakenyo)	28
Ndongo 27. ^º (Phanda lya Yawana, Uthusukilo nyi Uhashi)	28
Ndongo 28. ^º (Ulemu wa Ungaji)	28
Ndongo 29. ^º (Kutaijiwa ku Cawana nyi Usophelo waco)	28
KAPITHULU II	
YAWANA, UTHUSUKILO NYI UFULYELO WASHINDAKENYO	29
Ndongo 30. ^º (Cawana Ca Mwono)	29
Ndongo 31. ^º (Cawana Ufungiwo Uthu)	29
Ndongo 32. ^º (Cawana ca Cinyingi, ca Usweko nyi Yuma yalwaji)	29
Ndongo 33. ^º (Ukinjikilo wa Kuzuwo)	29
Ndongo 34. ^º (Ukinkinjilo wa Usendo nyi wa kulihanjikisa)	30
Ndongo 35. ^º (Usoko, Umbaciso nyi Wana)	30
Ndongo 36. ^º (Cawana ca Wendelo caMujimba nyi Ufungilo Uthu)	31
Ndongo 37. ^º (Cawana nyi Njize ja Ikwata ya Ilambala)	31
Ndongo 38. ^º (Cawana haUputhukilo waMingoso)	31
Ndongo 39. ^º (Cawana kuIhela)	32
Ndongo 40. ^º (Wendelo wa Uhanjikilo nyi waMaliji)	32
Ndongo 41. ^º (Wendelo wa Umwenemwene, wa Ufulyelo nyi wa Ulembelo)	33
Ndongo 42. ^º (Ukwaciso wa Mana)	33
Ndongo 43. ^º (Wendelo waUlingilo waYako nyi Mana)	33
Ndongo 44. ^º (Wendelo ca Isonyekeno)	34
Ndongo 45. ^º (Cawana ca Kuhanjeka nyi Kulumbulwola aMalinjekela)	34
Ndongo 46. ^º (Wendelo waZuwo, Wendanganyi nyi Uthuthumbo)	34
Ndongo 47. ^º (Cawana cakulungulula nyi caUshishikilo)	34
Ndongo 48. ^º (Cawana Cakukunguluka)	35
Ndongo 49. ^º (Cawana ca Yikungulwila ya Milimo)	35
Ndongo 50. ^º (Cawana ca akwa kukala mafuto)	35
Ndongo 51. ^º (Wana Cakuhona Kukalakala)	36
Ndongo 52. ^º (Kulingila mu Mwono wa Mbunga)	36
Ndongo 53. ^º (Unjililo ha Watha Wambunga)	36
Ndongo 54. ^º (Uhashi wakusakula)	36
Ndongo 55. ^º (Wendelo wa Cijikilo wa Izavu ya Malinjekela)	37

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 56. ^º (Uhashi waUnguvulu)	37
Ndongo 57. ^º (Utepululo caYawana, Uthusukilo).....	37
Ndongo 58. ^º (Umanwino hanji ukashiwo wayawana, kuliselelela nyi itanga).....	38
Ndongo 59. ^º (Kukanjisa feto lya kufa)	38
Ndongo 60. ^º (Kukanjisa kuthumuna nyi kulamba cahyana)	39
Ndongo 61. ^º (Ungwalwe wakangana)	39
Ndongo 62. ^º (Kuhona kwalumuna Khekhe).....	39
Ndongo 63. ^º (Cawana ca akwa akwa kukashiwa ca mukamenga).....	39
Ndongo 64. ^º (Ukwiko wa wendelo).....	40
Ndongo 65. ^º (Ushililo wa Shimbi wa Ungalwe).....	40
Ndongo 66. ^º (Njize lya lukhaso Cinyingi Ufungilo).....	40
Ndongo 67. ^º (Uhashi Usopheso Milonga)	40
Ndongo 68. ^º (<i>Ucela wa Ungalwe</i>)	41
Ndongo 69. ^º (<i>Ucela wa Itanga</i>).....	41
Ndongo 70. ^º (Ucijiso nyi Khumanyisa)	42
Ndongo 71. ^º (Wana wa Usweko)	42
Ndongo 72. ^º (Wana wa Kusopewa wa Ululi nyi Kulita).....	42
Ndongo 73. ^º (Wana wa Kwita, Kwambulula, waKuhamika).....	42
Ndongo 74. ^º (Wana wa Cilinga ca Mbunga).....	43
Ndongo 75. ^º (Uhashi wa Unguvulu nyi Izavu Ikwo ya Mbunga).....	43
KAPITHULU III	
CAWANA NYI ILIKA MINGOSO, YAMBUNGA NYI YAYAKO	43
Ndongo 76. ^º (Wana wa Milimo).....	43
Ndongo 77. ^º (Uhindukilo nyi Ukindukilo ca Mbunga).....	44
Ndongo 78. ^º (Wana wa Mukwa Kulya)	44
Ndongo 79. ^º (Wana wa ku Ulongeso, Ku Yako nyi Khonda).....	44
Ndongo 80. ^º (Wanuke)	45
Ndongo 81. ^º (Ukweze)	45
Ndongo 82. ^º (Ushinakaji)	46
Ndongo 83. ^º (Akwa umwe Utonji)	46
Ndongo 84. ^º (Thujita Akhulu nyi Thujita yaUkhule)	46
Ndongo 85. ^º (Wana ku Ihela nyi kuMwono Upema).....	47
Ndongo 86. ^º (Izavu wze athwama mu ifuci ya Ilambala).....	47
Ndongo 87. ^º (Ithwa Yashakhulu, Yako nyi Utota).....	47
Ndongo 88. ^º (Kulika ca Kukunga)	47
USONGWELO III	
ULULAMISO WA MINGOSO, WAMBONGO NYI KATALILO	47
CAPITHULU I	
I ISHINA YAWUNJI	47
Ndongo 89. ^º (Ishina ya shindakenyo)	47

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 90. ^º (Ululi wa Mbunga).....	48
Ndongo 91. ^º (Uphacakilo).....	48
Ndongo 92. ^º (Ipathulo ya Mingoso).....	49
Ndongo 93. ^º (Ikhasha ya Mbunga).....	49
Ndongo 94. ^º (Ikumba ya Unguvulu)	49
Ndongo 95. ^º (Uzukiso wa mbunga)	49
Ndongo 96. ^º (Uzukiso wa Ilambala).....	50
Ndongo 97. ^º (Uhoneso wa Ulamwiso wa Uswana wa Ipale).....	50
Ndongo 98. ^º (Yawana waMavu)	50
CAPITHULU II	
USOLWELO WAMBONGO NYI KATALILO	51
Ndongo 99. ^º (Usolwelo waMbongo)	51
Ndongo 100. ^º (Cikhasha Cilemu ca Angola).....	51
Ndongo 101. ^º (Uswelelo waKatalilo)	52
Ndongo 102. ^º (Ipale).....	52
Ndongo 103. ^º (Kukungiwa calipwila).....	52
Ndongo 104. ^º (Mbongo yalukalakalisa Unguvulu).....	52
ULULAMISO WAWATHA WANGULU IV	
KAPITHULU I	
SHINA YA UNJI I	53
Ndongo 105. ^º (Ndonda ja Wanangana).....	53
Ndongo 106. ^º (Utongwelo wa Mwanangana wa Cifuci nyi Akwa Kuhawkwila Mbunga muZuwo ly a Malinjekela)	53
Ndongo 107. ^º (Uthuminyino Wakulisakwila).....	53
Ndongo 107. ^º -A (Kulisonekesa kucela cakusakula)	53
CAPITHULU II	
CITHWA CAULINGILO WANGULU	54
Ndongo 108. ^º (Ciyulo ca Unguvulu nyi Watha Wenyi).....	54
Ndongo 109. ^º (Cela cakusakula).....	54
Ndongo 110. ^º (Usakwilo, Kusakulwisako nyi Ukwiko).....	55
Ndongo 111. ^º (Utaizo wa Majina)	55
Ndongo 112. ^º (Shimbu ya kulingiwa wa cela cakusakula)	56
Ndongo 113. ^º (Ciyulo)	56
Ndongo 114. ^º (Uzuuke)	56
Ndongo 115. ^º (Kulishinga)	56
Ndongo 116. ^º (Kulithuna Ushimbulo)	57
Ndongo 116. ^º -A (Kukwacilila Ulingilo kuSongo ly a Wanangana)	57
Ndongo 117. ^º (Uthulikilo wa Cijikilo)	57
Ndongo 118. ^º (Lusango ku Cifuci)	57
Ndongo 119. ^º (Uhashi ngwe Thuminyi wa Cifuci)	58

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 120. ^º (Uhashi ngwe Watha wa Ilingilo)	59
Ndongo 121. ^º (Uhashi mu Usendo nyi Ifuci ikwo)	60
Ndongo 122. ^º (Uhashi ngwe Cithunda wa Maswalale)	60
Ndongo 123. ^º (Uhashi mu Ikuma ya Ufungilo wa Cifuci)	61
Ndongo 124. ^º (Usolwelo wa Shimbi muZuwo lya Malinjekela)	61
Ndongo 125. ^º (Milali wa yilinga)	62
Ndongo 126. ^º (Ushimbikilo wa Wanangana mu shimbu likephe)	62
Ndongo 127. ^º (Ufcuso wa Ungalwe)	63
Ndongo 128. ^º (Uthunyi wa malinjekela wa Mwanangana wa mucifuci)	64
Ndongo 129. ^º (Usosolwelo wa Mwanagana wa Cifuci)	64
Ndongo 130. ^º (Uwashi wa Cihela)	65
Ndongo 131. ^º (Mwanangana Kambungu)	65
Ndongo 132. ^º (Usalakanyi wa Mwanangana wa mu Cifuci)	66
Ndongo 132. ^º -A (Usalakanyi wa Mwanangana Kambungu wa mu Cifuci)	66
Ndongo 133. ^º (Uthathukilo wa Myanangana Akhulu)	67
Ndongo 134. ^º (Cikungulwila Ca Milopho)	67
Ndongo 135. ^º (Cikungulwila ca Cifuci)	68
Ndongo 136. ^º (Cikungulwila ca Ufungo wa Cifuci)	69
Ndongo 137. ^º (Ilinga ya Milpho a Unguvulu nyi Milopho)	69
Ndongo 138. ^º (Kulisela)	70
Ndongo 139. ^º (Uhashi wa Malinjekela)	70
Ndongo 140. ^º (Uhashi wa Uvulumunyi)	70
 KAPITHULO III	
CITHWA CASHIMBI	
Ndongo 141. ^º (Ulumbunwiso)	70
Ndongo 142. ^º (Uthungiwo)	71
Ndongo 143. ^º (Uswolelo wa Kusakula)	71
Ndongo 144. ^º (Kujingiwa ca Kusakula)	71
Ndongo 145. ^º (Kuhona Kusakulwisa Hanji Kukwika)	71
Ndongo 146. ^º (Utaizo majina)	72
Ndongo 147. ^º (Kupwa ca uthumino)	72
Ndongo 148. ^º (Uputhukilo nyi Songo lya Watha)	72
Ndongo 149. ^º (Kulisela)	73
Ndongo 150. ^º (Yawana)	74
Ndongo 151. ^º (Kupathula ca ushimbulo, nyi usalakanyi wacisuhoh)	74
Ndongo 152. ^º (Kulithuna nyi Kutokesa ca watha)	74
Ndongo 153. ^º (Usalakanyiso wa Mbwikha)	75
Ndongo 154. ^º (Yikwiko)	75
Ndongo 155. ^º (Ululamiso wa Mucima)	76
Ndongo 156. ^º (Cota Calindulula)	76

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 157. ^º (Yihanda Ya Ushimbikilo)	77
Ndongo 158. ^º (Phinji wa Kulingiwa)	77
Ndongo 159. ^º (Ithusulo)	77
Ndongo 160. ^º (Uhashi wa Ululamiso)	77
Ndongo 161. ^º (Uhashi wa Malimjela nyi Ushimbikilo)	78
Ndongo 162. ^º (Uhashi wa Utalilo nyi Katalilo)	79
Ndongo 163. ^º (Uhashi mu Usendo nyi Ndonda Jikwo)	80
Ndongo 164. ^º (Cikhasha Phundu wa Uhashi wa Shimbikilo)	80
Ndongo 165. ^º (Kunangika Calipwla wa Uhashi wa Ushimbikilo)	81
Ndongo 166. ^º (Milali ya Ilinga)	82
Ndongo 167. ^º (Uputhukilo wa Ushimbikilo)	83
Ndongo 168. ^º (Uputhukilo wa Phunga ya Cifuci)	83
Ndongo 169. ^º (Utaizo)	83
Ndongo 170. ^º (Uthusukilo wa Ushimbikilo)	84
Ndongo 171. ^º (Uhunano wa Tutongwelo Thwamilimo thwa Ushimbikilo thwa Ilingilo)	84
Ndongo 172. ^º (Uhunano wa tutongwelo thwa Shimbi ja ushimbikilo ja Wanangana)	85
Ndongo 173. ^º (Ilika ya Sambu)	85
KAPITHULU IV	
CITHWA UNGAJI	86
Ndongo 174. ^º (Ulingilo wa Ungaji nyi ululi)	86
Ndongo 175. ^º (Usokokeloa wa Yota)	86
Ndongo 176. ^º (Usolwelo wa Ungaji)	87
Ndongo 177. ^º (Upathwiloo wa Yota)	87
Ndongo 178. ^º (Kulipwila ca Uthumino nyi caMbongo caYota ya)	87
Ndongo 179. ^º (Ngajii)	88
Ndongo 180. ^º (Cota Cakangana)	88
Ndongo 181. ^º (Cota Ca Ujikilo)	89
Ndongo 182. ^º (Cota Ca Mbongo)	90
Ndongo 183. ^º (Cota Cakangana caMaswalale)	90
Ndongo 184. ^º (Cikungulwila Cakangana ca Ungaji)	90
Ndongo 185. ^º (Kulilingila caMilimo)	91
Ndongo 186. ^º (Uhashi)	92
Ndongo 187. ^º (Uthathukilo)	92
Ndongo 188. ^º (Yawana)	93
Ndongo 189. ^º (Nganda ya Shimbi ya Cifuci)	93
Ndongo 190. ^º (Cikungulwila Cakangana Ca Ungaji wa Mbunga)	93
Ndongo 191. ^º (Nganda ya Ungaji wa Maswalale)	94
Ndongo 192. ^º [Kukumika]	94
Ndongo 193. ^º (Uhashi wa kuhawkila)	94
Ndongo 194. ^º (Uhashi Uhakwi)	94

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 195. ^º (Uhinga wa Wana wa Ungaji).....	95
Ndongo 196. ^º (Ulamwino wa Mbunga).....	95
Ndongo 197. ^º (Usophelo wa Sambukila).....	95
USONGWELO V	
UTHUMINYINO WA MBUNGA	96
KAPITHULU I	
ISHINA YA UNJI	96
Ndongo 198. ^º (Manyonga nyi Ishina ya Shindakenyo)	96
Ndongo 198. ^º -A (Ukungami).....	96
Ndongo 199. ^º (Kululama ca Uthuminyino wa Mbunga).....	96
Ndongo 200. ^º (Wana nyi Uhashi nyi wa Thuminyi)	97
Ndongo 200. ^º -A (Uthuminyino waMucima wa Unguvulu)	97
Ndongo 201. ^º (Uthuminyino wa Cihela wa Unguvulu)	97
KAPITHULU II	
UFUNGILO WA CIFUCI	98
Ndongo 202. ^º (Lufumbo wa shindakenyo wa Ufungilo wa Cifuci).....	98
Ndongo 203. ^º (Wana ca Ufungilo Ulamwino).....	98
Ndongo 204. ^º (Kupwa ca Uhone wa Ujikilo).....	98
Ndongo 205. ^º (Kutepulula Ilinga ya Wana)	99
KAPITHULU III	
ULAMWINO WA CIFUCI NDUNDO JA THUJITA	99
Ndongo 206. ^º (Ulamwino wa Cifuci).....	99
Ndongo 207. ^º (Ndundo ja Thujita amwAngola).....	99
Ndongo 208. ^º (Ulamwino wa Cifuci nyi Milimo ya Uswalale)	100
KAPITHULU IV	
SHINDAKENYO WA SAMBUKILA NYI THUPOKOLA	100
Ndongo 209. ^º (Uhashi wa Ukulungunga).....	100
Ndongo 210. ^º (Thupokola thwaCifuci)	100
KAPITHULU V	
KATALILO CA UFUNGO WA UNGUVULU	100
Ndongo 211. ^º (Katalilo ca Ufungilo wa Unguvulu)	100
Ndongo 212. ^º (Ndonda ja Mana nyi Ufungilo wa Unguvulu)	101
KAPITHULU VI	
MUKWANGANDA YA ULULI	101
Ndongo 212. ^º -A (Mukwanganda ya Ululi)	101

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

USOLWELO VI	
CITHWA CA CIHELA	102
KAPITHULU I	
ISHINA YA UNJI	102
Ndongo 213. ^º (Ndonda ja Uthusukilo wa Watha wa Cihunda)	102
Ndongo 214. ^º (Cishina ca Uthusukilo haCihunda)	103
Ndongo 215. ^º [Kukumika]	103
Ndongo 216. ^º (Uhashi wa Utalikiya wa Ihunda)	103
Ndongo 217. ^º (Utalikiya wa Ihunda)	103
Ndongo 218. ^º (Ihanda ya Utalikiya wa Ihunda)	104
Ndongo 219. ^º (Uhanyino)	104
Ndongo 220. ^º (Ndonda ja Utalikiya)	104
Ndongo 221. ^º (Kuzuka wa Uthuminyino)	104
Ndongo 222. ^º (Ukwaciso nyi Usendo)	105
KAPITHULU II	
IPATHULO WATHA WA YIYULO YA YACAKO	105
Ndongo 223. ^º (Unyingikiso)	105
Ndongo 224. ^º (Myatha ja akwa Yako)	105
Ndongo 225. ^º (Uhanyino, Uhashi nyi Ululamiso)	106
USOLWELO VII	
UUHASHI CIJIKILO NYI UTALILO NYI UJIKILO WA UJIKILO	106
KAPUTHULU I	
KTALILO WA UJIKILO	106
Ndongo 226. ^º (Ujikilo)	106
Ndongo 227. ^º (Kumbululo lya Katalilo)	106
Ndongo 228. ^º (Katalilo wa Ukanyamiso wa Ujikilo)	107
Ndongo 229. ^º (Kumbululo lya Katalilo lya Ukanyamiso)	107
Ndongo 230. ^º (Ulemu)	108
Ndongo 231. ^º (Kumbululo lya Katalilo wa Uswekelo)	108
Ndongo 232. ^º (Kusweka ca Uhengeso wa Cijikilo)	109
KAPITHULU II	
KUHILUKILA CA KUSONYEKA WA CIJIKILO	109
Ndongo 233. ^º (Uputhukilo wa Italilo ya Isonyoka)	109
Ndongo 234. ^º (Utaizo nyi Utetekelo)	109
Ndongo 235. ^º ((Njize ja Shimbu)	109
Ndongo 236. ^º (Njize Lya Ikwata)	110
Ndongo 237. ^º (Njize lya Ususumuku)	110
USONGWELO VIII	
MALIJI ASULAKO NYI ATUMASHIMBU	110
Ndongo 238. ^º (Uputhukilo Washimbu yaco)	110

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 239. ^º (Shimbulo ja Shimbi jikulu).....	110
Ndongo 240. ^º (Zuwo lya Malinjekela).....	111
Ndongo 241. ^º (Mwanangana wa Cifuci).....	111
Ndongo 241. ^º -A (Kusoloka Hakusoneka Cakusakula).....	111
Ndongo 242. ^º (Utaijilo wa Wajikiza wa Utalikiya waMembo).....	111
Ndongo 243. ^º (Kutongola Calipwila ca Ngaji aMucikungulwila)	111
Ndongo 244. ^º (Khekhe)	112
WEZELO I	
MBANDELA YACIFUCI	113
WEZELO II	
CINYINGI CA CIFUCI	114
WEZELO III	
MWASO WACIFUCI	115

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

ULUMBUNWISO

yethwe, mbunga a mwAngola, ha kupwa ca akwa kuhakwila mbunga jethu, akusakula mucela kakweji wa Kamoxi, mu mwaka wa 2008;

Thunanyingika ngwo cela ca usakwilo mu uselo wa shimbu ca yako ya uthusukilo wa undvungo, uze wapwile ku utambika mu tangwa lya 11 wa Kutathu mu mwaka wa 1975, mwakwa uze unakanjila Cijikilo citangu ca cifuci mu myakhulula wa mwAngola, mu thaci ja unangokino wa uzundamino wa mbunga eswe waze anakwacisa Wanangana wa Cifuci cAngola; Mu utambishilo, mu cikuma ca usakwilo wa mbunga wa thaci mu cikuma ca ndongo 158.º, mu Shimbi wa Ujikillo wa mwaka wa 1992, Wanangana ulema wa ushimbulo wa ulingilo wa utaizo wa Cijikilo ca Cifuci cAngola; OUTCThwataiza unene wa ulema wa Undvundo wa Wanangana mu usakulo wa Shimbi utangu, shindakenyo wa Unguvulu nyi mbuga a mwAngola Mu ortalilo wa Cijikilo ca Cifuci cAngola calitela mu unji wa shimbi wa ulambilwa mbunga eswe a mwAngola, utangu, mu ushimbulo wa uzuke wa cizavu ca waze apwile kusa undvungo, mu uhasa wa uthusukilo wa undvungo, mu ulema wa Unguvulu, shimbu likwo, mu uthathukilo wa Angola, umwe UUnguvulu wa Ulili wa Wana wa mbunga wa ulili;

kutambika ca thulamba thwethu, mu kwita ca mana nyi cako myakhulula yiwikha, ca usemukino wa yako uze wakutohwesa ukungulwila wethu; Kutambika ca uhashi wa ikuma ca cako ca Akwa Afrika, cilai ca cako cethu cAngola;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Mu uzalilo wa cako ca usulilo nyi mu usendo wa cako ca ulili wa usokelokelo; Mu kusakula ca cifuci, kukwika ca usendo wa unji mu upwiso kuthungiwa ca ululi wa athu eswe mu uvumbikilo wa mwono wa ululi wa unji wa ulemu wa athu;

Mu kweuluka ca Cijikilo cino cinasolola mu kukumisa wa ujikilo unakaputhukila mu mwaka wa 1992, nyi mu utajilo, mu Cota ca Mbunga, wa Shimbi mu mifunda 12/91, uze unakapwa usambisa mu ndemokalashiya wa unji wa izavu ya malinjekela, ku shindakenyo wa wana wandeselo wa ushishikilo wa mbunga nyi mu cilai ca mingoso wa cilaka, mu Shimbi wa ortalilo wa Ujimkilo mu mifunda 23/92;

Kutaiza ca ufumbunwiso wa ikuma nyi yako nyi ishina yashindakenyo wa Uthusukilo, Wanangana nyi Ucingo wa Unguvulu wa ndemokalashiya wa Wana, mu unji wa kuhanjika ca ululamiso wa malinjekela wa uhandununo nyi kulitela ca watha wa Ndonda wa Wanangana, wa cipathulo ca mingoso wa palasa nyi mu vumbi wa shindakenyo wa muthu, wana wa uthusukilo wa ushishikilo wa muthu, uze wakunga ilai ya mana akundamisa nyi alingwa Cijikilo cino;

Thunanyingika ngwo Cijikilo ngwe cino, mu unji wa ishina, mu mashimbi jize janjiliwamo, ulemu unene wa unji wa mbunga nyi cikuma cilemu ca usokolokelo wa uUnguvulu nyi mbunga;

Thwalikolweza mu umwenemwene, hakulinga ceswe nyi vumbi lya Cijikilo, hakucimbwila hanga cako caco cipwe maphanda a ufumbo wa mbunga, wa izavu ya malinjekela nyi mu unji wa mbunga a mwAngola;

Nawa mu utambikilo wa thulamba, mu kuvumbika ca phwo mweswe nyi lunga mweswe yoze wafilile hanga alamwine cifuci mu undvungo;

Thunafulyela mu usuko wa mbunga a mwAngola, sambukila, mu kwanuna, mu ulamwino, mu usokolekelo nyi mu uthungilo wa cifuci caha, mu unji, ca ndemokalashiya nyi ululi wa mbunga;

Mu kupanjika ca ikuma ya thulamba thwethu hanga waze mathushisa mu ulingiwa ca Wanangana hamene;

Thwataiza mu Cijikilo ngwe Shimbi Ileme nyi shindakenyo wa Cifuci cAngola.

**USONGWELO I
ISHINA YASHINDAKENYO**

**Ndongo 1.º
(Cifuci ca Agola)**

Ngola capwa Cifuci ca Wanangana, nyi cashindakenyo, wathwamina mu ulemeso wa muthu, nyi kwanuna muthu mweswe, nyi mu uzange wa mbunga amwangola, waze ali nyi mana a shindakenyo ha uthungilo wa athu alyendela, wa ululi, wa ndemokalashiya, sambukila, nyi uwanyiso wa kusokoloka ca mbunga eswe.

**Ndongo 2.º
(Unguvulu wa Wana nyi Ndemokalashiya)**

1. Cifuci ca Ngola cili Unguvulu wa Ndemokalashiya nyi Wana uli ngwe shindakenyo wa Wanangana wa mbunga, Ulemu wa Cijikilo nyi caShimbi, mu utepelo wa watha, nyi usendo waipathulo nyi ilingilo, mu unji wa mbunga, mu kukunga caihanjikilo nyi ululamiso wa malinjekela nyi wa ndemokalashiya wa usolwelo wa kupwako.
2. Cifuci ca Angola cafumanyisa nyi cahakwila wendelo nyi shindakenyio wa shindakenyo wa muthu, cipwe mu wikha wenyi, cipwe mu unji wa cizavu cenyi calulama, nyi mu uhakwilo wa vumbi nyi wa uhashi wa watha wa ushimbikilo wa UUnguvulu nyi ungaji wa ndonda nyi itapathulo, nawa athu eswawo.

**Ndongo 3.º
(Wanangana)**

1. Wanangana walipwila mu wikha wapwa wa mbunga athwama mu uhakwila wa mbunga eswe, uhashi, uteso, wana, mu uswekeso nyi mu shimbu imwe nyi mu milili ikwo ili mu Cijikilo, ha usakulo wa akwa kuhakwila.
2. UUnguvulu wathwama nyi uhando wenyi mu unji wa cihela, mu haku-taiza ya Cijikilo cino, mu Shimbi nawa wa mbunga eswe, mu unene wa cihela ca mavu , thulwiji nyi kalungalwiji wa cihela ca Cifuci, ndo nyi mwilu, mavu, nyi unji wa ikumba yeswe yathwama mu kalungalwiji.
3. Unguvulu kathwama nyi uhando wa ungaji nyi uhashi wa lemu wenyi ha ilai ya kumbika, nyi kufupa upite weswe wa mumavu, hanji wa imuna,

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

nyi hi imunako, mu mingoso, mu cipathulo ca Cifuci, mu Shimbi nyi uhashi wa usendo nyi ifuci ikwo.

Ndongo 4.º

(Ulingilo wa Watha wa Malinjekela)

1. Watha wa malinjekela mu ungililo waco kuli yoze ali nyi uhashi wa cikuma ca cela ca kusakula mu ululi wa kulingiwa, mu Cijikilo nyi nawa mu Shimbi.
2. Catela kufucisa mu milonga mu kukwata ca watha wa malinjekela mu uhashi ikuma yalicisa nawa yuma ikwo ize yapwile mu Cijikilo ca Cifuci.

Ndongo 5.º

(Ululamiso wa Cifuci)

1. Cihela ca Cifuci cAngola capwa ca kulumbununa uteso wa cihanda cAngola, ngwe nawa mu upwa 11 wa Novembro mu mwaka 1975, mwaka wa kuthusuka mu upinji).
2. Mu cihanda casulaho ceci kupinjisa iwejelo ize yakupwa nyi muiza mu usendo wa ifuci ikwo.
3. Cifuci cAngola calilalamisa mu cihela hamalinjekela nyi milimo ya mbunga, mu mboge nyi misumba, mu upwa yiyulo mbonge jikephe nyi ihela litaho, mu Cijikilo nyi Shimbi jino.
4. Ulumbunwiso wa uteselo, nyi kupwa ca ihela , kulingiwa kufulumuna ca unene mu yikuma ya ulalamiso wa malinjekela a milimo ya mbunga hanga apwe mu mingoso, thujita, kwalula, nyi yuma ikwo ya Shimbi.
5. Shimbi yapwisa ululamiso wa utongwelo wa unji wa mbonge wa unji wa mbunga.
6. Cihela ca Cifuci cici kutepuwa , mu ilinga kulingiwa ca ihela , uhan-dununo wa mavu ngwe cihanda ca cimwe cihela ca cifuci mu uhashi wa watha wa ulemu.

Ndongo 6.º

(Ulemu wa Cijikilo nyi Ushimbikilo)

1. Cijikilo capwa Shimbi ilemu ya Cifuci cAngola.
2. Unguvulu kakucinga ha Cijikilo nyi kulingiwa ca ushimbikilo, uvumbiko nyi kulingiwa ca Shimbi.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

3. Shimbi, ilinga nyi ikuma ya ndonda mu watha wa cihela mu ihanda ya mbunga eswe kapwa kutaiza mu utaizo wa Cijikilo ca Cifuci.

Ndongo 7.º

(Cako)

Wa tajiwa wushimbulo nyi thaci ca ungajin mu utaijilo ize icikupwa cekha mu Cijikilo keci kutaiza muthu weswe.

Ndongo 8.º

(Unguvulu wa Wikha)

Cifuci cAngola cili ca unGulu wa kucinga ca cize vumbi, mu ululamiso, ishina ya kuthathuka ya Ndonda ya Watha wa Limbo, nyi wa uhandununo wa milimo mu Cijikilo nyi Shimbi.

Ndongo 9.º

(Wakilo)

1. Ku kwakila ca mukwangola capwa cakutambula ou cakuhinga.
2. muthu mweswe wa mwAngola kali nyi tato nyi naye waze anakase-mukina muno mucifuci nyi ulambala.
3. Katela kupwa muthu mweswe wa mwAngola yoze hasemukina nyi hanji hapwa kuwana mu Cifuci.
4. Muthu nyi umwe wa mwAngola nyi usemukino mucihela mapwa kuciza usemukuno.
5. Shimbi lyapwa ikuma ya kwalula, nyi kutokewa ca unjishiso wa mucifuci.

Ndongo 10.º

(Unguvulu wa Ufulyelo)

1. Cifuci cAngola cataiza unji wa ufulyelo, nyi kutepa Unguvulu nyi ufulyelo, mu Shimbi.
2. Unguvulu kataiza nawa kavumbika ufulyelo weswe, nyi ulalamiso wa ifumbo wa milimo wo, mu kutala ca Cijikilo nyi Shimbi ja Cifuci ca Angola.
3. Unguvulu kafunga ifulyelo yeswe na itaijilo yeswe, nyi cupwa ulembelo wo, nyi kapwile kupihisa ilweza ya Cijikilo nyi uthumwa wa mbunga mu Cijikilo ca Shimbi.

Ndongo 11.º

(Sambukila nyi Ufungilo wa Cifuci)

1. Cifuci cAngola capwa ca mbunga mu sambukila wa nyi cikuma, upwa wa Unguvulu nyi uhashi wa shindakenyo wa vumbi wa Cijikilo nyi Shimbi, wa itaijilo ya usendo wa ifuci yeswe, nyi sambukila, ufungo.
2. Sambukila wapwa utaijilo wa uhashi wa Shimbi, mu ufungiso wa ikuma ya ucingi wa uhashi wa kusokoloka ca cifuci.
3. Ufungo wa cifuci watela mu uringi wa Shimbi, wa utaijilo wa ikuma wa ufungo no kulemewa ca kuzanga ca cifuci, kukoma ca usokwelelo wa yikuma yeswayo ya kutenuka nyi woma wa mwono.

Ndongo 12.º

(Usendo nyi Ifuci ya Haze)

1. Cifuci cAngola cavumbika nyi ca lulamisa ishina Cijikilo ulemu wa ifuci yeswe ya hano haci, nawa mu Cijikilo wa izavu akwa Afrika walingiwa wendelo wa usendo weswe nyi Unguvulu nyi mbunga akwo, mu kujikila ca ishina ino:
 - a)- Uvumbikilo wa uhando wa uhono wa undvungo;
 - b)- Uteselo wa Unguvulu akwo;
 - c)- Cawana ca mbunga ca upwa kusokoloka ca weca wa ndvungo;
 - d)- Kilingiwa ca sambukila ca mbwanja;
 - e)- Uvumbikilo wa yawana athu;
 - f)- Keci kusunga ku watha wa Unguvulu ukwo;
 - g)- Kucenja ca upite;
 - h)- Kutenukina ca ungelungulu, ca mbwanja, makanya asasu, nyi uhandununo wa athu, mithumbula;
 - i)- Usendo nyi athu aswe mu sambukila, ululi, nyi kusokoloka ca athu eswe.
2. Cifuci ca Angola cahakwila kuteta ca milali yeswe ca undungu, mbwanja, kukinga nyi wiji weswawo mu usendo wa athu.
3. Cifuci cAngola capwa mu uthaci wa cako mu nganda ya Afrika, mu uwejelo wa ikuma ya Myatha a ifuci ya mwAfrika wa ikumba ya yako ya mbunga a amu nganda Afrika.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

4. Unguvulu wa mwAngola keci kutaiza kushila yota ya thujita mu ifuci ya ilambala mu cihela, mu kuciza ca unji wa ululamiso wa nganda nyi haze , mu thaci wa ulingi wa sambukila wa ikuma ya usendo wa thujita ufungo wa eswe.

Ndongo 13.º **(Ululi wa Ifuci Yeswe)**

1. Uhashi wa usendo wa mbunga wa ifuci ikwo ya itaijilo wa utambulo mu ikuma ya Shimbi, yapwa ihanda ungaji wa mucifuci.
2. Usendo wa ikuma ya ifuci ikwo yapwa kutajiwia ca ungaji cAngola ndo mu usolwelo wa usendo wa ifuci ikwo mu Unguvulu wAngola.

Ndongo 14.º **(Ikumba ya Ulambala nyi Uputhukilo wa Ulingilo)**

Unguvulu kavumbika nyi kahakwila upite wa athu awikha nyi wa unji, nyi usolwelo wa Uputhukilo wa mingoso ya ipathulo ya mingoso inene mu Cijikilo nyi mu Shimbi.

Ndongo 15.º **(Mavu)**

1. Mavu kapwa upite wa Unguvulu, mapwa kuthumiwa wa athu a wikha nyi mu unji mu ortalilo, mu Cijikilo nyi mu Shimbi.
2. Kapwa kutaiza mu izavu ya yihunda mu mavu, mu Shimbi.
- 3 Mifunda ya Shimbi yalisulaho, ici kukinga uhashi wa milimo wa mbunga, mu itesa ufucilo, mu Shimbi.

Ndongo 16.º **(Upite wa Mavu)**

Upite weswe wa mumavu, ya undvu, ya meya nyi ya mwikhu yathwama helo lya mavu nyi mumavu, mu kalungalwiji, mu ilinga ya mingoso mu ungaji weswe wAngola wapwa wa Unguvulu, walingiwa uhashi kuwufula nyi ufupa, nyi kuwanda, mu Cijikilo, mu Shimbi nyi Cawana Usendo wa ifuci yeswe.

Ndongo 17.º **(Izavu ya Malinjekela)**

1. Izavu ya malinjekela, mu ulemu wa Cijikilo cino nyi Shimbu, kakuya kucela nyi ilai ize inapale mbunga, kumalinjekela nyi mu ululamiso nyi

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

ihanjikilo ya kuzanga ca mbunga, kukundama wa mwo wa malinjekela nyi mu uhankilo wa unji, nawa mu kukunga ca ndemokalashiya mu ululi wa usendo wa vumbi wa uthusukilo mu undvungo, mu unji weswe wa mbunga nyi mu ndemokalashiya nyi wa malinjekela.

2. Cijikilo nyi kulingiwa ca izavu ya malinjekela yetela, mu ikuma ya Shimbi, kavumbika ca ishina shindakenyo ino:
 - a)- Uthu nyi ululi wa Cifuci;
 - b)- Uhashi wa kuthunga cizavu;
 - c)- Ushimbulo wa mbunga mu uhashi;
 - d)-Uhashi wa kulicinga cimuwikha;
 - e)- Kulingiwa ca ikuma ya usendo waya ushimbulo wa kukinga ca ulingilo wa ululamiso wa uswalale nyi thujita alemu;
 - f)- Ululamiso wa ulingilo wa ndemokalashiya;
 - g)- Uhakwilo ukephe mu Shimbi;
 - h)- Kukwika ca kuwina nyi kukunga ca mbongo, nyi mingoso uze watela kuli Unguvulu nyi ipathulo uUnguvulu wa ilambala;
 - i)- Kulingiwa ca ikuma ya mbongo mu ikumba ya mbunga.
3. Izavu ya malinjekela yatela mu mana jo kulingiwa ca:
 - a)- Usendo wa Cifuci cAngola na uthusukilo wa undvungu;
 - b)- Kunangika ca ululi wa mucifuci;
 - c)- Uwejelo wa kucinka ca cifuci;
 - d)- Uhakwilo wa Wanangana wa mucifuci nyi ndemokalashiya;
 - e)- Unangikino wa uhashi wa ululi wa shindakenyo wa athu;
 - f)- Uhakwilo wa milali ya Unguvulu wa ilai utazo ya unji wa ufulyelo wa Unguvulu.
4. Izavu ya Malinjekela ili nyi cawana mu uwanyiso wa ilinga wa ihanda ya watha wa mbunga nyi ululi wa uthathanyisa ululi, mu Cijikilo nyi Shimbi.

Ndongo 18.º (Inyingi ya Cifuci)

1. Yapwa ilai ya muCifuci cAngola capwa Mbandela, nyi cisako nyi mwaso wa cifuci.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Mbandela ya Cifuci, cihako ca Cifuci, Mwaso wa Cifuci, cihako ca Wanangana nyi cihako ca uthusukilo wa ndvungo, wa unji wa eswe wAngola, wapwa kulingiwa ca Mutambi wa uthusukilo wa undvungu wa 11 Novembro mu 1975 ngwe mu uteso wa Shimbi nyi ushimbishilo wa 1992 mu uwezelero I, II nyi III mu Cijikilo cino.
3. Shimbi jalingiwa mu cipwila ca ulozi wa ikuma ulema wa Mandela wa Cifuci, cihako ca Cifuci, nyi Mwaso wa Cifuci.

Ndongo 19.º (Malimi)

1. Limi lilemu lya Cifuci cAngola lili Phuthu.
2. Unguvulu kataiza ufumanyino nyi ulongeso nyi kuhanjiwa ya malimi eswe, ngwe mu ikuma ya malimi a sango jeswe.

Ndongo 20.º (Mbonge ilemu ya Cifuci ca Angola)

Mbonge ilemu yaCifuci cAngola yapwa Lwanda.

Ndongo 21.º (Ilinga ya Shindakenyio ya Unguvulu)

Kakungiwa mu itela ya shindakenyio wa Unguvulu wAngola:

- a)- Kulinga ca uthusukilo wa undvungu, mu uhashi wa ihela ya wananganwa cifuci;
- b)- Kuhakwila wa wana, uthusukilo nyi uhashi wa shindakenyio;
- c)- Kulinga ca kusokoloka ca uhashi wa ikuma ya ululi wa mingoso, unji wa mbunga, nyi yako ya mbunga;
- d)- kufumanyisa ca kupwa ca khokhe ca mbunga nyi uzezuko wa uhashi wa nwono wa mbunga jAngola, mu utongweloo wa izavu ya mbunga wa uhone;
- e)- Kufumanyisa ushikiso wa uwale;
- f)- Kufumanyisa ca malinjekela ya ilinga ya wana mu itanga ya mwono;
- g)- Kufumanyisa ca malinjekela a ufungo wa unji wa ufumbo mu unjiso wa uthaci, mu ulumbunwiso wa Shimbi;
- h)-Kufumanyisa ca ululi nyi ukwato uhandvununo wa usemukino, kukunda ca cizavu ca malinjekela, myaka, uphwo wenyi, nyi ulunga wenyi, nyo hanji ikuma ikwo ya uhandununo;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- i)-Kulingiwa ca mingoso ya ilambala mu unji wa athu eswe, mu usokoloka wa thwanuke, akweze, nyi ulongeso, mwono, mingoso itangu nyi yalihata, ufungo wa ipathulo ikwo wa usokoloka waco;
- j)- Kufunga ca sambukila nyi ufungo wa cifuci ceswe;
- k)- Kufumanyisa ca uwanyino wa lunga nyi phwo;
- l)- Kuhakwila ca ndemokalashiya wa kufunga ca kuputhuka ca kupwa ululi wa mbunga eswe mu usophelo wa milonga ya mbunga;
- m)- Kufumanyisa usokolokelo wa uhashi wa cihela ca uhakwilo wa upite weswe nyi ikumba yako, nyi wa itota wa cifuci;
- n)- Kuhakwila, nyi kutaiza xa ma limi eswe Angola akusemukina ca mu Afrika, ngwe upite wa cako, kufumanyisa wa usokolola o wa limi lya nyi sango;
- o)- Kufumanyisa ca uthathukilo wa ikuma wa usokolola wa uthu wAngola;
- p)- Kufumanyisa ca upeme, mu ufumba wa yuma yaha, mu mingoso, mu unyoji, mu mbunga wa ipathulo wa milimo nyi ilinga ikuma ikwo ya mwono;
- q)- Yilai ukwo ya mu Cijikilo nyi mu Shimbi.

USONGWELO II YAWANA NYI ILIKA YA SHINDAKENYO

KAPITHULU I ISHINA YAWUNJI

Ndongo 22.º (Cishina ca Unji wa mbunga)

1. Eswe kazuka yawana, ya uthusukilo nyi nyi yauhashi wa ujikilo wa ukiswilo wa phemba, kali kucifika hailika yakutesa mu Cijikilo nyi mu Shimbi.
2. Mbunga eswe a mwAngola waze athwama mu ifuci ya ilambala kali kazuka yawana, uthukilo nyi shindakenyo wa ululi wa kuhakwila ku Unguvulu mu Cijikilo nyi Shimbi.
3. Eswe kali nyi uhashi wa usoko, nyi mbunga, nyi ipathulo ikwo mu utaizo wa ushimbikilo wapwa:

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- a)- Kuvumbika ca uhashi, ululi nyi ikumba ya akwo, mu manyonga, cako nyi ikuma ya eswe;
- b)- Kuvumbika nyi kutaiza athu akwo kuciza kuhanduna ca upwa weswawo nyi usendo uze watela kuthathula, kunangika, nyi kuwejela vumbi nyi usuli walita.

Ndongo 23.º (Cishina ca Ukwaciso)

1. Eswe kapwa amuwikha muCijikilo nyi muShimbi.
2. Nyi umwe mapwa kulelesa hanji kulemesa, kumukwika ululi weswawo nyi hanji kumuciza cikuma mu cako cenyi, mulimi lyenyi, utoンji wenyi kuze anakasemukina, kuthungu kweswako, kuzanga cacela ca malin-jekela, nyi hanji mana, inyonga nyi hanji mu unji wa ufumbo wenyi, uswale nyi hanji uphici wenyi nyi nawa ulemu wa milimo.

Ndongo 24.º (Unji Wahyana)

Unji wahyana kakuwuzuka 18 yamyaka.

Ndongo 25.º (Thunjize nyi Ilambala)

1. Ilambala eswe waze atondela mu cifuci kali nyi yawana, uhashi wa shindakenyo ulemu wa ikuma nyi uhakwilo wa Unguvulu.
2. Ilambala nyi waze atondela sambukila kapwa kusoka:
 - a)- Mu Ulemu wa ndonda wa watha wa ufungo;
 - b)- Uhashi wa kupwa uhashi wa cela ca usakilo, mu Shimbi;
 - c)- Ulingi nyi hanji kupwa malinjekela;
 - d)- Wana wa kilingiwa ca malinjekela, mu italilo ya Shimbi;
 - e)- Kupanjika ca ulemu wa usendo;
 - f)- Kupanjika ca thaci ja thujita, ha thupokola ca cifuci nyi Ndonda ja malinjekela nyi ufungo;
 - g)- Ulingi wa milimo wa Uthuminyino wa mbunga wa utangu wa Unguvulu, mu italilo ya Shimbi;
 - h)- Uhashi ukwo nyi ilika ukwo ku unagikino wa wikha wa mbunga wa mwAngola ku Cijikilo nyi ku Shimbi.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

3. Katela mbunga eswe a thanga mu cako ca Angola mu cihanda cize catela, kuze kuitanga, ku itala kutaiza usendo wa ifuci ikwo haze , uhashi waze keci kuhana kuli ilambala, nyi ndo kali uhashi kusakula mu cela uhando Ndonda ya Wanangana.

Ndongo 26.º

(Ukungami wa Wana nyi Shindakenyo)

1. Yawana yashindakenyo yalingiwa mu Cijikilo cino ceci kusosolola yeswayo yuma yakundama kushimbi nyi i yikwo yakutesa mu wana wa eswe.
2. Ikuma ya ujikilo wa Shimbi wa uhashi wapwa nyi ulumbunwiso wa uwaphewa malinji wa unji wa athu, Cijikilo wa Cota ca Akwa Afrika mu uhashi wa athu nyi a mbunga usendo wa ifuci ya haze mu ilai, ku ucenjo mu Cifuci cAngola.
3. Mu italilo ya mbwanja kuyota ya usophelo, yatala ku ikuma ya hawana ya shindakenyo, yashiliwa mu ilaka ya ifuci yeswe mu italilo ya ikuma itangu, cipwe mu itambikilo ya ihanda.

Ndongo 27.º

(Phanda lya Yawana, Uthusukilo nyi Uhashi)

Ungaji wa uhashi wa yawana, uthusukilo nyi uhashi wa utambikilo wakapithulu yono wapwa kutesa tuyawana ya uhashi wa yawana wa shindakenyo ha mayonga mu Cijikilo, mu unjiso wa Shimbi wa itajilo ya usendo nyi ya muifuci ikwo.

Ndongo 28.º

(Ulemu wa Ungaji)

1. Ilai ya ujikilo wa uvumbikilo wa yawana, uthusukilo nyi uhashi wa shindakenyo nyi unanyi wa ushililo nyi usendo waswa mu athu akwo a mbunga nyi uswekelo.
2. Unguvulu katela kusakula Uputhukilo wa ushimbikilo nyi mana akwo alitela mu ilinga ya usokoloka, mu ikumba yize iliko mu mingoso, nyi mu mwono wa munga, nyi yako ikwo.

Ndongo 29.º

(Kutaijiwa ku Cawana nyi Usophelo waco)

1. Eswe kapwa ku ahkwila ku utajilo wa cota ca usophelo wa utajilo wa Shimbi, keciza ca ungaji wa kuhona ca ihanda mingoso.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Eswe kali nyi cawana, mu Shimbi, sango ja kuhengula ja ungaji mu ukwaso wa ushimbikilo nyi ku ukaujola ca ngaji mweswawo.
3. Shimbi ya lumbunuka ya hakwila ikuma yatelaho mu uswekelo wa ululi.
4. Athu eswe kali nyi cawana cize capwa ca mana ca usakulo wa njiso ikuma ilipwila.
5. Mu uhakwilo wa cawana, ululi nyi shindakenyo wa wikha, mu Shimbi ja athu eswe a ungaji, mu kupwa ca akwa ufanyiso wa shimbu ilemu ku utenu wa uhashi waco.

KAPITHULU II

YAWANA, UTHUSUKILO NYI UFULYELO WASHINDAKENYO

CIHANDA I

YAWANA, UTHUSUKILO WA WIKHA NYI WESWE

Ndongo 30.º

(Cawana Ca Mwono)

Unguvulu kavumbika nyi kahakwila mwono wa athu eswe the kucizako katonde.

Ndongo 31.º

(Cawana Ufungiwo Uthu)

1. Ufungilo wa yumbi, wa mana nyi wa mujimba wa athu eswe.
2. Unguvulu kuvumbika nawa kakuhakwila ca athu nyi ulemu wa athu eswe.

Ndongo 32.º

(Cawana ca Cinyingi, ca Usweko nyi Yuma yalwaji)

1. Eswe katajiwa ku uhashi wa majina, uhashi wa mbunga, uthwamino, ku jina nyi ufumanyino, maliji nyi unangikiso wa wa mwono wenyi nyi wa usoko.
2. Shimbi ja lingiwa mu uhashi wa ilinga, nyi kuhungumuna ca lusango uzeunalitesa nyi usoko.

Ndongo 33.º

(Ukinjikilo wa Kuzuwo)

1. Cihela capwa ca kukinjisa.
2. Nyi umwe matela kunjila nyi hanji kufupha nawa mu ukwiko mucihela cenyi wa weswawo muthu nyi mwene kacitaijile , kucizamo mu ikuma

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

ya Cijikilo nyi Shimbi, mu ushimbulo wa ikuma wa ishimbikilo, mu itaizo ya ungalwe mu yuma ufujifiji ha kulingiwa ukwaso.

3. Shimbi yakukunga ikuma kukuthumiwa mu myatha ya uhashi, mu unjililo nyi ufuphilo nyi hanji ukwiko wa ikumba, mikanda nyi yuma ikwo na cihela.

Ndongo 34.º

(Ukikinjilo wa Usendo nyi wa kulihanjikisa)

1. Capwa kukanjisa ca kutaiza nyi mu unji wa maliji wa lusango, yithimiso, yisaji wa malinji nyi ikwo.
2. Wikha mu kutongoka ca Wanangana ungaji wa uhashi mu italilo wa Shimbi wapwa kutaiza ca milimo wa Wanangana wa mbunga, uze yula umbaciso wa lunga nyi phwo.

Ndongo 35.º

(Usoko, Umbaciso nyi Wana)

1. Usoko wapwa shindakenyo wa ululamiso wa mbunga nyi manyonga alipwila awukwaciso wa Unguvulu, mu wamanunuka mu umbanjiso wa lunga nyi phwo.
2. Eswe katela kukunga usoko, mu Cijikilo nyi mu Shimbi.
3. Lunga nyi phwo kapwa cimuwikha mu cima lya usoko mu Unguvulu, kutaiza muze mwene mu ululi.
4. Shimbi yatalatala ikuma usoko wa unji ikuma, nyi hanji kuhandvuka.
5. Ana eswe kapwa cimuwikha mu Shimbi, mumu uhandununo uli wapwa kukanjika nyi ulingilo wa uhandununo weswawo wapwa kukanjika wapala ku ana.
6. Kuthathwisa ca wana wa thwanuke, mu utambikilo wa ufumbo, wa mwono upema, wa uhashi wa mwono wa phundu, nyi ku apwisa kulwithe mu Unguvulu nyi mu athu eswe.
7. Unguvulu mu ukwaso wa usoko eswe wa thanga ya mbunga, kakwendesa usokelokelo wa akweze nyi thwanuke, ngwe nawa nyi kulinga uhashi wa yawana nyi malinjekela a ululamiso wa akweze mu ulingilo wa ikuma ya mingoso, yako nyi itota, uhehelo, khonda nyi ikuma wa mana nyi ikuma ya ilongeshi mu usendo wa akweze mu ifuci ikwo.

Ndongo 36.º

(Cawana ca Wendelo caMujimba nyi Ufungilo Uthu)

1. Muthu mweswe kali cawana wendelo wa mujimba nyi ufungo wa uthu.
2. Nyiumwe mapwa nyi kukwika ca wendelo wenyi, nyi ndo mu ikuma ya Cijikilo nyi mu Shimbi.
3. Cawana ca wendelo wa mujimba nyi ufungo wapwa nawa:
 - a)- Cawana ca kuhona ca mbandalya yeswayo kuli Myanangana a mbunga nyi wikha;
 - b)- Cawana ca kuzuka ca ulema wa mujimba nyi ca manyonga;
 - c)- Cawana ca kuzuka ca ulema wa mujimba nyi ca manyonga;
 - d)- Cawana ha ufungo wa utalilo ha mujimba wenyi;
 - e)- Cawana ca kuhona kupanjika ca ithumbo yeswayo, hanji mu uhono wa kumuhula nyi hanji mu uhono wa kumufuta.

Ndongo 37.º

(Cawana nyi Njize ja Ikwata ya Ilambala)

1. Eswe kapwa nyi shindakenyo wa ulili wa ikwata ya ilambala nyi uthumino, mu Cijikilo nyi mu Shimbi.
2. Unguvulu kavumbika nyi kakusweka eswe waze ali cawana ululi wa athu alipwila, mu unji wa mbunga thanga mu uthusukilo wa kwita ca shimbu nyi kutambula ca ilinga ya mbunga, mu fweto, mu Cijikilo cino, nyi mu Shimbi.
3. Ufuciso wa mulonga weswawo uze unalingiwa mu mifunda yasulaho mu uhashi wa ulema ucijilo.
4. Kapwa ikumba ya mbuga, mu unji wa ikumba nyi kupalika ca milimo ya mbunga nyi athu a wikha, mu unji muze mu citela ca mbunga mu cikuma kusanyika, mu kulya, mu mbunga, mu ilai mingoso nyi cipathulo ca mbongo nyi ikwata kulingila ca milimo mulimo.
5. Shimbi yize yahengula ikwata ya mbunga, mu ikuma ca Shimbi yasulaho.

Ndongo 38.º

(Cawana haUputhukilo waMingoso)

1. Uputhukilo wa mingoso wa wandelo, muze mu kuzuka ca vumbi mu Cijikilo nyi mu Shimbi.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Eswe kali nyi utaizo wa cawana nyi wendelo wa Uputhukilo wa ipathulo ya mingoso nyi usendo wa kulingiwa mu ikuma ya Shimbi.
3. Shimbi yafumanyisa vumbi nyi ukwaciso wa milimo ya mingoso nyi ihanda ya athu a wikha mu unji wa unyoji wa akwAngola mu uzangi wa akwa kukilikita.

Ndongo 39.º (Cawana kulhela)

1. Athu eswe kali nyi cawana ca kuthwama mu sambukila nyi mu cihela cipema, nyi mu ulemu kuhakwila nyi kunangika.
2. Unguvulu kasakuka mana eswe analitelaho mu kuhakwila ca cihela ca thushithu eswe nyi mitondo yeswe, thulwiji eswe a mu cihela ca mbunga, mu kuhulengula calitaho mu milimo ya mingoso nyi kufupa ca kulingiwa ca mbunga nyi ikumba na yamucifuci, mu unji wa usoko-lokelo wa kuwejela ca vumbi nyi cawana ca waze makashisa makulwana.
3. Shimbi lya fetesa ilinga ize muisa mu cihela ceswe mu upe.

Ndongo 40.º (Wendelo wa Uhanjikilo nyi waMaliji)

1. Eswe kali nyi cawana ca kuthusula, kufumanyisa , nyi kuhana wendelo wa manyonga wa mana, ikuma, wa malinji wa izulye, hanji nyi ikuma ikwo, nawa mu cawana ca wendelo wa sango wa kutambula sango nyi maliji nyi usosolwelo wa uhandununa.
2. Ilinga ya milimo ya yawana wendelo wa mifunda yasulaho yeci kupwa kusosolola mu yuma yeswayo.
3. Uthusukilo wa maliji nyi uthusukilo wa sango uli nyi ihanda wa yawana yeswe mu upeme wa mbunga, mu ufumanyiso wa izulye nyi unangikilo wa yuma lucisa wa mwono wa akweze, uswekeso wa Unguvulu, uswekeso wa ululi, uswekeso wa milimo nyi shindakenyo wa yawana, mu Shimbi.
4. Ungalwe weswe wa kulingiwa mu wendelo sango jize catela ku kwita ca unguno mu kavumbika, mu ungalwe, mu Shimbi.
5. Athu eswe, mu wikha wo nyi mu unji wo, wapwa kusongwela , mu Shimbi ino, mu uhashi walitela nyi ulemu, cawana ca utaijilo nyi kwalumuna, nawa mu cawanq ca ufciso wuze wapwilu ku ikuma.

Ndongo 41.º

(Wendelo wa Umwenemwene, wa Ufulyelo nyi wa Ulembelo)

1. Uthusukilo wa manyonga, wa ufulyelo nyi ulembelo uze uci kufa.
2. Nyiumwe mapwa Kuhandununa wa yawana, mu kufupha nyi usosolwelo wa ikuma ya ufulyelo wenyi nyi mana jenyi nyi mu malinjekela jenyi.
3. Washindakenya cawana ca kuhamika ca manyonga, mu Shimbi ino.
4. Nyiumwe matela kukhakhajana kuli Mwnangana weswawo mu kutaiza ca ilinga ya ufulywlo , nyi the mu kukunga ca unji wa uhono wa wikha wakuhona kutongola.

Ndongo 42.º

(Ukwaciso wa Mana)

1. Cathusuka kuhanjika ca ilinga ya mana, mu itota, mu malinjekela, mu unyoji nyi wa lusango, kucizako mu ihengula ya cilai.
2. Yakunjeka ku ulemu wa wikha mu ilinga, mu ufumanyisa wa ilinga ya milimo nyi wendelo wa lusango kuli waze mashisa mu shimbu ize Shimbi mu isa.
3. Kapwa kuhawkila, mu Shimbi waze:
 - a)- Uhakwilo wa athu a wikha wa milimo wa unji wa athu, mu kulingiwa ca izulye nyi maliji a athu, nyi kucinka ca milimo yako, ulongeso malinjekela nyi khonda;
 - b)- Cawana akwa kulinga, mu ilumbununyi a akwa milimo nyi ikungulwila aKatalilo ca kuciza ca ulemu wa mingoso nyi kulingiwa.
4. Shimbi ya hakwila akwa kulinga ilika ya milimo , mu ilinga nyi ilai ya unyoji wa ulemu wa shimbu ikhepe, mu uhakwilo wa ilinga, mu unji wa upite wa yuma yeswayo, majina a ipathulo ya ikuma ikwo, mu italilo wa uzangi wa mbunga, nyi usokolokelo unyoji wa mingoso wa mucifuci.

Ndongo 43.º

(Wendelo waUlingilo waYako nyi Mana)

1. Katela kujinguluka mu unji wa mana, kutota, nyi ikuma unyoji wa mana.
2. Kukipwila calitela mu ihanda yasulako yatela mu uhashi wa ikinga nyi ufumino wa mikanda wa mana, nyi kuswa ca itota, kuwejela ululi wa mukwa kulinga.

Ndongo 44.º
(Wendelo ca Isonyekeno)

1. shindakenyo wa ca cipathulo ca mbongo, manyonga, kuciza mweswawo ca kuhengula utangu wa ikuma ya malinjekela wa mukwa kutota.
2. Unguvulu kakufunga unji wa uhanjikilo wa shindakenyo wa lisesa wa upite wa unji wa maliji.
3. Unguvulu kakufunga upwa nyi ulingilo wa uthusulo milimo ya mbunga mu cisaji ca maliji nyi cisaji ca izuli.
4. Shimbi yalingiwa milali ya uthusuko weswe wa uhanjikilo.

Ndongo 45.º
(Cawana ca Kuhanjeka nyi Kulumbulwola aMalinjekela)

1. Shimbu ja cela jakusakula izavu ikwo ili nyi ulemu wa shimbu wa kunjikila mu isaji yazulye nyi isaji yamaliji ya mbunga mu ikuma ya kutongola , mu Cijikilo nyi mu Shimbi.
2. Izavu ya malinjekela yapwa mu Zuwo Lya malinjekela uze uli nyi ululi wa ukumbulwilo, nyi kuhanjika ca malinjekela a maliji a Unguvulu, mu Shimbi.

Ndongo 46.º
(Wendelo waZuwo, Wendanganyi nyi Uthuthumbo)

1. Muthu mweswawo wathwama mu cifuci cAngola capwa uthwamino wendeso ushimbulo weswawo mu ihanda cihela ca mbunga h, kuciza ikumba uthusulo nyi mu Cijikilo uputhukilo muze Shimbi mu itela kulungiwa utambikilo uthwamino, nyi ukwaciso uzangi wa mbunga yeswe.
2. Muthu mweswe kali nyi uhashi wa kuthuhuka ca mu cifuci nyi ukindulukilo kuciza upinjishilo mu unji wa ilika ya shimbi.

Ndongo 47.º
(Cawana caklikungulula nyi caUshishikilo)

1. shindakenyo wapwa wa eswe mu uhashi wa ushishikilo ca kulikungula ukwashi yeswayo mu uthusulo mu Shimbi.
2. Kulikunga ca ushishikilo wa ihela ya mbunga wasalaho mu italilo wa sango wa wanangana mu shindakenyo wa Shimbi.

Ndongo 48.º
(Cawana Cakukunguluka)

1. Mbunga eswe kali nyi uhashi walipwila mu ujikilo weswawo mu uthusulo wa milimo wa mbunga mu ilinga izavu, nyi hanji shindakenyo wa ishina ya ndemokalashiya, mu ikuma ya Shimbi.
2. Izavu yeswe yalingiwa ya upinjiso wa Myanangana a mbunga keci upathulo wa milimo wa uhandununo wa itela ya Shimbi.
3. Nyiumwe matela kupwa ku cizavu ca cikuma ceswaco mu mucima waco nyi kuthwamo.
4. Kapwa kusosolola mu ikungulwila yeswayo mu milimo ize henguka mu Ujikillo nyi ulingilo wa ungalwe nyi ufumanyiso wa mbandalya, uhandununo weswawo nyi cikulwila calita mu thujita.

Ndongo 49.º
(Cawana ca Yikungulwila ya Milimo)

1. shindakenyo wa akwa milimo walipwila weswe mu unji wa akwa milimo ikuma yo, mu ikungulwila ya uhakwilo wa ulili nyi uzangi wa yiyulo ya ilai ya milimo.
2. ikungulwila yeswe ya milimo yalipwila nyi hanji mu kupwisa ca ishina ya ululamiso nyi mu kulingiwa ca ndemokalashiya nyi uthusukilo wa usendo wa Unguvulu, mu ikuma ya Shimbi.
3. shimbi ja mana ja izavu ya akwa milimo yatelele kukinga mutambi wa ujikilo nyi yawana washundakenyo wa muthu cipwe kushimbi.

Ndongo 50.º
(Cawana ca akwa kukala mafuto)

1. Utaijilo wa akwa milimo nyi uhashi walipwila mu ufumbo wa izavu yeswayo mu ikuma wikha nyi unji.
2. Utaijilo wa yikungulwila wawana wa akwa kuhakwila waze kilikita ca yawana ululi nyi uzange wa mbunga, wuze watela mu ikumba washindakenyo wa uthu nyi mu unji wa uhashi wa mbongo, mu ikuma ya Shimbi.
3. Shimbi jataliwa Cijikilo, ukwashi ululamiso wa ufiso wa yizavu kuhakwila ca akwa kukilikita nyi upwiso mwatha wa Mbunga.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 51.º

(Wana Cakuhona Kukalakala)

1. Akwa kukilikita kapwa mu ululo wa kuhamina wana wenyi.
2. Ca cingiwa kuhona ca mukwa kukilikita kumwanuisa milimo mu weswe, nyi hanji mu ukhepe, kukinjika ca kuya kumilimo kuli akwa kukalakala, nyi kulongwesa ca mwanja.
3. Shimbi yafumba kulingiwa ca cawana ca uhone wa kukilikita, kataiza ca utepululo ku milimo yeswe ku ortalilo wa ize ici kupathuka ha ikuma ya mbunga.

Ndongo 52.º

(Kulingila mu Mwono wa Mbunga)

1. Muthu mweswe kali nyi uhashi wa kukalakala mu malinjekela acifuci, mu wendelo wa ikuma ya mbunga muli waze anakapwa kusakula mu cela nyi mu ulingiwo wa sango jatela ku mwono wa mbunga, mu ilai ya Cijikilo nyi mu Shimbi ino.
2. Muthu mweswe kali nyi uhashi wa kutaiza nyi kuvumbika Shimbi mu uvumbikilo wa Myanangana eswe mu ikuma ya Cijikilo nyi mu Shimbi ino, mu Ujikillo wa yawana ya uthusukilo washindakenyo wa ikuma.

Ndongo 53.º

(Unjililo ha Watha Wambunga)

1. Muthu mweswe kali uhashi wa unjishilo wa uhashi wa kupwa uthusukilo umuwikha mu milimo ya mbunga, mu ilai ya Cijikilo nyi mu Shimbi.
2. Nyiumwe mapwa kupinjisa mu usa wa milimo, nyi uzuke wa mbunga nawu mapwa ci uhashi mu ortalilo wa uhashi wa malinjekela nyi ulingilo upema wa milimo ya mbuga, mu Cijikilo nyi mu Shimbi.
3. Mu ungililo wa ihako ya milimo ya uhakwilo, Shimbi yatamba kulinga uswolwelo weswe walitela mu shindakenyo wa uthusukilo wa uhakwilo wa akwa kusakula nyi uhandununo nyi uthusulo wa ilinga milimo.

Ndongo 54.º

(Uhashi wakusakula)

1. Muthu mweswe, mukulwana wa kumi wa myaka nyi mya ka liva, kali nyi uhasi wa kusakula nyi kupwa kusakula mu ndonda usakwilo wa

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Unguvulu nyi watha wa nganda nyi kulingiwa watha wa milimo nyi mu ushimbulo, mu ilai ya Cijikilo nyi mu Shimbi.

2. Uhashi wa kusakula calitelā cici kupwa kunjika nyi mwapwile ikwiko ya kutala mu Cijikilo nyi mu Shimbi ino.
3. Milimo ya uhashi wa ulema wa uthu weci kuwuhanā nyi watela mu yiylu wa muthu.

Ndongo 55.º

(Wendelo wa Cijikilo wa Izavu ya Malinjekela)

1. Kali nyi uhashi wa kunjila mu cikungulwila ca malinjekela eswawo, mu Cijikilo nyi mu Shimbi ino.
2. Muthu mweswe kali nyi uhashi wa kalamika mu izavu ya malinjekela, mu Cijikilo nyi mu Shimbi ino.

CIHANDA II

UHASHI WA YAWANA NYIWENDELO WASHINDAKENYO

Ndongo 56.º

(Uhashi wa Unguvulu)

1. Unguvulu kataiza mu ikuma ize keci kuikwata mu ulema wa ikuma Cijikilo nyi ilinga ya uhashi wa malinjekela, mingoso, milimo ya yako nyi sambukila wa shindakenyo wa ulingilo wa kuhakwila, mu Cijikilo nyi mu Shimbi.
2. Myanangana eswe a mbunga kali nyi uhashi wa kuvumbika nyi kushindakenya calipwila ca ulingilo wa yawana nyi ikuma ya uthusukilo yashindakenyo nyi mu kulingiwa ca ilika ya ujikilo wa Shimbi.

Ndongo 57.º

(Utepululo ca Yawana, Uthusukilo)

1. Shimbi yakukwika cawana nyi uthusukilo nyi shindakenyo mu ikuma ize yataliwa mu Cijikilo, mu kupwa kukwika mu unji wa mbunga nyi mu ululi uze wakufungwila yawana ya upanjikilo wa ushimbikilo.
2. Shimbi jakwika yawana, uthusukilo nyi shindakenyo uze watela kuzaliwa mu uthu weswe wa manyonga nyi kapwile uthusukilo, nazwa kutepulula ca unene, nawa mu ukwaciso wa ikuma ikolo mu Ujikillo.

Ndongo 58.º

(Umanwino hanji ukashiwo wayawana, kuliselelela nyi itanga)

1. Ulingilo wa yawana, wa uthusukilo nyi shindakenyo wa mbunga wakwika wikha ou Kuhandvununa mu utambikilo wa jita, utambikilo wa cihela, utambikilo walipwila, mu ilai ya Cijikilo cino nyi Shimbi.
2. Utambukilo wa jita, utambikilo walipwila watela ku uhanjika mu weswe, nyi mbonge jikwo ja mucifuci, mu ikuma ya mbwanja inene ya thaci ja ilambala, mu upimbinjilo unene watala mu Ujikillo wa ululi nyi mu kapunga ka mbunga.
3. Cilaka ca utambikilo wa jita, nyi hanji utambikilo wa cihela, nyi mu italilo ya uhanjikilo, nyi kulingiwa, catela mu ukwiko wa ikuma ize yatelaho mu kuzanga ca mbunga, mu vumbi lya cishina ca uhanyino, mu usanyikino wa unene, ushimbulo, nyi ikwata yatela kutekula mu ulingilo wa mu Ujikillo uno.
4. Lusango wa utambikilo wa jita, utambikilo wa cihela, utambikilo walipwila watela Myanangana uhashi hanga alinge malinjekela analita mu uwahwilo wa Ujikillo.
5. Mu lusango weswawo wa utambukilo wa jita, nyi utambukilo wa cihela, nyi utambukilo wakupinjisa ino:
 - a)- Uselo wa shimbi wa Ujikillo wa uhashi wa ulingilo wa ndonda ja Wanangana;
 - b)- Yawana nyi uhashi wa akwa Ndonda ya Wanangana;
 - c)- Cawana ca mwono cili mu ulemu wa athu nyi upwilo wa athu;
 - d)- Uhashi wa mbunga nyi wa uthwamino;
 - e)- Kukwika ca uhilukilo wa ufwetelo wa Shimbi;
 - f)- Cawana ca uhakwilo wa ingalwe;
 - g)- Uthusukilo wa manyonga nyi ufulyelo;
6. Shimbi yalipwila Ukindukilo utambikilo wa jita, utambikilo wa cihela, nyi utambikilo walipwila.

Ndongo 59.º

(Kukanjisa feto lya kufa)

Fweto lya kufa lyapwa Ukindukilo.

Ndongo 60.º

(Kukanjisa kuthumuna nyi kulamba cahyana)

Nyiumwe mapwa kusa kuthumuna, nyi kulamba cinji, hanji ku milimo ilemu, nyi kupwisa ca uzeluke.

Ndongo 61.º

(Ungwalwe wakangana)

Kapwa Ukindukilo uthusukilo wa wendelo ukhepe, mu ilai ya kuzangisa wa ilaka:

- a)- Kufisa ca uthanji nyi ungalwe wa athu eswe mu Shimbi;
- b)- Ungalwe wataliwa mu Shimbi.

Ndongo 62.º

(Kuhona kwalumuna Khekhe)

Kali akukolweza nyi kuhona kundvuluka ilinga ya ungaji mu ikuma ya uthusukilo walingiwa mu Shimbi yalitela.

Ndongo 63.º

(Cawana ca akwa akwa kukashiwa ca mukamenga)

Muthu mweswe maciza uthusukilo katela kumulweza mu shimbu wa mukamenga nyi mu ukwata wenyi, mu ikuma wa wana mu kwalula cino:

- a)- kutambula ca ushimbulp wa kamenga nyi kukwika kuli Mwnanganga, mu Shimbi nyi kamuwanaho;
- b)- Kumulweza mu cihela cize mamuthwala;
- c)- kulweza usoko nyi mukwa kuhakwila wenyi mukamengac nyi mu ukwiko wa cihela muze mamuthwala;
- d)- Kusakula yoze mukwa kuhakwila mu mukaula mu ungaji nyi thupokola;
- e)- Kuhula ca ngaji shimbu khanda kuhana maliji eswawo;
- f)- Kuhola nyi kuhanjika nyi kulinga wikha ca ungaji wa kusakula;
- g)- Kuhona kuhanjika miliji waze mamupinjisa;
- h)- Kwendesa kuli Ngaji, kutela ca kutaiza nyi kuhamosa kamenga nyi mu usophelo wa shimbu ja Shimbi ja kuthusuka;
- i)- Kuthuma lusango mu limi watela mu ulumbunwiso.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 64.º (Ukwiko wa wendelo)

1. Kukwika ca uthusukilo ca kuhana ikuma uhashi wa ikuma ya Shimbi.
2. Kapokola nyi myanangana akwo katela kukwata nyi kukwika mu ikuma ya Cijikilo nyi mu Shimbi, mu kuwana ca citela nyi muze ushimbulo wa mwnangana watela.

Ndongo 65.º (Ushililo wa Shimbi wa Ungalwe)

1. Uhashi wa citela uci kuthumiwa.
2. Nyiumwe mapwa kukwika ca ungalwe, nyi hanji upeme wa Shimbi yasulaho wa hanjika mu ukwiku wa ilinga ya usweko nyi itela ufungo mu ilai Shimbi yasulaho.
3. Keci kupwa ikuma ya ufungo watela mu uhanjikilo wa Shimbi yasulaho.
4. Nyiumwe matela kumona lamba lya lukhaso ca ufungo ilemu ize inatela mu shimbu yapala mu utalilo wa ikuma yashiliwa mu ungaji ya lukhaso yoze ali mukamenga.
5. Nyiumwe matela kupwa kusophesa mu cikuma cimuwikha isuho inji.
6. Mbunga waze hakwika mu itela ize kalingile kali nyi wana, mu uhashi wa shimbi unasonewa, mu utalilo wa citela nyi ufuciso lamba lize amona.

Ndongo 66.º (Njize lya lukhaso Cinyingi Ufungilo)

1. Catelele kupwa wikha ikuma shindakenyo wa uhandununo wa uthwamino weswe nyi ushimbulo walitela.
2. Ingale eswe waze hapwa kusela shindakenyo wa kusekula ca uthusukilo wo kali nyi uhashi wa kushishika ca yawana yashindakenyo, kucizako songo lya ikuma kusumiwa ca ungalwe nyi kwita ca ukanjiso wenyi.

Ndongo 67.º (Uhashi Usopheso Milonga)

1. Nyumwe matela kukwika, mu ungalwe nyi usophelo mu Shimbi, kushindakenya ca eswe mu ungalwe wa wana wa kuhawila, nyi uhashi wa kuwejela ca ungaji.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Catela kuhona ca ungalwe wa mbunga mu unji wa kupalika ca usophelo wa shimbu mukamenga.
3. Cingalwe kali nyi uhashi wa kusakula ca yoze mamuhakwila mu unji wa ikuma, mu Shimbi, mu ikuma ilai ya utalilo wa ngaji.
4. Ingale akukwika kali nyi uhashi wa kutambula ca ngeji ja ngaji wenyi, usoko, sepha nyi mukulwana wa ufulyelo nyi kutaiza ca ciha e) mu ndongo 63.º mu cihanda mu mifunda 3.º mu ndongo 194.º
5. Kuli ingalwe kevi nyi uhashi wa kulinga yoze mamuhakwila, mu kuhona ca uhashi wa mbongo matela nyi uhaciso, mu Shimbi, mu ungaji.
6. Muthu mweswawo wa kukwika ca cawana uhashi wa zuwo lya kusophela catela mu ilai mu Shimbi.

Ndongo 68.º

(Ucela wa Ungalwe)

1. Eswe kali nyi uhashi wa ucela wa ungalwe mu ikwiko wa kusuphisca ca watha mu kamenga ca ukwiku wa uhenge wa Shimbi mu kuhanjikila mu zuwo lya kusophela.
2. Kuhana ca ucela wa unaglwe wapwa ku wita wa cingalwe nyi uthu weswawo mu cawana ca malinjekela.
3. Shimbi yatela mu cilaka ca ucela wa ungalwe.

Ndongo 69.º

(Ucela wa Itanga)

1. Eswe kali nyi wana wa kuwina shimbu ya ufungilo wa mana asango kuli mwene mu cikuma ca isaji ya kusonyeka, yatela kulweza ca unji wakucilumuna ca sango, mu Shimbi wa ufungo wa usweko wa Unguvulu nyi ufungo wa ululi.
2. Cakaliwa mu ilinga wa ikuma yakutaiza ca malinjekela, mana, nyi manyonga, ha ufulyelo, usendo wa izavu ya malinjekela, nyi akwa kuhakwila akwa kukilikita ya usemukino nyi cako ca mbunga.
3. Catela kukaliwa mu unjililo wa uthu wa akwo, mu uthumino wa ikuma yize yapala mu milimo ya ipathulo inji, mu Shimbi wa ungaji.
4. Catela kusa uthusukilo wa shimbu, mu kulisela ca ilai ndongo yadulaho.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 70.º **(Ucijiso nyi Khumanyisa)**

1. Catelele kuciza ca athu a mwAngola mu cihela ca Cifuci.
2. Catelele kuciza ca athu eswawo mu ifuci ya ilambala mu ikuma malin-jekela mu ilai wa kupwa ca citela ca kufwa nyi ushimbu wa kulithuna ca ikuma nyi kucinyisa ca kwiza mu shindakenyo kukwata ca lamba mu ikuma Unguvulu.
3. Zuwo ly a usophelo lyAngola yanyingika, mu Shimbi, ikuma ize ina-zege mu kusumana mbunga mu ize yatelele mu mihanda yasulah9, mu ndongo ino.
4. Nyi mu uzangi wa ungaji mu utela kulingiwa kuhuma mu cihela ca Cifuci ca mbunga ca ilambala ya hanga athwama mu cifuci mu kwita ca uswamino, kuciza ca kukwika ca kutaiza, mu Shimbi.
5. Shimbi yalulamisa mu ikuma ya uhashi wa kuciza nyi kuhanga ca ilambala.

Ndongo 71.º **(Wana wa Usweko)**

1. shindakenyo wa unji wa mbunga a ilambala mu Cawana ca kuhanga mo ikuma malinjekela mu kwalula ca kutenuka nyi hanji mu kumukaujola, mu ululi wa ulingilo wa milimo wa ndemokalashiya, mu uthusukilo wa Cifuci, mu sambukila kuli athu mu yawana ya uthu, mu kutesa ca Shimbi nyi ikumba ya ifuci yeswe.
2. Shimbi yakumbunuka mu uhashi wa ucinyino wa Akwa Malinjekela.

Ndongo 72.º **(Wana wa Kusophewa wa Ululi nyi Kulita)**

Mbunga eswe kapwa kutaiza mu uhashi wa usophelo wa ululi, mu kutambuka ca Shimbi.

Ndongo 73.º **(Wana wa Kwita, Kwambulula, waKuhamika)**

Eswe kali nyi uhashi wa kusolola ukhawenyi nyi mu unji, ndonda ja Wanangana, kwita, kwambulula, nyi kulikala ca uhakwilo wa uhashi wo, mu Cijikilo, mu Shimbi nyi uzangi wa eswe, nawa mu uhashi wa kutambula maliji mu ushimbulo wa utalilo waco.

Ndongo 74.º
(Wana wa Cilinga ca Mbunga)

Muthu mweswawo, ukhawenyi, nyi hanji nyi cizavu cenyi mu uzango walipwila, kali nyi uhashi wa kukaujola ca ushimbo, mu ilaka ya milimo ya mbunga, ize yatela Kuhandvununa ikuma ya kupinjisa mwono wa mbunga, nyi uhashi wa mbunga, nyi mwono upema, nyi uhakwilo wa kulya, mu ushimbili wa ikuma ya milimo ya mbunga eswe.

Ndongo 75.º
(Uhashi wa Unguvulu nyi Izavu Ikwo ya Mbunga)

1. Unguvulu nyi izavu ikwo kapwa akwa khekhe, mu ilinga uswekelo wakulinga ca ndonda , mu ikuma yeswayo nyi akwa kukalakala mu ushimbikilo nyi mu milimo wa mbunga, mu itela yo, wa kwiza ca kuzeyesa ca uhashi weswawo mu shindakenyo wa akwo.
2. Akwa itela ino nyi hanji usweko uno ufuciso nawa mu uvumbikiso, mu Shimbi.

KAPITHULU III
CAWANA NYI ILIKA MINGOSO, YAMBUNGA NYI YAYAKO

Ndongo 76.º
(Wana wa Milimo)

1. Mulimo uli uwana nyi uhashu wa eswe.
2. Akwa milimo eswe kapwa nyi uhashi wa ifumbo walita mu ufweto , nyi uhwimi, ulaluke, upeme, kuhona lucisa, nyi shindakenyo wa milimo, mu Shimbi ino.
3. Kukwasa ca uhashi wa mukimo watelela Unguvulu mu uthusulo uno:
 - a)- Uthumbishilo wa malinjekela wa milimo;
 - b)- upwishilo wa ukwashi wa kusakula ca milimo nyi hanji uhashi waco, catelele kukinjisa mu cikinda ceswaco;
 - c)- Ufumbo wa kusokoloka ca mana, nyi kuwataijila ca milimo yeswe.
4. Kuciza hamulimo watela mu ciyulo ca Shimbi, mu kukunga uhashi weswe hanga afute yoze hapwa kusosolola ku mulimo, mu Shimbi jono.

Ndongo 77.º

(Uhindukilo nyi Ukindukilo ca Mbunga)

1. Unguvulu kalemesa kashindakenya ikuma yatela mu fungo wa eswe mu wana wa Katalilo ikuma ya mbuki, nyi mu cawana ca ortalilo wa thwanuke, ukulwana, nui utonji, nyi ushinakaji nyi hanji cuma ceswaco cawkika kulinga mulimo, Shimbi ino.
2. Kushindakenya cawana ca Katalilo ca mbuki catelela kuli Unguvulu:
 - a)- Kusokoloka nyi kufunga ca ulingilo wa mulimo wa mbuki mu cihela ceswaco mucifuci;
 - b)- Kushishika ca ilinga, uthuma, mingoso nyi ikwata ya undele, wa mwono, wa ithumbo, nyi ikwata ikwo;
 - c)- kusambisa usokelokelo wa ulongeshi wa kuphasula ca mijimba nyi ufumbo wa mbuki.
3. Uputhukilo wa usendo wa ilambala mu unji mwono, ufungo wa mbunga wakutaliwa kuli Unguvulu nawa ikuma uhashi mu Shimbi.

Ndongo 78.º

(Wana wa Mukwa Kulya)

1. Mukwa kulya kali nyi cawana ha upeme wa yuma nyi milimo, wa sango nyi ulumbunwiso, ha shindakenyo wa milimo nyi ikwata nyi ufungo wa usendo wa mbunga.
2. Mukwa kulya kali cawana ca ufungo mu ilinga nyi kutambula ca ikwata nyi milimo ize yapinjisa mwono ku usemekino wa ipikalo yeswayo.
3. Mutambi wa ikwata nyi milimo wa kulya yapwa uvumbikilo wa Shimbi, mu ukwiko wa yuma yeswayo mutambi wa kwonga.
4. Shimbi yafunga mukwa kulya nyi shindakenyo wa uhakwiwa uzangi.

Ndongo 79.º

(Wana wa ku Ulongeso, Ku Yako nyi Khonda)

1. Unguvulu kalemesa unjililo wa eswe mu mu lufumbo lwa kutanga, ha ulongeso, ha cako nyi khonda, nyi kulemesa ca eswe mu ilinga yaco, mu Shimbi.
2. Unguvulu kalemesa cipathulo ca mana mu manyonga anene, nawa mu unyoji.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

3. Uputhukilo wa cilambala nyi ikungulwila ya uhashi wa ulongeshi wa cako, nyi khonda wazuka uhashi mu italilo ya Shimbi.

Ndongo 80.º

(Wanuke)

1. Thwanuke kali utalilo ulemu kuli usoko jo, mbunga nyi kuli Unguvulu, waze ali mu usendo ukhepe, mafunga uhicikilo ya milali, mu Kuhand-vununa, mu kupinjisa, mu ulingilo weswawo, mu usoko nyi ipathulo ikwo.
2. Malinjekela a mbunga mu uhashi wa usoko, wa ulongeshi nyi mwono, wapwa kufunga mu cishina ca kuzanga cinene ca kanuke, ngwe kutela milali mu unji kushindakenya ca usokolokelo wenyi wa mujimba, wa manyonga nyi cako.
3. Unguvulu kafunga kanuke yoze kaci nyi tato nawa nyi naye, nyi utonji, yoze anakeca cipwe mu yuma ikwo ya usoko.
4. Unguvulu katalatala kusakula ca thwanuke, kuthathwisa ca unjishiso wo mu usoko upema nyi usokolokelo weswe.
5. Cakashawa, mu Shimbi ino, kukilikicisa milimo yeswayo mu myaka yakulilongesa.

Ndongo 81.º

(Ukweze)

1. Akweze kali kufanga caliselq mu ulingilo wa cawana ca mingoso, ikuma ya mbunga, cako, mu Kwalula cino:
 - a)- Mu ulongeso, mu ufumbo, nyi mu cako;
 - b)- Mu unjililo wa milimo itangu, mu milimo nyi ufungo wa mbunga;
 - c)- Mu cihela ca kuthwama;
 - d)- Mu ufumbo wa mujimba nyi khonda;
 - e)- Mu kuwina ca shimbu yenyi yalipwila.
2. Mu ulingilo wa cikuma ca mufunda wasulaho, Shimbi yaco yalingiwa ulemu wa kusokoloka ca malinjekela a akweze.
3. Malinjekela a akweze kali nyi mana a kulosokoloka ca uthu wa akweze, thwanuke nyi uhashi wa ilinga ya uthusukilo wa milimo wa mbunga.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

4. Mbunga mu usendo nyi usoko, nyi Shikola, nyi ipathulo ya milimo, yikungulwila ya mbunga mu cako, kawejela izavu ya akweze mu mana nyi usendo wa kucenja ca akweze mu ifuci yeswe.

Ndongo 82.º (Ushinakaji)

1. Thushinakaji eswe kali nyi uhashi wa ufungo wa mingoso nyi uhashi wa kuthwama ca usoko mu nganda mu uvumbikilo wa kulipwila kukwika ca uvunda wa mbunga.
2. Malinjekela a thushinakaji kali ikuma ya mingoso, mbunga, cako inatela kuhana athu uhashi wa kulinga ca mwono mu ngandq yo.

Ndongo 83.º (Akwa umwe Utonji)

1. Mbunga eswe ali nyi utonji kali nyi uhashi wa wa ufungo wa yawana nawa kazuka ilika kukiswila mu Cijikilo, keci ku asosolola mu kukinga ca ulingilo wa waze ali nyi utonji.
2. Unguvulu kasakula malinjekela a mbunge mu ufungo nyi Katalilo nyi kuwuka ca mbunga ali nyi utonji mu ukwaso wa usoko nyi kuciza ukwiko wa kwenda co.
3. Unguvulu wasakuka malinjekela mu ilai ya kufumba mbunga mu ilika ya kucinga, vumbi lya mbunga nyikhekhe ya eswe ali nyi utonji.
4. Unguvulu kakulinga nyi kahana ukwaso ku ulongeso wa itonji kuli mbunga eswe alemewa.

Ndongo 84.º (Thujita Akhulu nyi Thujita yaUkhule)

1. Thujita a uthusukilo wa ndungo, nyi thujita a mucifuci, waze ali nyi utonji mu anakakwata mu jita Nyi milimo ya jita ikwo, nyi ngwe ana jenyi, ikwashi jo, nyi waze kafile mu jita, kali nyi uhashi wa ufungo wa mbunga eswe, mu Cijikilo nyi mu Shimbi ino.
2. Catela Unguvulu kulemesa malinjekela waze atela kufunga unjishiso wa mbunga eswe, mu mingoso, yako ya mbunga mu mufunda wasulaho, mu ufungo wa yako ya ulingilo.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 85.º

(Wana ku Ihela nyi kuMwono Upema)

Muthu mweswe kali nyi uhsahi wa cihela ca kuthwama nyi mwono upema.

Ndongo 86.º

(Izavu wze athwama mu ifuci ya Ilambala)

Unguvulu kakususumuna ikungulwila a mwAngola yathwama mu ifuci ya ilambala, nawa mu kuwika mu cifuci cini, nyi usendo wa ikumba ya mbunga, yako nyi ikumba nyi athu waze athwama mu ifuci ya ilambala nyi hanji usemukilo wa manyinga jo, mu yako myakhulula ya mwAngola.

Ndongo 87.º

(Ithwa Yashakhulu, Yako nyi Utota)

1. Mbunga eswe kali ni uhashi wa vumbi, nyi unangiko wa cako co, lime lyo nyi utota.
2. Unguvulu kafumanyisa kusweka nyi kulemesa ca cako, ny utota wa mbunga a mwAngola.

Ndongo 88.º

(Kulika ca Kukunga)

Eswe katela kuhana ca kukunga upite wa mbunga, mu kuhasa mingoso nyi ikumba ize inejila ku lijimu mu ilai kuphunga nyi mu ndongo.

USONGWELO III

ULULAMISO WA MINGOSO, WAMBONGO NYI KATALILO

CAPITHULU I I ISHINA YAWUNJI

Ndongo 89.º

(Ishina ya shindakenyo)

1. Ululamiso nyi ushimbikilo wa mingoso wathwama ha shindakenyo weswe muyawana nyi uthusukilo wa mingoso nyi kulemesa ca milimo wa athu nyi ululi wa mbunga, mu uteselo wa ishina yashindakenyo ino:
a)- Mulimo wa Unguvulu wapwa wa kushimbikisa mingoso nyi kulumisa uthusukilo wa mingoso ya mbunga woloka, mu ikuma ya Cijikilo nyi mu Shimbi ino;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- b)- Uthusukilo wa kuputhuka ca mingoso nyi ipathulo ya mingoso, mu kulingiwa, mu Shimbi;
 - c)-Mingoso ya palasa, mu kujika ca ishina nyi uhashi ha kwenda ca mingoso, ca ululi nyi ca vumbi, mu ufungo wa Shimbi;
 - d)- Vumbi nyi ufungo wa ikumba nyi uputhukilo wa ilambala;
 - e)- Cilinga ca mbunga ca ukwacilo;
 - f)- Kutepulula ca uhandununo wa ihunda nyi kutepa calisela ca mbunga;
 - g)-Kulitesa ca mbunga;
 - h)- Kufunga ca mukwa kulya nyi uthwamino;
2. Milali nyi ilaka Unguvulu yapwa ya Katalilo mu Shimbi.

Ndongo 90.º (Ululi wa Mbunga)

Unguvulu kalemesa uthusukilo wa mbunga mumu wa:

- a)- Kusakula ilai ya kupangununa ca Unguvulu, mu malinjekela a utalilo uze wafunga ululi, nyi uteso nyi khekhe mu unyikiso wa mwono wa mbunga;
- b)- Kusakula ca ungaji wa mbunga, nyi shimbu khanda Unguvulu, mu malinjekela ja Katalilo afunge ululi, nyi kulitesa ca khekhe mu unji mwono wa mbunga;
- c)- Kuwejela, nyi ushishikilo wa cilaka ca ulingilo wa yawana ya mbunga;
- d)- Kuciza nyi ikwiko ya ikuma mingoso, mbunga nyi cako yapinjisa umwenemwene wa uhashi wa mbunga;
- e)- Kusokoloka ca uhashi wa thaci ja unji wa usokolokelo wa kwalula ca unene wa mwo.

Ndongo 91.º (Uphacikilo)

1. Unguvulu kashishikisa, nawa kalemesa usokolokelo wa mbunga, mu ulemu wa ikum, mu Cijikilo nyi Shimbi mu ikuma ya ndongi 14.º mu Cijikilo cino.
2. kutesa cili mana a kulemesa uthusukilo wa Cifuci, ufyngo wa ululi wa kusokoloka ca mbunga, mu cihela ca mwono upema wa mbunga.
3. Shimbi yalumbunuka mu ikuma ya mbunga.

Ndongo 92.º
(Ipathulo ya Mingoso)

1. Unguvulu mu shindakenyo wa kupwa ya ipathulo ya mbunga, mu ulam-bala wa usendo, mu ufungo wa ilinga nyi ufungo, mu Shimbi.
2. Unguvulu kataiza, nyi kasweka cawana ca kusokoloka ca ikumba ya ilinga mbunga mu membo, mu Cijikilo, mu Shimbi nyi ilai ya ujimbikiso.

Ndongo 93.º
(Ikhasha ya Mbunga)

1. Catela mu unangiko wa Unguvulu wa ilinga ya milimo ya ikhasha cilemu cauthumino.
2. Shimbi yatela kushishikisa ca Unguvulu, mu uhashi wa unji wa milimo wa mingoso.

Ndongo 94.º
(Ikumba ya Unguvulu)

Ikwata ya Unguvulu wa unji wa athu mu cawana ca mbunga unjiso wa mbunga nyi uhashi wa usendo wa Cijikilo nyi Shimbi.

Ndongo 95.º
(Uzukiso wa mbunga)

1. Ili ikwata ya unyingilo wa mbunga:
 - a)- Meya a mucifuci, kalungalwiji wa cihela nyi ikumba ya kalungalwiji, nyi meso a lwiji, mu kuya ca meya, mu khondo;
 - b)- Ikumba ya mwono nyi ize ici nyi mwono wathwama mu cima, mu kalungalwiji ca cifuco, mu cihela ca mingoso, kukwika;
 - c)- Mwili mweswe wa cifuci;
 - d)- Ihela ya ikumba ya hashi, mu sango wa lwiji, nyi ikumba mbuki, mu ikumba ya hashi nyi ikwo kucisa ca mawe nyi cihela ca mbunga nyi ilai uthwamino wa ikumba itangu mu uthungo mbunga;
 - e)- Matapalo eswe nyi jila ca mbunga, ihela ya khembe ya kalungalwiji, nyi cihela cakuzeekila ndeke;
 - f)- Khembe ja kalungalwiji nyi ihela kalungalwiji nyi mavu;
 - g)- Ihela ya unangikilo wa uhakwilo wa cihela ca kuthumisa ca unangokino wa ikumba wa imuna nyi yambu yeswe nyi ikuma;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- h)- Ihela ca Cifuci cili ku kalungalwiji nyi cihela ca kuzekuka ca ndeke mu kwalula ca Shimbi;
 - i)- Ihela ya Cifuci mu kuthumbika ca ufungo wa thujita;
 - j)- Ikwata nyi uzangi wa mbunga, mu unjililo wa mbunga, mu Shimbi;
 - k)- Ikwata ikwo yatela mu Shimbi nyi cawana mbunga mu usendo wa ifuci yeswe.
2. Itwata ya unyikino wa mbunga wapwa kuhona kukwika ca wana wa usendo wa mbunga.
3. Shimbi yashishika ungaji wa ikwata wa utajilo wa mbunga, mu kulum-bunuka ca Unguvulu, nyi mu unji wa athu mu wana wa mbunga, nawa usokolokelo wa ikwata.

Ndongo 96.º **(Uzukiso wa Ilambala)**

Ikwata yapwile kaliwa mu Cijikilo nyi mu Shimbi mu upwa kunyingika ca mbunga nyi wa Unguvulu anjisa athu mu unji wa Cawana ca mbunga kalitesa mu cihanda Cawana ca ilambala wauthuminyino, mu ushishikilo wa Shimbi.

Ndongo 97.º **(Uhoneso wa Ulamwiso wa Uswana wa Ipale)**

Kali kulemesa ca athu eswe mu ungaji wa ilinga ya mbunga nyi utambulo wa cikuma ca Shimbi catela, kuciza ikwiko ya Ujikillo wa kusweka.

Ndongo 98.º **(Yawana waMavu)**

1. Mavu kapwa ikumba ya Unguvulu nyi unjiso wa utalilo wa wana wa athu a ilambala nyibmu unji wa athu a ihunda, mu Cijikilo, nyi Shimbi mu cikuma ca cihanda ca mifunda 3.º mu ndongo ino.
2. Unguvulu kataiza shindakenyo wa wana wikha ha mavu, mu kukunga ca Shimbi.
3. Kuthusula ca Unguvulu ca ikumba ca wikha, mu uthumino wa sango mu mbunga wa cifuci, mu Shimbi.

**CAPITHULU II
USOLWELO WAMBONGO NYI KATALILO**

**Ndongo 99.º
(Usolwelo waMbongo)**

1. Uswelelo waMbunga walulama muitanga yakufumba, kuthathula nyi kukunga cambongo, nyi hanji mu kukunga nyi kuthusula cambongo cize jinate hakusokoloka ca uswelelo wambongo nyi Katalilo mu Cijikilo nyi muShimbi.
2. Ululamiso, ulingilo nyi ortalilo wa ipathulo yambongo yapwa yakusongwela muShimbi.

**Ndongo 100.º
(Cikhasha Cilemu ca Angola)**

1. Cikhasha cambongo ca Angola cili Cota Cinene nyi Cithumwa caCifuci cAngola, nyi cili nyi uhashi waco kutanga shindakenyo wa ndando hanga mbongo ja muCifuci jilemewe nyi kucimweka uswelelo wambongo, mu ihanda ya Cijikilo nyi muShimbi.
2. ikhasha cambongo ca Ngola cili nyi ulemu wambongo wakucenja, kulyangiwa ca uhanyiso nawa wakupwa mu unji wa uhasi usokekko, mu ihanda yaCijikilo nyi muShimbi.
3. Nguvulu wa cikhasha ca Angola kakupwa kumutongola kuli Mwnangana wa Cifuci, muze heva akwa zuwo lya Malinjekela, mu ihanda yaCijikilo nyi muShimbi, nyi Katalilo, mu yuma ilayi ino:
 - a)- kwivilila cautajilo wapwa kuwita kuli Mwnangana waCifuci.
 - b)- Kwivilila ca yoze mataiza wakukuma mucela camaliji, mumanyonga, mu ilayi muShimbi;
 - c)-Catela Mwanangana waCifuci kuthula ca utaiji wa mweswawo.
4. Thuminyi mihato a ikhasha caMbongo cAngola kapwa kuatongola kuli Mwnangana waCifuci nyi kuZuwo lya Malinjekela ha mu itambiko wa Thuminyi wa ikhasha cAngola.
5. Thuminyi wa ikhasha caMbongo cakuthuma, mu myaka yeswe, kuli Mwnangana waCifuci nyi kuZuwo lya malinjekela um maliji akusokoloka camalinjekela a mbongo nyi kucenja, nyi kuci ipikalo nyi shimbi ja

kasweka ca ikhasha, mu ulingilo waKatalilo waZuwo lya Malinjekela, mu kutela ca ihanda yaCijikilo.

Ndongo 101.º
(Uswelelo waKatalilo)

Uswelelo waKatalilo wakukumisa kuhona cambongo caCifuci nyi ipathulo ikwo yambunga, kulingiwa ca malinjekela ambongo a mbunga mu ilinga ya kulita ca kutepa ca upite weswe.

Ndongo 102.º
(Ipale)

1. Ipale ndo mu ipwa kulingiwa muShimbi, kutondekesa uputhukilo, mu uwaphe wa Katalilo ca itanga ja akwa kukunga ipale.
2. Shimbi ja Katalilo japwile kukindvuluka, kucizako mu phande jakukwika, muze muwahijila akwa kufeta ipale.
3. Kulingiwa ca ipale jize jatela ikumba ya ndonda ja watha wa ifunda, nawa mu thaci ja kuwejela upite wapwa kuswongwela kuShimbi.

Ndongo 103.º
(Kukungawa calipwila)

1. Kilinga nyi kwalumuka nyi kujimuna ca kukunga calipwila cakusoloka mukulinga milimo yambunga, mu ulema wa mbunga nyi ilayi ikwo muShimbi yatela kupwa yaShimbi yize yakaujola uhando Ujikillo.
2. Kukunga cambongo ca shindakenyo wambunga, nyi kutala ca milimo ca kulingiwa mu ndonda , muShimbi ja uhashi weswe, nyi nawa mu ihanda yaShimbi wa ushimbikilo walipwila.

Ndongo 104.º
(Mbongo yalukalakalisa Unguvulu)

1. Mbongo yakalakalisa Unguvulu yatela mu uswelelo wa mbongo wa mwaka nyi hanji mu myaka yaKatalilo kuli Unguvulu ikuma ya upite waCifuci.
2. Ikumba ya mbongo ya Unguvulu mu unji, watela mu uhashi wa ilai ya ulanjilomu mwaka, mu utalatala ca wa kuhwisa wa mwaka wa milimo, ipathulo, nyi ufungo uze watela kulingiwa ca yuma kufetela.
3. Ikumba ya mbongo ya mucifuci ya Unguvulu mu kutala ca kuthumisa ca cela ca membo, mu Shimbi.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

4. Shimbi yalumumbununa ushishikilo wa usendo wa kutaiza, ca utalilo wa Ikumba ya mbongo ya kukalakala naci ca Unguvulu.
5. Kulingiwa ca Ikumba ya mbongo ya Unguvulu yatela mu ishina ya uthumino wa kuyula cipema nyi uhashi wa Katalilo ca Zuwo lya malinjekela nyi Cota ca Kusophela mbongo, mu Cijikilo nyi mu Shimbi.

ULULAMISO WAWATHA WANGULU IV

KAPITHULU I SHINA YA UNJI I

Ndongo 105.º (Ndonda ja Wanangana)

1. Kapwa Ndonda Ja Wanangana wa Cifuci, Zuwo lya Malinjekela, Ipathulo ya kusopresa.
2. Lufumbo, kucinga ca thaci ja ulingilo wa Ndonda ja Wanangana walumbunuka mu Cijikilo.
3. Ndonda ya Wanangana, watela kavumbika nyi kutepa uthusukilo wa milimo uze uli mu Cijikilo.

Ndongo 106.º (Utongwelo wa Mwanangana wa Cifuci nyi Akwa Kuhakwila Mbunga muZuwo lya Malinjekela)

Mwanangana wa Cifuci nyi Akwa kuhakwila mbunga a muZuwo lya Malinjekela kasakuka mu unji wana, usweko, nyi mu shimbu, mu Cijikilo nyi mu Shimbi.

Ndongo 107.º-A (Uthuminyino Wakulisakwila)

Ikuma yeswe ya cela ca kusakula yalulama mu Ndonda ya uthuminyino wa kusakula calitela muze mu ishina, mu ushimbulo, ilinga, nyi mu cilinga ulumbunwiso wa uhashi wa Shimbi.

- ##### **Ndongo 107.º-A (Kulisonekesa kucela cakusakula)**
1. Kusonyekesa camucela capwa ca eswe nawa calemewa nyi ulingilo wa ndonda wa watela uthuminyino wa mbunga, kuciza kupalika ca ndonda jikwo ja milimo ya mbunga, mu Shimbi.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Haze lya cifuci usonekeso wa cela wapwa kwalumuka mu mathwanga muze khanda cela cipwe kulingiwa, mu usendo wa ithumwa ya Cifuci cAngola, mu Cijikilo nyi mu Shimbi ino.

CAPITHULU II CITHWA CAULINGILO WANGULU

CIHANDA I MWANANGANA WA CIFUCI

Ndongo 108.º

(Ciyulo ca Unguvulu nyi Watha Wenyi)

1. Mwanangana wa cifuci iye kali lingando wa Cifuci, Thuminyi mutangu, nyi Thuminyi wa thujita amwAngola.
2. Mwanangana wa Cifuci kali nyi ulemu wa wanangana, mukwaci wenyi Mwanangana kambungu, nyi Milopho a Unguvulu.
3. Milopho wa Unguvulu nyi ikwashi jo mu isonyeko wa Unguvulu nyi ikwashi nyi kwali.
4. Mwanangana wa Cifuci kalemesa mi ufungo wa unji wa mbunga, mu uthusukilo wa ulemu cihela ca Cifuci, mu ulemeso wa Cifuci mu mucima nyi ha ifuci ya haze.
5. Mwanangana wa Cifuci kavumbika nyi kuhakwila mu Cijikilo, mu ufungo wa kulingiwa ya Shimbi nyi mu usendo wa malinjekela a ifuci haze, nyi kulemesa ca shindakenyo nyi kushishika ca ilinga ya Ndonda wa Unguvulu.

Ndongo 109.º

(Cela cokusakula)

1. Kasakuka Mwnangana wa Cifuci nyi thuminyi wa wanangana, nyi kunjika mutangu, mu unji wa mbunga, mu cizavu ca malinjekela yoze ali apwa kusakula cinji mu cilai ca ndongo 143.º nyi mu Cijikilo cino.
2. Muthu mutangu wa cizavu ca malinjekela kapwa kusakuka mu unjo ca akwa kusakula, mu cicapha ca usakulo.

Ndongo 110.º
(Usakwilo, Kusakulwisako nyi Ukwiko)

1. Kacisakuka mu cihela ca Mwanangana wa mbunga eswe a mucifuci cAngola muthu weswe wasemukina muno yoze ali makumi atathu a myaka nyi myaka intano, wathwama mucifuci mu shimbu makumi a myaka, mu unji wa wana wenyi, malinjekela, nyi uhashi wa mujimba nyi mana.
2. Kecikusakuka mu uhando wa Mwanangana wa Cifuci:
 - a)- Mbunga eswe waze ali nyi uthwamino wa kutambula mu cifuci cikwo;
 - b)- Myanangana a Cifuci akhulu anakapwa mu watha unji wa ihanda 2 ya wanangana.
 - c)- Myanangana a Cifuci waze anakasosola ha watha, waze anakathuna nyi hanji kuhicika ca watha;
 - d)- Myanangana a Cifuci waze anakalithuna watha, mu shimbu wa cihanda cisula mu ushimbulo wa watha;
 - e)- Mbunga eswe waze anjilile mu kamenga, mu unji wahyana myaka 3 mu kamenga;
 - f)- Waze kevi nyi uhashi umwe;
3. Kapwa kukwika ku usakwilo wa watha wa Mwanangana wa Cifuci waze acile mu kukalakala ca:
 - a)- Ngaji eswe a nyi lya malinjekela a mbongo;
 - b)- Ngaji jeswe ja Zuwo Lya Ujjikillo nyi Zuwo lya mbongo;
 - c)- Ngaji wa ululi nyi Ngaji kambungu;
 - d)- Athu eswe a Ndonda wa uthuminyino wa Cela ca kusakula alipwila;
 - e)- Thujita nyi akwo waze ahatako.

Ndongo 111.º
(Utaizo wa Majina)

1. Utaijilo wa Mwanangana wa Cifuci uli uhanyino wa izavu ya malinjekela mu unji wo.
2. Utaijilo waco mu mifunda yasulaho muipwa kucinga mbunga waze kapwile mu cizavu ca malinjekela waco.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 112.º

(Shimbu ya kulingiwa wa cela cakusakula)

1. Cela ca kusakula eswe capwa kutambika mu makumi nake amathan-gwa shimbu khanda ushimbulo wa Mwanangana wa Cifuci nyi Akwa kuhakwila, ku Zuwo lya Malinjekela mu miliwu.
2. Kuciza milonga mu mifunda 2 mu ndongo 128.º nyi mifunda 3 mu ndongo 132.º, mu Cela ca Kusakula mu ingilo wa cihanda kumi nyi tano amathangwa mu kakweji ka Cimbejimbeji wa mwako waco mu usulilo wa ushimbulo wa Mwanangana wa Cifuci nyi akwa kuhakwila mbunga mu Zuwo lya Malinjekela, kutela kuli Mwanangana wa Cifuci mu ulumbunwiso wa shimbu, mu ikuma ya Cijikilo, nyi mu Shimbi.

CIHANDA II

USHIMBULO, UZUKE NYI KUSALAKANYISA

Ndongo 113.º

(Ciyulo)

1. Ushimbulo wa Mwanangana wa Cifuci mu shimbu ja myaka itano, mu uputhuka kuzuka ca watha nyi kusula ca watha ca Mwanangana yoze hapwa kusakula.
2. Muthu mweswe mapwa kuzuka ndo myaka 2 ngwe Mwanangana wa Cifuci.

Ndongo 114.º

(Uzuke)

1. Mwanangana wa Cifuci yoze hapwa kusakuka kuli Thuminyi wa ungaji wa ushimbikilo.
2. kuzuka ca watha calingiwa mu unji wa kumi amathangwa nyi mathan-gwa atano, muze hapalika mu uswolwelo wa ululi wa ulumbunwiso.
3. Cela ca watha wa Wanangana wa Cifuci cili kulumbunuka mu upathulo wa kuzuka ca watha mu Zuwo lya Malinjekela.

Ndongo 115.º

(Kulishinga)

Mu ilinga ya kuzuka ca watha, mu Mwanangana wa Cifuci wakusakuka, matela kuzundula kwoko lyakusa ha Cijikilo cAngola mu unji wa ikuma ino:

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Yami (majina jenyi eswe) hakuzuka ca watha uno wa Wanangana wa Cifuci, kunataiza mu phindu yami:

Kulinga nyi kulingisa mu ilinga wa milimo wami uze hangujika;
kulinga kulingisa ca Cijikilo ca Cifuci cAngols mu shimbi ya Cijikilo;
Kuhakwila ca uthusukilo wa Wanangana mu unji wa ucinga wa cihela ca cifuci;
kuhakwila ca sambukila nyi ca ndemokalashiya nyi kufumanyisa ca thaci,
nyi upeme wa mwono nyi kusokoloka ca mbunga eswe a mwAngola.

Ndongo 116.º

(Kulithuna Ushimbulo)

Mwanangana wa cifuci matela kulithuna ushimbulo wa Watha mu lusango wakuthwala ku Zuwo Lya Malinjekela, mu mana a Zuwo lya Ujikillo.

Ndongo 116.º-A

(Kukwacilila Ulingilo kuSongo lya Wanangana)

1. Mu shimbu yatala wa ufamanyiso wa usakwilo nyi uzuke wa watha wa Mwnangana wa Cifuci yoze apwa kusakula, catela kuli Mwnangana wa Cifuci mu ilinga ya milimo ku wanangana uze watelele kulingiwa ca ilinga cakwika ulingilo wa wanangana wa cihanda ca Mwanangana wa Cifuci wa Kusakula.
2. Cetelele kukinga ca cilai ca mifunda yasulako, kupwa ca uhashi wa ukalo wa shindakenyo wa Mwnangana wa Cifuci ca ilinga milimo uze uli ikuma, mu Cijikilo.
3. Shimbi mu wikha wathusula shimbu, nyi Wanangana uhashi wa uhanyino watha wa Cifuci nyi yoze hapwa kusakuka.

CIHANDA III ULINGILO

Ndongo 117.º

(Uthulikilo wa Cijikilo)

Uhashi wa Mwnangana wa Cifuci walumbunuka mu Cijikilo cino.

Ndongo 118.º

(Lusango ku Cifuci)

Mwanangana wa Cifuci kathuma cifuci, mu kwazulula mwakha wa malinjekela, mu Zuwo lya Malinjekela, sango ja Unguvulu wa Cifuci nyi

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

thupokola waze alinga mu kusopha ca ilinga kufumanyisa wa Angola mu kusokoloka ca Cifuci.

Ndongo 119.º

(Uhashi ngwe Thuminyi wa Cifuci)

Catela Mwanangana wa Cifuci, mu kuzuka ca watha wa Unguvulu:

- a)- Kutambika cela cakusakula thanga eswe mu yihunda, mu ikuma ya Cijikilo nyi mu shimbi;
- b)- Kuthuma ca maliji ku Zuwo lya Malinjekela;
- c)- b)- Kufumanyisa cimuwikha nyi Zuwo lya Ujikillo nyi Katalilo ca kushishika ca shindakenyo wa ilinga wa ilinga wa usendo wa ifuci ya haze, mu kusweka ca ushimbikilo, mu italilo ya Cijikilo;
- d)- Kutongola nyi kucisa watha milopho a Unguvulu, Milopho nyi Yisonyekeno ya Unguvulu nyi Mihato;
- e)- Kutongola Ngaji wa Zuwo lya usophelo wa Ujikillo wa Ngaji akwo akutongola;
- f)- Kutongola ca Ngaji mutangu wa Zuwo linene lya kusophela, mu unji Ngaji waze atongola mu cikungulwila citangu Ngaji atangu;
- g)- Kutongola ca Ngaji mutangu wa Zuwo lya mingoso, Ngaji kambungu, nyi Ngaji akwo mu Zuwo lya kusophela, mu ikuma Cijikilo;
- h)- Kutongola ca Ngaji mutangu, Ngaji wasulaho nyi Ngaji a Zuwo lya kusophela litangu;
- i)- Kutongola nyi kuciza ca Ngaji mutangu wa Cifuci, nyi Ngaji ahato wa cifuci nyi thujita eswe mu zuwo lya kusophela thujita, mu kuhan ca Cikungulwila citangu ca Ngaji nyi Akwa kuhawkila mbunga;
- j)- Kutongola nyi kucisa ca Unguvulu nyi Unguvulu eswe a mu Mbonge;
- k)- Kutongola nyi kuciza ca Unguvulu nyi Mbonge;
- l)- Kutambika ca ikuma, mu Cijikilo nyi mu shimbi;
- m)- Mu malinji kupwa ca jita nyi kukingga ca sambukila, nyi kwiva ca Zuwo lya malinjekela;
- n)- Kutambika nyi kulweza itela;
- o)- Kutambika ca kupwa ca cihela ca Zuwo lya Malinjekela;
- p)- Kutambika ca kupwa ca samba, kwiva ca Zuwo lya malinjekela;
- q)- Katalilo ca upeme wa watha, mu shimbi;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- r)- Kuthumba ha Cijikilo, mu shimbi ya kutaliwa ca Ujikillo nyi shimbi jiko;
- s)- Kuthumisa ca cikungulwila ca Wanangana;
- t)- Kutongola ca athu a ikungulwila inene ya Ngaji , mu shimbi mu italilo ya Cijikilo;
- u)- Kuthuma athu a cizavu ca Cifuci ca Ufungo wa cifuci;
- v)- Kulinga ikuma ikwo mu uhashi wa Cijikilo.

Ndongo 120.º **(Uhashi ngwe Watha wa Ilingilo)**

Catela hali Mwanangana wa Cifuci mu unji wa Wanangana:

- a)- Kulumbununa ca kulweza ca malinjekela a cifuci, mu ikuma Cijikilo ca Cifuci;
- b)- Kulumbununa ca thupokola eswe wanangana wa cifuci nyi uthuminyino wa mbunga;
- c)- Kuthwala ku zuwo lya malinjekela ndando ya ikuma ya Unguvulu;
- d)- Kuthuma ca mulimo nyi ilinga milimo wa utangu wa Unguvulu, mu ikuma ya thujita, milimo wa kupwa ca kukwata ca ushishikilo wa uthuminyino wa upwiso wa ikuma usendo wa wikha;
- e)- kulumbununa ca athu akulinga ca unji wa ndvundo wa wanangana;
- f)- Kulinga ca mifunda ya Kutongola ca Milopho a Unguvulu , nyi usonyeko a Unguvulu nyi Milopho ahata;
- g)- Kutongola Ndonda ya Milopho ya kutaiza ca ilai ya cikungulwila ca Milopho;
- h)- Kwita ca Zuwo lya Malinjekela nyi kwecesa ca Ujikillo;
- i)- Kulinga ilinga ya ujimbikil mu uthusulo wa Zuwo lya Malinjekela;
- j)- kupwa ca uputhukilo wa Ujikillo, mu shimbi ha kuhana ku Zuwo lya Malinjekela;
- k)- Kutambika nyi kukunga usophelo wa cikungulwila ca milopho nyi kusa ca milimo;
- l)- Kuthuma nyi kukindulula ca ilinga ya Mwanangana kambungu, Milopho a Unguvulu nyi Unguvulu a mbonge;
- m)- Kulinga ushishikilo wa uhashi nyi ulingilo wa Shimbi.

Ndongo 121.º

(Uhashi mu Usendo nyi Ifuci ikwo)

Catela kuli Mwnangana wa Cifuci, mu uhashi wa usendo wa ifuci ya haze:

- a)- Kulumbununa nyi kutumina ca malinjekela a haze wa Unguvulu;
- b)- Ithumwa a Unguvulu;
- c)- Kutesa nyi kucilumuna, mu ikuma, mu kutaiza, mu usendo mukutesa ca ikuma ifuci ya haze;
- d)- Kutongola nyi kuciza ca watha wa yithumwa, nyi kuthuma ca waze athuma mu malinjekela acifuci;
- e)- kuhwimina ca uthumino wa usendo wa ilambala.

Ndongo 122.º

(Uhashi ngwe Cithunda wa Maswalale)

Catela hali Mwnangana wa Cifuci, ngwe Thuminyi wa Thujita nyi maswalale eswe:

- a)- Kulinga watha wa Thuminyi wa maswalale eswe amwAngola;
- b)- Kutaiza ca kwendesa ca uhando ulemu wa maswalale a mucifuci cAngola mu mwapwa jita;
- c)- Kutongola nyi kuciza ca watha ukwo mu uhando wa uthumino wa maswalale atangu nyi mihato jo muze heva cikungulwila ca ufungo wa cifuci;
- d)- Kutongola nyi kuciza watha watha uthumino wa Cizavu ca maswalale, mu heva zuwo lya cikungulwila ca ufungo wa mbunga;
- e)- Kufumanyisa nyi kuwejela, nyi kuciza ca kufumanyisa, nyi kuciza kutohwesa ca unji wa Thaci wa maswalale a mwAngola, heva cikungulwila ca ufungo wa cifuci;
- f)- kutongola nyi kuciza uhando wa thuminyi eswe a thupokola nyi 2 a thuminyi wa thupokola ca cikungulwila ca ufungo wa cifuci;
- g)- Kutongola nyi kuciza ca watha mu uhando wa thuminyi wa thupokola a mucifuci, muze heva thuminyi wa cikungulwila ca ufungo wa cifuci;
- h)- Kufumanyisa nyi kuwejela, nyi kuciza ca ufumanyiso, nyi kuciza ca uwejelo wa thuminyi mutangu wa thupokola a mucifuci, muze heva cikungulwila ca ufungo wa cifuci;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- i)- Kutongola nyi kuciza ca akwa watha, nyi mihato wo mu kuthumika ca Ndonda da mana nyi ufungo wa Unguvulu, mu kwiva ca Cikungulwila ca ufungo wa cifuci;
- j)- Katalilo ca kuwejela ca watha wa maswalale nyi thupokola.

Ndongo 123.º

(Uhashi mu Ikuma ya Ufungilo wa Cifuci)

Catela mwanangana, hamilimo ya ufungo ya mucifuci;

- a)- Kusolola ca malinjekela ha ufungo wa mucifuci;
- b)- kuthumina nyi kusongwela mana ha ufungo wa mucifuci;
- c)- Kutayiza nyi kutesa ikuma hamalinjekela ya ufungo wa mucifuci, nyi shindakenyo wa cifuci, nyi kutongola malinjekela wa milimo nyi kulingiwa ca thujita jaCifuci, ja maswalale nyi ndonda ikwo yaKatalilo mana nyi shindakenyo waCifuci.
- d)- Kutambika nyi kusongwela ciyulo ca ufungo ca mucifuci;
- e)- Kuthathwisa ca kushishika ca thujita ja mwa Ngola, ma swalale a ufungo nyi izavu ya akwa mana nyi ufungo wa Unguvulu ha Cijikilo wa cifuci nyi ipathulo ya kuthusuka.

Ndongo 124.º

(Usolwelo wa Shimbi muZuwo lya Malinjekela)

1. Mwanangana kakusolola je shimbi ja muzuwo lya malinjekela kumi nyi atathu ja mathangwa asulako haku atambula.
2. Muze the khanda licheta shimbu lino, mwanangana mahasa kwita nyi lita nyi ulumbunwiso kuzuwo lyamalinjekela kuhengula caha ca mikanda hanji nyi iyulo cyaco.
3. Nyi hakuhengula cino mbunga ja 2/3 ja akwa kuhakwila nyi makumbula utaizo Mikanda, Mwanangana wa Cifuci matela kusolola Mikanda mu shimbu lya kumu lya mathangwa nyi mathanwa atano hakwalula amathangwautambilo.
4. Muze the ye shimbu ize the halitesa, mwanangana mahasa kwita kuzuwo lya shimbi ca ikuma yacela Katalilo ca ufungo ha shimbi ja muzuwo lyamalinjekela.

Ndongo 125.º
(Milali wa yilinga)

1. Ha uthumino ya uhashi, mwanangana mathuma shimbi ja Ujikillo ja thuminyi, shimbi ja Ujikillo ja thuminyi ja kashimbu kamwe, shimbi ja uthuminyi nyi kusolola hamikanda ya mu mathangwa.
2. Kakuzuka kupwa uthumino ya Shimbi ya wanangana ya ilinga ya mwanangana wa mucifuci nyi kulita nyi ihanda e) e i) wa ndongo 120.º
3. Kakuzuka kupwa ca uthumino wa shimbi ya mwanangana ya haka shimbu likephe ca mwanangana nyi mu ndongo 126.º.
4. Kakuzuka kupwa ca uthumino ha shimbi ya mwanangana wa mucifuci ha mu ihanda a), d), e), g), h), j), k), l), m), n), o), p), q), t) e u) wa mundongo 119.º ha ihanda g) e m) ya ndongo 120.º, mu cihanda d) mu ndongo 121.º, mi ihanda c), e), f), g), i) e j), mu ndongo 122.º, yeswe na Cijikilo.
5. Ilinga wa mwnangana ya hacifuci ja kulita nyi uthumimo wenyi nyi kupwa thuminyi wa maswalale cize capwile kusolola mu ihanda inasulako, kazuka kupwa ca kusongwela, nyi kumika, kuthumina nyi kusolola mikanda ya thuminyi ya maswalale eswe.
6. kakuzuka kupwa ca kusolola mikanda ku ilinga ya kusonyeka wa mwanangana wa mucifuci.

Ndongo 126.º
(Ushimbikilo wa Wanangana mu shimbu likephe)

1. Mwnangana wamucifuci mahasa kusolola shimbi ja ushimbikilo ja shimbu likephe lya wanangana nyi kutambuka ciliho mu ulemu wo, kushishika ca ikuma ya mbunga, mu kumutela lume hanji kumwalumuna muShimbi, nyi hanji kwalumuna, nyi mukulikala.
2. Shimbi ja uthumino ya wanangana shimbu likephe jili nyi thaci mu shimbu.
3. Jici kuhasa kupwa kutaiza mu shimbublikephe ha:
 - a)- Ha ilai ya ushimbikilo wa phundvu wa zuwo lya malinjekela.
 - b)- Kwalula ca mbongca mucifuci.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

4. Keci kuhasa kutaiza shimbi ja uthumino wa mucifuci wa kashimbu hakephe hathwala ha ilay ja shimbji ja kutaiza ku zuwo ja malinjekela mu ishimbwila kujitaiza.
5. Shimbi ja uthumino wa akwa shimbji likephe jakupwa kuthumina mushimbu ly a makumi a sambano a mathangwa, muze mamanunuka coco matoka mulemu wawo, nyi hanji mapwa kwalumuna mushimbi ly zuwo ly a malinjekela.
6. Kulumbununa ly Shimbji lize lyasulako kakulyalula hakusolola ly shimbji ly uthumino wa mwanangana wa mucifuci ly shimbji likephe mu Cijikilo wa kwalula wakusolola iling ya mucifuci.
7. Shimbi ja uthumino wa wanangana wa shimbji likephe mujihasa kupwa kuwezela mu shimbji limuwikha, muze ngwe zuwo ly a malinjekela nyi ngwe khanda acimanusuna Katalilo co hakuthwala ha mashimbu jya kumi nyi a sambano ja mathangwa atangu.
8. Kuci kupwa kusenewa mu mianda ya Ujikillo, hanji mu kushimbikila ca mbwika ca Mwanangana, yoze apwanga kuthuna mu zuwo ly a malinjekela, hanji yoze atoka watha ha kwoka ca myaka.

CIHANDA IV

UHASHI, KULITHUNA WATHA WA MWANANGANA WA CIFUCI

Ndongo 127.º

(Ufuciso wa Ungalwe)

1. Mwanangana wa mucifuci keshi nyi uhashi ha ilinga ize mu isiloka ha uthumimo wenyi, nyi hanji ha ikuma ya wiji, kulikala mu ikuma yamucifuci, nyi itanga ya milonga inasonewa mu Cijikilo mu ize kushi kuizajola.
2. kuthwika mukhaso cakukoka kusosola ha uthumino nyi uhashi wa kumukwika kusolola ha uthumimo ukwo.
3. Hamilonga ya sonyi ha uthumino wenyi, Mwananga wa mucifuci makumbulula ku zuwo lyakusophesela linene, myaka itano muze hi wasula uthumino wenyi

Ndongo 128.º

(Uthunyi wa malinjekela wa Mwanangana wa mucifuci)

1. kutatala hamatata hanji acimwe kuhona cakuhanjeka akwa zuwo lya malinjekela, Mwanangana mahasa mwene kulithuna nyi kulita maliji mathuma mu zuwo lya malinjekela, nyi kunyingikisa zuwo lya uso-pheselo lya Cijikilo.
2. Kulithuna ca watha ca Mwanangana wa mucifuci mu iphama cakwalula casulako cakuneha kulitesa cimwe ca zuwo lya malinjekela nyi kutambika cela ca ufujifufi, cize mucihasa kupwa mumashimbu ja makumi liva lya mathangwa.
3. Mwanangana wa mucifuci yoze athuna watha mu isoneko ino mapwa mu uthumino ya ilinga watha, nd casulako.
4. kulithuna watha kuci kusoloka ku itanga yakuze cize cinasolowa mu ndongo 116.º wa Cijikilo cino nyi kukuze kashile kulinga Cijikilo wakusosola mu iphama wa ndongo ino.

Ndongo 129.º

(Usosolwelo wa Mwanangana wa Cifuci)

1. Mwanangana mahasa kupwa kusosolola ha ikuma yino:
 - a)- Mu milonga;
 - b)- z Mu milonga ya kwehuka cifuci nyi Katalilo ca usolo;
 - c)- Mu kuhona ca thaci hamujimba nyi ca mana cize mucimwaha uhaci ha uthumino;
 - d)- Nyi mapwa nyi cimwe cihanda ca unjize;
 - e)- mu milonga yalucisa, ngwe cize thuwana mu Cijikilo wa Cijikilo cino.
2. Mwananga mahasa hanji kupwa kusosolola hamulonga wa Cijikilo uze muuhasa:
 - a)- Ku kupwa ca uthusuka nyi ca uhashi;
 - b)- Ca ufungo ca mucifuci;
 - c)- Kwendesa kukilikita ca ipathulo.
3. Catela ku zuwo lya ciyulo ca yima ya cela kunyingika nyi kusa shimbi ku ikuma ya kusosolola mwanangana wa mucifuci mu ihanda ya.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

4. catela zuwo lya Shimbi kunyingika nyi kutesa ilinga ya kusosolola ca Mwanangana wa mucifuci muze mu ihanda ino c) e d) mu cihanda 1.º, nyi hanji mu cihanda ca 2.º ndongo ino.
5. ikuma ya kuthwika mukhaso wa mulonga nyi ikuma ya kusosolola wa mwnangana wa mucifuci nyi kulita mu ihanda ize inasulako:
 - a)- kuputhuka ca ikuma ndo cinatambe kucisosolola nyi cinate kuzowo lya malinjekela;
 - b)- Cilai cakuputhuka macisosolola ku cimwe cihanda ca akwa kuhakwila waze ali mu ciyulo ca kukilikita co;
 - c)- kuthusula macitaiza mu unji wa 2/3 wa akwa Kuhakwila mu ciyulo ca kulikita co, muze the mathuma kumbululo nyi kwita ciyulo kuzuwo lya shimbi lya cizundamo cinene nyi hanji kuzuwo kuzuwo lya usophesele lya cela.
6. Ikuma ino ili nyi uhashi wakuthusuka eswe nyi mapwa kunyingika ha khama nyi makumi ali amathangwa.

Ndongo 130.º (Uwashi wa Cihela)

1. kuli cihela mu ngango ya mwanangana wa mucifuci mu ikuma ino:
 - a)- kusosoloka ca uthumino mu ciyulo ca ndongo 116.º;
 - b)- Ufwo;
 - c)- Usosolweso;
 - d)- Uhona wa uhashi mu mujimba nyi wa manyonga;
 - e)- Uhicika ca kukilita;
2. cihela kakucitalatala nyi kucisolola kuzuwo lya usopheselo yuma ya cela mu ciyulo ca Cijikilo mu shimbi.

Ndongo 131.º (Mwanangana Kambungu)

1. Mwanangana kambungu kapwa ndonda wa cikwashi cathuminyi wa mucifuci mu ikuma ya wamanangana.
2. Mamutongola mucihela ca thuminyi kambungu wa mucifuci, thuminyi wamucali ku cota ca malinjekela, cize mucipwa nyi kuthusuka cinji, ja kulingiwa mu ciyulo ca ndongo 143.º nyi kulita Cijikilo.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

3. Mwanangana kambungu kakusalakana Mwanangana wa cifuci muze aye the mapwa nyi cimwe kufambuka ha ifuci haze, muze the keshi nyi uhashi wa kulinga milimo yenyi, mu ikuma ya kusolola ya hakashimbu, masala wikha nyi kutaiza ca watha.
4. Mucitela kuli Mwnangana kambungu kutesa mu ciyulo ca ndongo 110.º, 111.º, 113.º, 114.º, 115.º, 116.º, 127.º, 129.º, 130.º, 132.º e 137.º mu Cijikilo cino, kupwa maliji waze anasoloka mu ndongo 116.º akusalakana mu umwe Cijikilo wakuthwala kuli Mwanangana wa mucifuci.

Ndongo 132.º

(Usalakanyi wa Mwanangana wa mu Cifuci)

1. Mu cikuma ca cithuwa ca Mwanangana, uthumino mu upwa hali Mwanangana kambungu ndo ku kusula ca uthumino, unji wa watha kulici kupwa kuthaiza shimbu lino ngwe shimbu lya uthumino wa mucifuci, nyi umwe ulemu.
2. [kukumika].
3. Nyi acikwiko ca mbwika ca Mwanangana nyi kambungu wenyi, Kambungu wa muZuwo wa Malinjekela mathaiza watha wa mucifuci ndo hakulinga cela ca kacekha, mahasa kupwa hamashimbu lukhama nyi makumi ali amathangwa akwalula ndo haKatalilo ca cikwiko.
4. Nyi acikwiko da mbwika ca Mwanangana wa mucifuci yoze hatongola, muze the kanda amwaha watha mamusalakana kuli kambungu wenyi, mwalula ha ulemu weswe mu wanangana.
5. Nyi acimwe cikwiko ca mbwika ca Mwanangana nyi kambungu wenyi waze hapwa kutongola, muze the kanda acaha watha, cinatela akwa cota ca malinjekela, nyi kulita nyi Cijikilo uze hu wa atongola Mwanangana nyi kambungu wenyi waze hakwikiwa, nyi tongola isakanyi jo nyi akwa kuhakwila a mucota cizecene ca malinjekela hanga atambule watha.
6. Catela ku cota ca ikuma cela Katalilo ha yuma yize yakoka kukwikiwa camutolo nyi kulita nyi Cijikilo nyi kutaiza ha ndongo yasulaho.

Ndongo 132.º-A

(Usalakanyi wa Mwanangana Kambungu wa mu Cifuci)

1. Nyi kupwa cithuwa ca uthumino ca Mwanangana Kambungu wa cifuci, kukwika ca mbwika hanji ha uhashi utangu ku cihanda ca 1 mu ndongo isulako, catela cela ca malinjekela hanji cizavu ca malinjekela kuze

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

mwanangana kambungu wa mucifuci amusakwila, katela kusongwela cihata wenyi ha unji wa akwa kuhawkwila mu cizavu co mba hange ahinge watha, muze hevila Mwanangana wa Cifuci ali muwatha.

2. Nyi cimwe cikwiko ca mbwika ca Mwanangana kambungu wa mucifuci yoze hanasakula mu cela, cimbu khanda atambula watha, cetela cizavu ca malinjekela muze apwanga kusakula kutongola kambungu wenyi walitela mu unji wa akwa Kuhawkwila jo hanga ahinge watha, ndo muze meva Mwanangana wa mucifuci.
3. Catela akwa zuwo lya shimbì Katalilo ithuwa, kusosolola nyi kutaiza ca kutongola ca cisakanyi mu ndongo ino.

Ndongo 133.º

(Uthathukilo wa Myanangana Akhulu)

1. ndongo ja Myanangana wa mucifuci japwa nyi ulemu wa uhashi mu utalilo wa Cijikilo mu cikungulwila ca akwa kusophesa.
2. Mu upale wa eswe, ha kuwejela ca watha, ndongo jeswe ja Myanangana wa mucifuci uli nyi uhashi uno:
 - a)- Zuwo lyenyi;
 - b)- Thusongweji jenyi;
 - c)- Mashinyi a watha;
 - d)- Ikhwashi jenyi uthuminyino;
 - e)- Nyi uhashi ukwo mu itambi ya shimbì.
3. Watha wa tambi ya ndongo ino, ucikupwa kushiwa mu ndongo ja Myanangana ja cifuci waze hapwa kusosolola ha watha mumu lya milonga yenyi, mu shimbì ya Ciylulo cino.

CIHANDA V

NDONDA JA ISONGWEJI WA MWANANGANA WA CIFUCI

Ndongo 134.º

(Cikungulwila Ca Milopho)

1. Cikungulwila camilopo capwa ndonda ca ikwashi ya Mwanangana wa mucifuci ha kufumba nyi kutesa malinjekela aCifuci mu uthuminyino wa mbunga.
2. Cikungulwila ca malipo kakucitambika kuli Mwnangana wa muCifuci nyi kambungu wenyi, malipo a cifuci eswe.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

3. Isokeshi ja Myanangana wa cifuci nawa kakilicingako kambungu wenyi waze matela kutambika hanga apwe ku ciyulo ca Cikungulwila ca milopho.
4. Cetela kucikungulwila camiloho kusolola ca:
 - a)- Malinjekela aciyulo, hanji nyi kulingiwa caco.
 - b)- Kusongwela ca Shimbi ipwe kutongoka mu Zuwo lya Malinjekela.
 - c)- Itanga ya ushimbikilo wa Mwnangana wa Cifuci.
 - d)- Ikwata ya malinjekela a mbunga;
 - e)- Jimbikilo ja Myanangana wa mucifuci jalitesa kukilita kanwa mu shimbi;
 - f)- Kulitesa nyi ifuci ikwo mu kuthusula citelele Mwanangana wa mucifuci;
 - g)- Kusakula malinjekela wa kulingiwa ca milimo mu watha wa Mwanangana wa mucifuci;
 - h)- Phande jikwo mujipwa kupwa kusa hanga ajithule kuli kushimbi wa Mwanangana.
5. Kupwa ca cikungulwila malipo cakupwa kuthusuka mu shimbi ya wanangana.

Ndongo 135.º (Cikungulwila ca Cifuci)

1. Cikungulwila ca Cifuci capwa ndonda ca upwa kwivilila ca Mwanangana wa cifuci.
2. Cikungulwila ca Cifuci cakupwa kutambika kuli Mwanangana wa Cifuci mu unji wa mihato ano:
 - a)- Mwanangana wa kambungu;
 - b)- Thuminyi wa zuwo lya malinjekela;
 - c)- [Kukumika];
 - d)- Ngaji wa mucifuci;
 - e)- Myanangana akulo waze kapwile kusosolola mu watha;
 - f)- Myanangana akulo a izavu ya malinjekela nyi ihela mu zuwo lya malinjekela;
 - g)- Kumi asambano a athu kakuasakula kuli Mwanangana wa cifuci mu shimbu wa uthumino wenyi, the keci kupwa kusosolola ha shimbu yeswe.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

3. Mucitela ca ikuma yalitesa, Mwanangana wa cifuci matela kutambika myatha akwo hanga apwe cikungulwila ca cifuci.
4. Ikhwashi a cikungulwila ca cifuci kathwama nyi uhashi wa wana wakumwaha kuli akwa kuhawkwila mbunga mu zuwo lya malinjekela, mu ihanda ya Cijikilo cino.
5. Kupwa ca cikungulwila ca cifuci cakupwa kuthusuka ca shimbi ja wanangana.

Ndongo 136.º

(Cikungulwila ca Ufungo wa Cifuci)

1. Cikungulwila ca ufungilo wa Cifuci uli ndonda wa uhulilo wa Mwanangana wa cifuci ha ikuma yatela kwendesa malinjekela nyi mana a ufungo wa cifuci, nawa mu kwoloka ca ululamiso wa cifuci nyi shindakenyo wa thaci ja thujita, maswale nyi akwo waze atela ku ujikilo nyi cizavu ca akwa mana nyi ufungilo wa Unguvulu.
2. Cikungulwila ca shindakenyo ca mbunga mucipwa kutambika kuli Mwnangana wa cifuci nyi ku unji ilongwa jenyi.
 - a)- Mwanangana kambungu;
 - b)- Thuminyi wa zuwo lya malinjekela;
 - c)- Thuminyi wa zuwo lya shimbi;
 - d)- Ngaji;
 - e)- Ngaji wa shimbi wa mucifuci;
 - f)- Milopho nyi akutongola kuli Mwnangana wa Cifuci.
 - g)- Nyi thuminyi akwo akutongola kuli Mwnangana wa Cifuci;
3. Ululamiso nyi kulingiwa ca cikungulwila ca shindakenyo wa mbunga wapwa kulingiwa mu utongwelo wa wanangana.

CIHANDA VI

ITANGA, KULISELA NYI UHASHI CA UKASHI WA MALOPHO WA CIFUCI NYI ISOKESHI JENYI MIHATO

Ndongo 137.º

(Ilinga ya Milpho a Unguvulu nyi Milopho)

Mu unji wa ilinga ya watha wa Mwanangana wa Cifuci, milopho kaku-thusula tongwelo nyi ikuma ikwo muyipwa iphakula yaCifuci.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 138.º (Kulisela)

1. Watha milopho wa cifuci, usokenyi nyi milopho a mihato uci kulita nyi ushimbulo wa akwa kuhawkila ku ulingiwa wa kulikita Ngaji nyi malipho a mbunga.
2. Watha wa malipho nyi cisonekeshi ca Mwanangana, nawa mulopho wa kambungu kecikulita ku milimo ino:
 - a)- Kukalaka ca fweto ha cihela ceswaco ca mbunga, nyi hanji ca yiwayino, kucizako ulongeshi nyi kufupha ca mana.
 - b)- Kulingiwa ca uthuminyino, kusongwela, nyi hanji uthuminyi weswawo, hanji mi mingoso nyi ipathulo ikwo ya Katalilo songo ja ikumba;
 - c)- Kulingiwa milimo ya uhashi.

Ndongo 139.º (Uhashi wa Malinjekela)

Mwanangana kambungu, milopho kwapa waze atela ku malinjekela ya ipathulo yeswe cimuwikha nyi Mwanangana wa cifuci.

Ndongo 140.º (Uhashi wa Uvulumunyi)

1. milopho, isonekeshi nyi milopho ahato kutaiza ku Ciylulo cine ca Ungaji ku uhashi wa ungalwe cipwe mu kulingiwa ca milimo mu cima lya watha nyi cipwe haze lyaco.
2. Milipho, isonekeno a wanangana nyi waze ahataho, matela kuya mukamenga ngo muze cikhassa ca ungalwe hicapwa kufetesa ku cilay ca shimbi ha myaka yali, kucizako nyi hamukwata, mu ungalwe wa kufuta ca myaka jali.

KAPITHULO III CITHWA CASHIMBI

CIHANDA I ULUMBUNWISO, ULULYEKASO, KUPUNGA NYI CELA

Ndongo 141.º (Ulumbunwiso)

1. Zuwo lya malinjekela lyapwa zuwo lya kusophela yikuma ya mucifuci.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Zuwo lya malinjekela lyapwa ndonda ca uwanyiso, wa kuhakwila akwAngola eswe, mu wana ndvundo ca athu eswe nyi watha Ujikillo wa wanangana.

Ndongo 142.º (Uthungiwo)

Zuwo lya malinjekela lyapwa mu kuthunga ja akwa kuhakwila mbunga akutongola mu ihanda ya Cijikilo nyi mu Shimbi.

Ndongo 143.º (Uswolelo wa Kusakula)

1. Akwa kuhakwila kapwa ku atongwela mu unji cela cimwikha mu washi, phundvu mu shimbu imwe kuli mbunga eswe waze halinga kumi nyi myaka liva athwama mufuci cino nyi hanji mu ifuci yahaze.
2. Akwa kuhakwila mbunga kakupwa ku asakula mu italilo ya kuhakwila mu ushimbulo wanangana mu mya itano, mu ihanda ya Shimbi.

Ndongo 144.º (Kujingiwa ca Kusakula)

1. Akwa kuhakwila mbunga kakupwa ku atongwela ku cipwa ca uswolwelo lya kusakula mu cela mu unji wa mbonge jeswe.
2. Mu cela ca kusakula akwa kuhakwila mbunga mu uswolwelo wa kusakula mu cela kathwama mu ikuma ino:
 - a)- Mu unji wa lukhama nyi makumi atathu a akwa kuhakwila mapwa kusakula mu unji weswe, mukutesa ca kwalula cela cize ca takanyisa mu Cifuci nyi muifuci ya haze.
 - b)- Mu unji wa akwa kuhakwila mbunga atano, akutesa mu uswolwelo wa kusakula mu mbonge yeswoyo.

Ndongo 145.º (Kuhona Kusakulwisa Hanji Kukwika)

1. Kapwa kuhona kusakulwisa akwa kuhakwila mbunga wano:
 - a)- waze anakapwa hanase mu kamenga ku itela itathu ya myaka;
 - b)- waze anakalikala ushimbulo wa uthumino wa kuhakwila mbunga;
 - c)- Waze keci nyi uhashi;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Kali kukwika mu cela ca kusakula akwa kuhawkila mbunga, mu zuwo lya malinjekela nyi acili nyi thaci;
 - a)- Ngaji eswe nyi cipathulo kuhawkila mbunga mu unji wo;
 - b)- Akwa Cota ca Ujikilo, nyi Cota ca Mbongo;
 - c)- Mukwa shishikisa shimbi nyi kambungu wenyi;
 - d)- Mbunga ja Ndonda a uthuminyino ca cakulisakwila;
 - e)- Thujita nyi waze asulakanyisa mu unji wa Maswalele.
3. Mbunga eswe atambula waze athwama ilambala eswe waze hatambula uthwamino mucifuci kapwa wikha kuhona mu kupalika ca unji shimbi ali a myaka mukutesa mu shimbu ize anakayitambula.

Ndongo 146.º (Utaizo majina)

1. Utaizo wamajina wapwa kusolola kuli izavu ya malinjekela, mu ukhawo, mu kupwa ca mifunda ja mbunga eswe waze apwa kuze ku cizavu malinjekela, mu ilinga yaShimbi.
2. Utaijilo wa majina katela kusonewa mu unji wa 5000 ndo 5500 asakuka mu cota cakusakula.

CIHANDA II ULEMU WA AKWA KUHAKWILA MBUNGA

Ndongo 147.º (Kupwa ca uthumino)

Akwa kuhawkila kapwa kusolola mbunga eswe hi khawikako kuyihela yakwatongela muze atongwela.

Ndongo 148.º (Uputhukilo nyi Songo lya Watha)

1. Wuthumino wakwa kuhawkila wakuputhuka nyi ku aha kuyula, nyi kulingulula citangu cakutongola thuminyi lya zuwo lyakusophela yikuma yamucifuci, muze the hicopalika cela, mucimanunuka nyikulikulula cithangu nyi cela mucisuloho, nyi cimwe kufulwa cakupathula kukilikita ca umwe yoze hamutongola.
2. Kujika yithuwa ya muzowyo lya kusophela phande já mucifuci nyi kupa-thula, nyi kusakanyisa, kulikala nyi kutoka ca uthumino, kakuasongwela ku Cijikilo wa shimbu nyi kushimbi.

Ndongo 149.º
(Kulisela)

1. Uthumino wa mukwa kuhakwila wa mbunga mukuwalisasa nyi kuki-litika cenyi ca:
 - a)- Mwanangana nyi kambungu warnucifuci ca Ngola;
 - b)- Kafufuci wa mucifuci, Kafufuci, mukwa kusonyeka wamucifuci nyi kafufuci kambungu;
 - c)-Kathumwa ka Unguvulu muyifuci yahaze;
 - d)-Akwa shimbi nyi cipathulo ca mbunga;
 - e)-mukwa kulamisa shimbi nyi kambungu wenyi;
 - f)-Songweji wa hacyulo cinene ca akwa shimbi;
 - g)-Nguvulu wa Mbonge, Nguvulu kambungu, nyi akwa kulikita ndonda uthuminyino ya Unguvulu;
 - h)- Akwa kuyula ndonda ca utalikiya wa membo;
 - i)- songweji wa ndonda cinene, kusongwela nyi katalata myenda ya mbunga, uthuminyino nyi ulicingi wa mbunga.
2. Uthumino wa mukwa kuhakwila kuwalisasa nyi:
 - a)- Kukilikita ca milimo ya mbunga nyi feto ku yizundamo ya yipathulo ya Unguvulu nyi kusolola milimo nyi milimo ya kuswama.
 - b)- Kukilikita ca uthuminyino, kusongwela nyi há uthumino wa mbunga wa myenda mbunga nyi yipathulo yikwo yili nyi kupwa ca kufumbula.
 - c)- Kulikilita nyi kupwa ca shumbi ya milimo nyi kujikijila mu milimo ya thunjize ulicinge nyi yizavu ya yifuci yikwo.
 - d)- Kulikilita ca milimo cize mucikwika milimo ya akwa kuhakwila muzuwo lya usophelo, kuciza wikha kulikita ca thusongo ya yizavo ya malinjekela, ya ulongeso nyi yikwo yize yakunyingika um zuwo lya malinjekela;
 - e)- kupwa ca yikuma yize yishi kusoloka yakwiza mukutatala ca cela;
 - f)- Kukilikita ca milimo yikwo um ndongo já shimbi aciphwise nyi kulisasa nyi milimo ya mukwa kuhakwila.
3. Kupwa nyi kupwisa ku milimo yimwe ku yizundamo yimwe yinene cinene cinalite nyi ndongo yino ce mucikwika kupatula milimo mukwa kuhakwila.

Ndongo 150.º
(Yawana)

1. Os Deputados não respondem civil, criminal nem disciplinarmente pelos votos ou opiniões que emitam em reuniões, comissões ou grupos de trabalho da Assembleia Nacional, no exercício das suas funções.
2. Akwa kuhakwila katele ku asa mukamenga ne kupwa fungo nyi kayijile kuzuwo lya malinjekela, nyi haze lya shimbu ya milimo yene, mucizavu ca hamucima, kuciza nyi hamukwata hacimwe kuphyasuka ca cimwe utanguko umwe uze anawufetesa nyi futo linene lya myaka yali mukamenga.
3. Muze mazundula Cijikilo washimbi kuli umwe mukwa kuhakwila, nyi mamusuma há cimwe cikuma, kuciza nyi ngwe mwamukta mucize cikuma ca usopheso unene wa myaka yali, ulicinge wa cizavu ca malinjekela nyi anatambe kupathula ca kulikita ca mukwa kuhakwila nyi kumuciza nawa uhashi we weswe alinawo, nyi kukawula kanonajila shimbi ja akwa kusophesa.

Ndongo 151.º
(Kupathula ca ushimbulo, nyi usalakanyi wacisuho)

1. Kukilikita ca mukwa kuhakwila catamba kucikwika um yikuma yino:
 - a)- Kukilikita ca milimo ya Unguvulu yize kuyici mwaha shimbu ya kulinga milimu ya akwa kuhakwila, mundongo ya Cijikilo ya shimbi;
 - b)- Yikola yize muyimbata makumi liva amathangwa;
 - c)- Kukathuka mucifuci mushimbu lya makumi liva lya mathangwa;
 - d)- Ciyulo cakulumbununa usopheso um mulonga uli nyi feto ya myaka yali mu ufunge;
2. Shimbu lyeswe mulipwa yimwe yikuma yakupathula kukilikita cenyi, mukwa kuhakwila ndo amusakane mushimbu limwe likephe, muciyulo ca yiphama 2 nyi mu ndongo 153.º ya Cijikilo wa Shimbi.

Ndongo 152.º
(Kulithuna nyi Kutokesa ca watha)

1. Mukwa kuhakwila mahasa kulikala kukilikita cenyi musoneka ca Cijikilo umwe.
2. Mukwa kuhakwila matokesa uthumino wenyi nyi:

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- a)- Muze muyimuwanza yimwe yikwiko hanji muyikuma umwe uhonewo mu Cijikilo nyi mu shimbi;
- b)-Cize muciwezela shimbu cakuhona kusoloka cize cili mushimbi;
- c)- Nyi malicinga mucizavu camalinjekela cekha cize the hicamutongola;
- d)- Muze the mamusa mulufumbo umwe hacimwe cuma cipwe, catelele kulinga akwa zuwo lya malinjekela, muciyulo cayikuma walufumbo, cize hanacizundula mu yiyulo ya kupwa ca zuwo lya malikenjela.
- e)- Nyi kutala ca yikuma yize yili mumifunda c) e d) wa Uzukiso 1 wa ndongo 153º Cijikilo wa Cifuci;
- f)- Katelele kuthwama mu yithwamo muzuwo lya malinjekela, um yiwulo ya shimbi.

Ndongo 153.º (Usalakanyiso wa Mbwikha)

1. Kuli cihela cakusalakanyisa camutolo akwa kuhakwila muyikuma yimwe:
 - a)- Kulikala uthumino;
 - b)- Kutokesa ca uthumino nyikulita muyiphama yamifunda b) muUzukiso 2 camundongo 152º wa Cijikilo Cifuci;
 - c)- Kupathwila mumilonga yize yakuthwala um ufungo ya myaka yali mukamenga;
 - d)- Kuhona camutolo;
 - e)- Kufwa;
2. Mucikuma cakusalakanyisa umwe mukwa kuhakwila, cithuwa kakuci-salakana, nyi kulita nyi ciyulo ca zango, mukwa kuhakwila kambungu wa cota camalinjekela, kuze alembela mukwa kuhakwila wacithuwa cize casala.
3. Nyikuzavu kuze akulembela mukwa cihela, kukuci akwa kusakana, keshi kulinga milimo yakusalakanyisa.

Ndongo 154.º (Yikwiko)

Akwa kuhakwila mukukilikita co catelele:

- a)- kusopha hanji kupwa phanda ikuma usopheso yakukwika uthumino wa Mwanangana, nyi hanji hakulisalula cenyi mu shimbi;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- b)- Kupwa mukwa kusongwela, mukwa kulembejeka nyi citakanyishi nyi hanji mukwa mana wakufuta muyikuma yakulithacika nyi Unguvulu nyi hanji kuli athu amwe hacyulo cambunga, nyi mamuthusula kuli akwa zuwo lya shimbi;
- c)- Kupwa ku kulihamwekena ca milimo yambunga ya uhashi nyi hamilimo, nyi kulitesa nyi Unguvulu nyi athu akwo anji ya ciyulo cambunga, nyi hanji um yiylulo yize yinasoloka mushimbi;
- d)- Kupwa kuyilinga yakusolwola milimo yamingoso.

CIHANDA III ULULAMISO WA ILINGA

Ndongo 155.º (Ululamiso wa Mucima)

Ululamiso nyi kukilikita ca zuwo lya malinjekela kakuyisongwela mun-dongo já Cijikilo wa Cifuci nyi wa shimbi.

Ndongo 156.º (Cota Calindulula)

1. Cizavu ca hamucima cili cihanda ca zuwo lya malinjekela cize cinakilikita:
 - a)- Haze lya shimbu lyakukilikita cambwika;
 - b)- Nyi kumanusuna uthumino umwe nyi kuputhuka ca uthumino waha;
 - c)- mu unji wa yikuma yili muCijikilo wa Cifuci nyi wa shimbi.
2. Cizavu ca hamucima kakucithumina Mwanangana wa zuwo malinjekela nyi mukupwa thusongo ngwe wano:
 - a)- Mwanangana kambungu wa zuwo lya malinjekela;
 - b)- Akwa kusonyeka akumesa;
 - c)- Mwanangana a yizavu yamalinjekela;
 - d)- Mwanangana a yizavu yamilimo;
 - e)- Mwanangana wa cikungulwila ca uthuminyino;
 - f)- Mwanangana wa cizavu camaphwo wa zuwo lya malinjekela;
 - g)- Makumi aali nyikulita nyi yithwamo muzuwo lya malinjekela;
3. Catela kuzavu ca hamucima:
 - a)- Kupwa nyi uthumino wa muzuwo lya malinjekela kukuthwala kushimbu lya uthumino lya akwa kuhakwila;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- b)- Kululika yikuma ya yihanda ya uthumino;
- c)- Kutambika hakashimbu kamwe zuwo lya malinjekela, nyi kulita nyihashi wakatalatal yukuma yimwe yize muyisoloka ya susumuku;
- d)- Kukawula kulikungulula ca yizavu ca milimo yakutepa, hakashimbu kamwe ya akwa kuhawkila nyi yaKatalilo haze lya shimbu lyakuki-likita lya mu zuwo lya malinjekela.
4. Cizavu ca hamucima cili nyi uhashi wakukilikita, kukusula ca uthumino, ndo kukwazulula kucikungulwila ca kusakula cizavu caha cize hacitongola.

Ndongo 157.º (Yihanda Ya Ushimbikilo)

1. Uthumino ku unatayiza yihanda yitano wa uthuminyi nyi hanji myaka ya usongwelo.
2. Cihanda ceswe ca uthumino cakuputhuka um mathangwa 15 lya kakweji wa kwaali, nyi cinambata shimbu lya mwaka umwikha, nyi mashimbu amwe kali mushimbi já kulijeka nyi kukilikita ca zuwo lya malinjekela.
3. Yihanda ya uthumino yinacinga ku yikungulwila ya uthumino lya ciyulo, mucipwa cinguno cakuthathwisa milimo.

Ndongo 158.º (Phinji wa Kulingiwa)

Zuwo lya malinjekela mulihasa kukilikita kulikungula mu 1/5 ca akwa kuhawkila waze ali um kukilikita co.

Ndongo 159.º (Ithusulo)

Kupathula ca zuwo lya malinjekela kakucilinga mu unji lya akwa kuhawkila waze ali mutangwa lya cikungulwila, muze the mapwa anji mucihanda ca akwa kuhawkila um uthumino wo.

CIHANDA IV UHASHI

Ndongo 160.º (Uhashi wa Ululamiso)

Catela akwa zuwo lya malinjekela ,mu uhashi wa ululamiso wamucima,:
a)- kujimbikila ha ulamisomucima.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- b)- ku atongola ha unji wa akwa kuhakwila yoze mapwa Mwanangana, mihato nyi akwa kusonekesa;
- c)- Kukunga izavu ya mbwika, izavu ize yalisela halimo, izavu ya malin-jekela a kwivilila;
- e)- kuhinga uhashi weswe wa shimbi nyi Ujikillo wa malinjekela.

Ndongo 161.º

(Uhashi wa Malinjela nyi Ushimbikilo)

Catela ha zuwo lya malinjekela, mu uhashi waco myi ushimbikila:

- a)- kutaiza Kuhandvununa ca Cijikilo, mu ihanda ino ya Cijikilo;
- b)-kutaiza shimbi ha ikuma yeswe, nyi the hakunangika ca Cijikilo kuli Mwnangana wa cifuci;
- c)- Kusela Mwnangana wa mucifuci ha uthusulo wa ishimbikilo nyi kutala, mba ukume uthumino nyi hanji ku usalakanyisa, yiyulo ya ushimbikilo ya watha wa kweca mu shimbi;
- d)- Kutala ca kupwa kufulumuka ca shimbi nyi hanji mu kulithuna ca uthumino wa Ujikillo wa Mwanangana wa mbwik;
- e)- Kutaiza uhashi wa yikumba ya mucifuci;
- f)- Kuxikisa nyi kutepa wanangana wa cifuci, mu ihanda ya Cijikilo nyi ya Shimbi;
- g)- kuhana
- h)- kulweza mbunga eswe uhashi wa liji kuli Mwnangana wa Cifuci shimbi lya pwila.
- i)-Kulweza mbunga eswe uhashi wa maliji a Mwanangana wa mucifuci, ha kupwa ca ngunga cipwe kulingiwa sambukila.
- j)- kumwesa mwe Mwanangana wa mucifuci kusula cenyiku ikuma yilemu yeswe;
- k)- kutaiza hanga nyi kunjisa ca malinjekela, mana nyi yiyulo nawa nyi yikundo ya yifuci ya haze ku ihanda ya uhashi wa ushimbikilo wa phundvu, nawa ku yiyula na kupwa ca mwa Ngola mu upeme wa unji wa ifuci ikwo, kuwahisa wa usepha, nyi ku upwisa ulemu ha yikuma ya thujita;
- l)- Kutaiza ca kusesuluka ca yikuma ya usendo nyi kukumbuluka caco;
- m)- kusolola ca yikuma kumisa nyi kusosolola ca Mwanangana wa mucifuci ha watha, mukutela ca ndongo 127.º nyi 129.º mu Cijikilo cino;

n)- Kulinga milimo yeswe ize yamutela ha watha wenyi mu Cijikilo nyi nawa mushimbi;

Ndongo 162.º
(Uhashi wa Utalilo nyi Katalilo)

1. Catela zuwo lya malinjekela, mu uhashi wa Katalilo;
 - a)- kutala ca kukilikita ca Cijikilo ca Cifuci nyi kulingwa cipema;
 - b)- kutambula nyi kutala unji wa uhashi wa mucifuci nyi ipathulo;
 - c)- ya mbunga ize yalema mu shimbi, nyi ku ikaujola;
 - d)- mu iphama nyi kutala ca zuwo lya ikumba, nyi coco ikuma yeswe yipwa yilemu ha kutala caco mu shimbi;
 - e)- Katalilo nyi kusopha kusa ca liji lya Shimbu lyapwila;
 - f)- kuthuma Unguvulu hanga akongole ikumba, nyi kulinga ikuma ikwo ize yatelele kulemewa mu thulo lya cifuci, nyi kutanga uhashi weswe nyi hanji mu ndando jize mujipwa kuhilwisa mu unji wa mwaka umwikha Unguvulu, muze ikumba ya cifuci ceswe.
 - g)- Kushikisa ca kulithula ca kufulumuna ca uthumimo wa ushimbikilo wa wanangana, wakutaiza kukupwa ca uhashi shombikilo;
 - h)- kutambula nyi kusopha, mu unji kutesa ca mathangwa, yisoneko ya kulingwa ca unji wa thukweji atathu wa ikumba ya cifuci yakuthuma kuli mwenya watha;
 - i)- Kulinga izavu ya milimo yatela muzuwo lya malinjekela, kwiva thu-minyi waze eswe asongwela Mwanangana, nyi amwikha nyi ikuma iko ya Mwanangana wa mucifuci.
 - j)-kutaiza ca kukunga ca izavu na Katalilo uthumino ca kwalula, hanga alinge kwalula caco yuma yilemu yahata ku uthuminyino, Mwnangana wa mucifuci, nyi kuciza coco, ulemu wa thuminyi ja akwa kusopheaa.
2. Ikuma ya Katalilo mu cihanda casulako kexi kupwa mu zuwo lya malinjekela muketela ca uhashi mu malinjekela wa watha hanga ase kusokoloka ca kulinga ca milimo.
3. Katalilo ca zuwo lya malinjekela ha wanangana ku ilayi mu shimbu yize inatela.
- 4 .Yilai ya ihanda yasulako yakukwika Katalilo ca yikumba ja cifuci nyi kuzata ca yikumba yeswe, mu ihanda ya Cijikilo nyi mushimbi.

Ndongo 163.º

(Uhashi mu Usendo nyi Ndonda Jikwo)

1. Mu cikuma ca ndonda, catela zuwo lya malinjekela:
 - a)- Kutongola ca Ngaji a mu Cota ca ujikilo mu ikuma ya Cijikilo;
 - b)- Kutongola ca Akwa shimbi atangu nyi Ngaji ja cipathulo ca mbu.
 - c)- Kutongola Ngaji nyi kambungu wenyi;
 - d)- Kutongola ca ndonda ja uthuminyino ca cela, mu ihanda yaShumbi;
 - e)- Kutongola akwa ndonda jikwo ku uthumino wa phundvu wakulinga kuZuwo lya Malinjekela.
2. Catela nawa kuZuwo lya Malinjekela kutambula ca mukwa kushishika Shimbi, nyi Zuwo lya mbongo lyAngola, wa Ngaji nyi ndonda, catela uthuminyino ca cela ku wikha waco maliji a myaka yeswe nyi kulingiwa ca kunyingika, mu ihanda yaShimbi.

Ndongo 164.º

(Cikhasha Phundu wa Uhashi wa Shimbikilo)

Catela kuZuwo lya Malinjekela kushimbika unangiko wa phundvu ha ilayi ino:

- a)- kutambula, kutokesa kutambula ca mucali; uthwamino mu cifuci.
- b)- Yawana, uthusukilo nyi uhashi wa shindakenyo wa mbunga;
- c)- Usosolwelo nyi uhandununo wa yawana nyi uthusukilo wa shindakenyo wa mbunga.;
- d)- Cela ca usakwilo upwa wa ndonda wa Wanangana nyi Watha wa ndonda jikwo mu ujikilo, mu Ushimbikilo wa Shimbi;
- e)- Ulumbunwiso wa itela, nyi ungalwe, nyi ufuciso wa mu shindakenyo, nawa ikuma ya ungalwe;
- f)- Ulemu wa ululamiso wa ilinga ya Wanangana wa mbunga nyi kupwa mbunga mu ilinga ya watha.
- g)- Ulemu wa cikuma;
- h)- Ululamiso wa mazuwo akusophesa nyi ulemu wa Ngaji nyi Cipathulo Kuhakwila Mbunga;
- i)- Ulemu ululamiso weswe wa kuhakwila ca mbunga;
- j)- Ulemu wa ululamiso wa ulingilo wa vumbi ja Thujita a mwAngola, mu Thaci ja Ufungo wa mbunga mu milimo wa sango;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- k)- Ulemu wa kupwa ca jita, nyi kupwa cihela, nyi kupwa kulipwila;
- l)- Ikungulwila, ilinga ya izavu ya malinjekela;
- m)- Ulemu wa isayo ya cifuci;
- n)- Ulemu wa mathangwa akwiwuluka ca cifuci;
- o)-Unguvulu nyi uhashi wa athu;
- p)- Ulumbunwiso wa kusilila wa cihela ca kalulwiji wa mucifuci, wa cihela ceswe, ca cihela mingoso, nyi cipathulo ca ifuci ca mu Afrika.

Ndongo 165.º

(Kunangika Calipwla wa Uhashi wa Ushimbikilo)

- 1. Zuwo lya Malinjekela lyatela kujimbikila nyi unangikino wa uthuswilo wa UUnguvulu ha ilai ino:
 - a)- Ulemu wa uhashi muzu ikuma ya mbunga wa ipathulo ya mbunga, mu shindakenyo wa milimo ya mbunga, uthathukilo wa akwa kuki-likita uthuminyino nyi ulemu wa eswe;
 - b)- Ulemu wa uthathukilo wa ipathulo ya milimo, ipathulo ya mbunga, ikungulwila ya mbunga;
 - c)- Ulemu wa ikuma ya uthathukilo wa ihunda nyi mbonge;
 - d)- Ndako wa mbongo ja mbunga;
 - e)- Ndako wa ipathulo ya mbongo nyi isaka ya mbongo;
 - f)- Ulemu wa ipathulo ya ikuma mbunga nyi malinjekela;
 - g)- Ndako wa upite nyi ikwata ya kulingiwa ushishikilo wa mbunga;
 - h)-Ndako ya unji wa ikuma kulihanjikila ca maliji;
 - i)- Ulemu wa ikuma ya ulongeso nyi mwono, nyi ufungo wa mbunga;
 - j)- Cilaka ca mbongo, mu unyingi wa ulemu nyi kulita kucenja;
 - k)- Ulumbunwiso wa ipathulo ya unangikilo wa Unguvulu mu upite wenyi wa mbongo;
 - l)- Ulemu wa kwecesa ca kufupha nyi kufula upite wa mumavu nyi muthulwiji eswe nyi mu uhwishiso wa upite wa Unguvulu;
 - m)- Ulumbunwiso wa ulemu wa upite wa kunyingika ca mbunga;
 - n)- Ulemu wa utambwilo wa wenza yuma mu kunyingika ca mbunga;
 - o)- Ulingilo wa lijimu nyi ilaka italilo, nawa mu ulemu weswe mu thonda ja ufuciso nyi yuma ikwo yapalako, mu milambu ya ilaka ya mbongo ja Myanangana;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- p)- Ulemu wa kululamisa ca ihela ya cifuci nyi mbonge;
- q)- Ulemu wa ilaka wa ufungo wa hashi nyi ululi wa uthwamino nyi mwono wa mbunga;
- r)- Ulemu wa ndako wa kuhanyiwa ca ihela nyi mavu;
- s)- Ndako ilemu ya milimo ya thujita;
- t)- Ndako ya kuciwa ca itela, nyi ihanda ya uvumbikiso wya ilinga ikuma ya lwaji nyi ululi wa mbunga wa itela yaco;
2. Zuwo ly a Malinjekela lili nawa mu uhashi lyawo ulumbunwiso wa ndako ja Ujikillo weswe mu ilai ize yeci kupwa ku mifunda yasulako, nyi ndo mu Cijikilo kuli Mwnangana wa Cifuci;

CIHANDA V YIHANDA YA USHIMBIKILo

Ndongo 166.º

(Milali ya Ilinga)

1. Zuwo ly a malinjekela kakuthuma mu kilinga ca milimo ya ayo, mu shimbi ja kahunana ca Cijikilo, Shimbi ya mucima, nyi shimbi ja sulaho, shimbi, shimbi ja uthusulo wa ushimbikilo nyi usopheso.
2. Yilinga ya Zuwo ly a Malinjekelalyalingwa mu milimo jathaci jazala mu milali:
- a)- Shimbi ja mucima, ilinga ya kuhasa mu kutala ca cihanda a) mu ndongo 161.º ya Cijikilo;
- b)- Shimbi ja mucima, mu ilinga ya kuhasa ya cihanda ca a) mu ndongo 160.º nyi mu yihanda d), f), g) e h) mu ndongo 161.º;
- c)- Shimbi ha mucima, mu ilinga ya kuhasa ca yihanda i), nyi j) mu ndongo 164.º nyi yihanda a), b), e), f), i)), l), q), nyi r) mu ndongo ya mufunda 1 wa ndongo 165.º, jeswe ja Cijikilo;
- d)- Shimbi, yilinga yikwo ya kuhasa yataliwa ha ilayi ya uhashi wa ushimbikilo wa zuwo ly a malinjekela nyi uze ka uzalo wa yuma ikwo, mu ikuma ya Cijikilo;
- e)- Shimbi ja kuthusuka ca ilinga ya kuhasa utalilo wa ihanda c), wa ndongo 161.º;
- f)- kusopha ca ilinga ya kutala mu mihanda b) nyi c) mu ndongo 160.º ihanda g), h), i) j), k), l), nyi m) mu ndongo 161.º, mu ihanda b), c) nyi;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

d), mu ndongo 162.º, nyi mu ihanda a), a), c), d), nyi e), mu ndongo 163.º nyi ithuswilo ikwo ya ilai ya kulingiwa ca milimo mu Zuwo lya malinjekela, nawa mu ihanda ikwo mu Cijikilo ca Cifuci.

Ndongo 167.º (Uputhukilo wa Ushimbikilo)

1. Uputhukilo wa Ujikillo mu utela kulingiwa kuli Akwa kuhakwila mbunga mu izavu ya uthumino ku Mwanangana wa Cifuci.
2. Ndonda je ungaji mujipwa kusolwesa maliji a ilai ku ukunjikilo wa ululamiso wa wanangana wa Ngaji eswe nyi ulingilo wa mazuwo akusophesa.
3. Kazaliwa ikuma ya milimo ya Shimbi uputhukilo wa Ujikillo wapwa kuli Akwa Kuhakwila Mbunga mu Izavu ya Malinjekela.
4. Kazaliwa ikuma ya Shimbi mu uputhukilo wa Ujikillo walipwila kuli Mwnangana wa Cifuci.
5. Mbunga eswe kalulama mu izavu yo, mu ululamiso wa uhakwilo matela kuhakwila ca Zuwo lya Malinjekela lya Mbunga, mu kuhana ilaka uputhukilo wa Ujikillo, mu kulumbununa ca Shimbi.
6. Catelele kusolola ikuma nyi iwejelo ya Shimbi, mu unji wa myaka uze unenda, mu unji wa uhashi nyi mu ikumba ya Unguvulu mu Unii wa ikumba ya mucifuci, nyi ngwe Shimbi japwile Katalilo mu Ikumba mbongo ya Unguvulu.

Ndongo 168.º (Uputhukilo wa Phunga ya Cifuci)

1. Kuputhuka wa mukwa kusolola ca chifuci, mwe Mwanangana wa cifuci cinamutamba kulinga, khanda kuli atano ca waze akwa kuhakwila mbunga, ali mukulinga ye milimó mukachi ka yizavu ya zuwo ya kuhanjikilamo.
2. Kuzala caha ca kukamba mu kusolola ca uputhukilo wa kusolola kuli akwa kuhakwila mbunga nyi izavu.
3. cakunjisa kulingiwa ca kusolola yijikilo yeswe.

Ndongo 169.º (Utaizo)

1. Milimo ja Shimbi ja kuhunana Ujikillo wa kuseseka ca kutala ca waze kuthusula ha unji wa mbunga kanawa wa 2/3 wa akwa kuhakwila mbunga ca waze ali mukilinga mu milimo.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Milimo ja Shimbi ja mucima nyi shimbi ja sulako jakupwa kuthusula ku unji wa phundvu wa mbunga wa akwa kuhakwila mbunga mu kulinga ca milimo.
3. Milimo ja Shimbi ja mucima nyi Shimbi ja sulako mu kuthusula ca unji ca kusakula ca akwa kuhakwila mbunga ano, hanji ku kwalunga cinene nyi cipinji ha kulinga ca milimo.

Ndongo 170.º

(Uthusukilo wa Ushimbikilo)

1. Shimbi jeswe jathusukila ku ushimbikilo catela kulingiwa ca mana, songo nyi ulele waco nyi hanji shimbu.
2. Shimbi jeswe jathusukila ku Ujikillo ceshi kutela kulingiwa mu unji weswe, kuciza ca kutokesa ha ulemu wa yihanda.
3. Kuthusukila ca ushimbikilo wa kukuma mu:
 - a)- Cikuma ca shimbu;
 - b)- Cikuma ca ushimbikilo nyi uthumino wa Mwnangana wa mucifuci.
4. Kuthusuka ca Ujikillo ca utayizo wa Shimbi wa yikumba ya cifuci, mu Katalilo mukutesa ca ndongo ino, kutesa ca ilayi mukwa kufetesa lijimu, yakupalika wikha mu cikuma ca mwaka wa lijimo lya kuvimbika.

Ndongo 171.º

(Uhunano wa Tutongwelo Thwamilimo thwa Ushimbikilo thwa Ilingilo)

1. Shimbi ja Ujikillo wa wanangana wa wapwa ikuma utalilo wa malin-jekela mu unji wa isonyeka, mu unji wa 10 a Akwa kuhakwila mbunga, ilinga ya milimo, mu makumi atathu a mathangwa waze mesa ndo Cikuma ca Cifuci.
2. Katalilo ca Shimbi ca Ujikillo wa wanangana wathusuka mu upwa ca ilinga ya ukumino nyi kucilumuka.
3. Mu kwita ca Katalilo ca Shimbi ca Ujikillo wa wanangana wa thusuka, nyi hicapwa kulweka ca ikuma ya kucilumuka, mu Zuwo Lya Malinjekela mbunga matela Ukindukilo, mu unji wa cihanda, mu shimbu ya wanangana ndo mu uthusukilo wa shimbi muze mu kwiza ca kucilumuna nyi mu kulithuna ca ikuma yeswe.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

4. Kuteta capwa kulumbununa mu cihela casulaho calitela mu unjo wa 45 amathangwa nyi khanda a utambika mu usulilo wa Zuwo lya Malinjekela.
5. Nyi Zuwo Lya Malinjekela lyataiza usula wa ushimbulo wa Shimbi ya Ujikillo wa Mwanangana watela, cilaka muccea kulemewa, nyi muze macisolola mu ortalilo wa Uzukiso ca Cifuci, kuciza kusolola nawa mu kukuma ca Ujikillo.
6. Cilaka ca ortalilo wa malinjekela mu shimbja ja Ujikillo wa myanangana wataiza mu utangu nyi usulilo wa kwita ca ortalilo wa Zuwo lya Malinjekela, nyi kapwile ha kutambika, mu uthusukilo wa ilinga ilaka, kapwile kusakuka unenda mu shimbja ndo mu cikuma kukuma ca Ujikillo uno mu unji wa iwanyino itano.

Ndongo 172.º

(Uhunano wa tutongwelo thwa Shimbi ja ushimbikilo ja Wanangana)

1. Mwnangana wa Cifuci katela kusa nawa haZuwo lya Malinjekela Shimbi Ujikillo jeswe ja wanangana mu shimbja ikephe mu unji wa 10 amathangwa mu kwalula ndo mu shimbja lize linakapwa kufumanyisa mu Cilaka ca Cifuci.
2. Utalilo wa malinjekela walingiwa mu kwita unji wa akwa kuhawkila mu shimbja yasela mu mifunda yasulaho, Shimbi ya Ujikillo wa Wanangana wandenda, watelele kupwa kuthwala mu Zuwo lya Malinjekela.
3. Utaijilo wa Shimbi ya Ujikillo Wanangana walipwila mu kwalumuna ca Shimbi ya akwa malinjekela nyi kulithuna ku Zuwo lya Malinjekela.
4. Nyi Zuwo lya Malinjekela lyalithuna Shimbi ya Ujikillo wa Wanangana Wandena, mu cilaka ca ufumanyiso wa ortalilo wa Cilaka ca Cifuci, catele kuhiluka mu usolwelo wa uwanyiso wa Ujikillo.
5. Kakusa mu ortalilo wa akwa malinjekela Shimbi ja Ujikillo wa Wanangana Wandenda mu cikuma ca y ndongo yasulaho.

Ndongo 173.º

(Ilika ya Sambu)

1. Kwita ca Mwanangana wa Cifuci wa 10 Akwa kuhawkila mu ulingilo wa milimo wo, wa Cizavu Ceswaco ca akwa malinjekela mu ithuma yo ya Milimo walipwila, mu utela kwita kuZuwo lya malinjekela kutambuka ca kusopha ca mulimo weswawo mu shimbja nyi mu uteso.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Zuwo lya Malinjekela lyatela, kwita ca 10 ca Akwa kuhakwila mbunga, unji wa izavu ya akwa malinjekela, kutambika ca utambukilo wa uso-phelo wa cikuma ca zango lya mbunga.
3. Muze heta kutambuka ca cikuma ceswaco, catela kuli Mwnangana wa Cifuci kuthusula ca kwita, mu unji wa shimbu mu malinjekela mumu apwe kuthusula mu kutambuka cino.

KAPITHULU IV CITHWA UNGAJI

CIHANDA I ISHINA YA UNJI

Ndongo 174.º

(Ulingilo wa Ungaji nyi ululi)

1. MaZuwo eswe a Kusophesa kapwa Ndonda ja Wanangana nyi uhashi wa uthuminyino wa ululi mu jila lya mbunga.
2. Mu ulingilo wa milimo ya ungaji, watela ku zuwo lya kusophesa kukwika ca milonga ya zango ya mbunga ya ilambala, mu ufungo wa kuhakwila ca wana nyi zango, nawa mu ishina kusuma nyi kuhamika nyi kukwika ca uthusukilo nyi uvulumiso wa shimbi wa ululi.
3. Myanangana eswe a mbunga nyi thuminyi a ilambala nyi ikuma ca unji wa usendo wa maZuwo akusophela nyi kulingiwa ca milimo, kupwa kulinga mu kutesa uhashi, mu ilinga ize yapwa kwita ku zuwo lya kusophela.
4. Shimbi yataiza nyi yayula uhashi nyi ikuma ca unji wa ungaji wa haze wa itela, nawa mu kupwa co, nyi ululamiso, uhashi nyi ulingilo.
5. MaZuwo a kusophesa keci kulithuna ululi wa ukephe wa ikumba ya mbongo.

Ndongo 175.º (Usokokeloa wa Yota)

Mu ilinga ya milimo ya Ujikillo, ku mazuwo a uthusukilo nyi alipwila, mu kupwa waze atela mu Cijikilo nyi mu shimbi.

Ndongo 176.º
(Usolwelo wa Ungaji)

1. MaZuwo a kusophesa Anene a mucifuci cAngola capwa mu Zuwo Linene Lyakusopresa itela inene, Zuwo lya kusophela Cijikilo, Zuwo lya Kwalula mbongo, nyi Zuwo linene lya kusophesa thujita.
2. Ikuma ya ululamiso wa ilinga ya maZuwo akusopresa katela mu kupwa cino:
 - a)- Umwe ungaji walitesa mu uthumino wa Zuwo lya usophelo linene walitesa nawa mu zuwo lya Usendo nyi maZuwo akusopresa akwo;
 - b)- Umwe ungaji wa thujita wathumiwa ku Zuwo lya Kusopresa milonga ya thujita mu unjiso walitesa mu Zuwo lya Thujita a cihela.
3. Matela kulinga ungaji wa uthuminyino, utalilo nyi unji wa shimbu walipwila, walitesa mu Zuwo linene lyakusopresa itela.
4. Matela nawa kulingiwa maZuwo akusopresa itela ya mukalungalwiji.
5. Cakaliwa nawa kulinga ca mazuwo akusopresa nyi uhashi wa kusophela itela imwe.

Ndongo 177.º
(Upathwilo wa Yota)

1. Yota yakusopresa kakukawula Cijikilo, jimbi nyi ikwo inasonewamo, kuhakwila kuzanga ca athu nyi ululi yaipathulo yakuyula nyi kupathula kulita nyi itanga yaukalakalo.
2. Kupathula caYota yausopreso capwa caulemu nyi umwe nawa macihan-gulula wakuhi cipwe akwa kuyula akwo, kha.
3. Shimbi inambe nawa ngwo, kupathula caYota cakukasa waze eswe waze malithacika nyi ciyulo, cipwe myatha akwa kuyulambunga alipwila cipwa waze malithacika nyi ye shimbi.

Ndongo 178.º
(Kulipwila ca Uthumino nyi caMbongo caYota ya)

Yota yakusophesela ikweta uhashi wambongo jamilimo jaukawaco, kulita nyi ilinga yaco hacipinji ceswe camyanda yausopreso nyi wambongo jaCifuci.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 179.º (Ngaji)

1. Ngaji kakwete ciyulo cakulinga milimo yo hakeshi kulithacika, mba mavumbika wika Cijikilo nyi Shimbi.
2. Ngaji keshi kwathuthumbisa, kwathuthulula, kwanyinnyisa, kwecesa cipwe kwahwimisa hanji kwahuma, ndo kulita nyi Cijikilo nyi Shimbi.
3. Ngaji katambile kwathwika uhenge hakupathula milonga kulita nyi milimo yo, wikha muze yeShimbi inacambe.
4. Ngaji mahasa kukashiwa nyi cimwe citheli nyi kaci uhenge wo wahyana naye hakusopha nyi katonde, mba kukashiwaco mucipwa ca myaka yali nyi apwa kukwata nyi ume uhenge wahyana kulita nyi yeshingo yaco.
5. Ngaji muze malinga ino malimo, katambile kulinga nawa milimo mikwo, shina wikha kulongesa nyi kufupha malinjekela athwala kuwungaji nyi ululi.
6. Ngaji katambile kunjila tuyikungulwila hanji izavu yamalinjekela nyi iyulo yaCifuci cipwe kupwa makulwana a izavu yauUnguvulu.
7. Ngaji kali nyi ciyulo cakuthunga cizavuco kulita nyi milimo yo, alyoze keshi uhashi wakukalilika Unguvulu.
8. Ngaji eswe kakwete isuho yakwasambisa kuCiyulo cinene caUngaji kulita nyi kulinga camuthu nyi muthu hamashimbu aco.
9. Ngaji eswe kakulenga hanji kuwahlila muze matesa makumi shimbyali amyaka yamilimo, hacihela cesweco anakilikicila.

CIHANDA II YOTA

Ndongo 180.º (Cota Cakangana)

1. Cota cakangana cili cihanda caciylulo cahelo causopheso wambunga.
2. Ngaji aciyulo cacota cakangana kakwatongola kuli Mwangana waCifuci, nyi kulitesa nyi Sopi waciylulo cahelu watala itanga yeswe yausopi muze halinga ceseko mba anjile kulita nyi kuhasa camuthu nyi muthu, kulita nyi shimbi!

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

3. Mwanangana waCota cinene nyi mwe Mulupo wenyi kakwatongola kuli Mwanangana waCifuci hakaci ka athu atathu waze anzange mba mapwa kusakula kuli 2/3 angaji aluthwe waze akalakala kulu.
4. Ngaji Mwanangana waCota cinene nyi Mulopho wenyi kakuyula myaka shimbyali, mba mahasa kuyihilukila.
5. Uthungiwo, ululikilo, uhashi nyi ukalakalilo waCota cinene yapwa kululyeka kulita nyi shimbi.

Ndongo 181.º (Cota Ca Ujikilo)

1. KuCota caCijikilo kali nyi ciyulo cakukalakalisa ululi kulita nyi itanga yakuyula nyi shindakenyo washimbi, ngwe cinasonewa muCijikilo nyi Shimbi.
2. Catela kuCota yaCijikilo:
 - a)- Kupukuna kuthwala hashindakenyo washimbi jeswajo nyi ilinga ikwo yaUnguvulu;
 - b)- Kupukuna shimbu kanda, shindakenyo hanji ulemu washimbi jazuwo lyaShimbi;
 - c)- Kuhengula kuthwala haulemu washimbi jakusakula nyi jaizavu yamalijekela yamucifuci, kulita nyi Cijikilo nyi Shimbi;
 - d)- Kuhunana cakuhilukila kshindakenyo yaCijikilo hakuteta caYota ikwo mumu wakuhona kulingila Ujikilo;
 - e)- Kuhunana isoneko ize yathwala kuCijikilo nyi kuteta caYota ikwo kulita nyi Cijikilo.
3. Cota caCijikilo capwa kutunga nyi kumi nyi kashi lya Ngaji akwa ciyulo akutongola hakachi kangaji milopho nyi thufufuci, ngwe cino:
 - a)- Ngaji awana akutongola kuli Mwanangana waCifuci, nyi mwe Mwanangana waCota;
 - b)- Ngaji awana akusakula kuCingulwila cambunga kulita nyi unji wa 2/3 atuthumwa waze ali mumilimo, kucingako mwe mulopho waMwanangana waCota;
 - c)- Ngaji ali akusakula kuli Mukwaciylulo cakangana waUsophelo waluthwe;
 - d)- Ngaji ali akusakula hakaci kulita nyi kutaiza caMbunga, mukulita nyi shimbi.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

4. Ngaji aCota caCijikilo kakwatongola kulinga mwaka umuwikha hamyaka yakuyula shimbyali yakeshi kuhilukila mba kali nyi kulilengela, mkulyen-dela, kuhona kwathuthulula, umwenemwene nyi kuhona cauhashi wangaji kuyota ikwo.

Ndongo 182.º (Cota Ca Mbongo)

1. Cota caMbongo cili ndonda inene waKatalilo shindakenyo waukalakalilo wambongo jambunga nyi kuhunana camachila kulita nyi cize shimbi iankunjika.
2. Mwanangana waCifuci nyi Mulopho wenyi nyi Ngaji akwa Ciulo caCota caupite kawatongola kuli Mwanangana waCifuci, hakaci kangaji aluthwe, ngaji akwo, mukuyula ca myaka shimbyali umuwikha wikha.
3. Uthungo, ululamiso, uhashi nyi ukalakalo waCota caupite ili yakuthunga kulita nyi shimbi.

Ndongo 183.º (Cota Cakangana caMaswalale)

1. Cota cakangana camaswalale cili ndonda inene kulita nyi ululiko wayota yamaswalale.
2. Ngaji Mwanangana, ngaji mulopho nyi ngaji akwo akwa ciyulo caunene waCota cakusuphesa maswalale kakwatongola kuli Mwanangana waCifuci hakaci kaNgaji anene amaswalale.
3. Uthungo, ululamiso, uhashi nyi ukalakalo waCota cinene cakusophesa maswalale cili cakuthungiwa kulita nyi shimbi.

Ndongo 184.º (Cikungulwila Cakangana ca Ungaji)

1. Ciulo cinene caungaji wausophezo cili ndonda wakuyula nyi kufumba Ngaji eswe, atamba:
 - a)- kuhunana kulinga nyi umwemwene wahita ngaji kuthwala haku-fumba caNgaji hamilimo yo;
 - b)- Kutongola Ngaji akuCota ca ujikilo, kulita nyi shimbi ja Cijikilo;
 - c)- Kwolwesa izavu yakuhakwila mafuto, yaKatalilo nyi kufupafupa kumilimo yaululi nyi kusongwela majila anatela mumu washindakenyo nyi upeme;

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

- d)- Kutoweza cakutongola Ngaji Aciyulo caCota Caunene;
 - e)- Kutongola, kusa, kuthuthulula nyi kunyinyisa Ngaji ausopheso, kulita nyi Cijikilo nyi shimbi;
 - f)- Kulinga ceseko cakunyinyisa Ngaji aCota caUpite;
 - g)- Kuhana cimwe cilweza caunji wambogo waCifuci nyi kusalakana Yota yaulingilo weswawo hashimbu ya kutesa nyi kusoneka Unji wambongo waukalakalo waUnguvulu;
 - h)- Kutatala ulingilo waYota yeswe, kulita nyi shimbi yaCijikilo;
 - i)- Katalilo upemme waakwa milimo aYota yeswe.
2. Mukwa ciyulo caunene wausopheso watetekeswa kuli Mwanangana waCota cinene nyi akwa kumuhata wano:
- a)- Ngaji atatu akutongola kuli Mwanangana waCifuci, hakaciko Ngaji sophi washimbi;
 - b)- Ngaji atano akwa kusopha akutongola kuli akwa shimbi lya Zuwo lyaMbunga;
 - c)- Kumi lya Ngaji akusakula kuli Sophi wakangana washimbi.
3. Ngaji Myanangana ayota yaCijikilo, yaUpite nyi yaCota camaswalale kakupwa kukamba kupwa mumilimoyaCiyulo cinene caUngaji, kakupwa nyi ciyulo caliji alyoze keshikusakula.
4. Kuyula ca akwa Ciylulo cinene cashimbi cinasonewa mumifunda a), b) nyi c) ya muUzukiso 2 yapwa yamyaka itano, yakuhilukila cisuhu cimuwikha, kulita nyi shimbi.
5. Akwa kuyula anatambe kusalakana kuCiylulo cinene causopheso kali nyi ciyulo cayawana inatela kuli Ngaji anene.

CIHANDA III CIYULO CAMBUNGA CIYULO CAMBUNGA

Ndongo 185.º (Kulilingila caMilimo)

1. Ulingilo wambunga wapwa ndonda ca Ungaji waCifuci cilemu kuthwala hakukalakala caUnguvulu um unji wenyi weswe, keshika watwama nyi ciyulo caukawaco.
2. Ciylulo caukawaco caUlingilo waMbunga cathwama nyi ithwa yaungunu nyi washimbi wakuteta pundu.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

3. Akwa kusopha sango jambunga kali nyi uhashi nyi kulitesa, cakwo-nonokena shimbi.

Ndongo 186.º

(Uhashi)

Ukalakalo waMbunga wathwama cisalakanyi caUnguvulu, mukuhakwila umwenemwene waeswe nyi kuzanga ngwe shimbi inambe, kuthathwisa shimbi jakukashiwa ulingilo waco, kulita nyi shimbi, cahiana cinji ikuma ino:

- a)- Kusolwela Unguvulu kuYota yausophelo;
- b)- Kupwa thethekeli wausopheso wathwanuke nyi waze katelele nyi akwa kuhona kusoloka;
- c)- Kutetekeza kwenda cacitanga cakusopha nyi kukashiwa caco;
- d)- Kuhakwila kuzanga cambunga nyi akwo analihono;
- e)- Kusongwela ulingilo waupathwilo waungaji;
- f)- Kusongwela ca cphinji ca kululika iksasa, kuciza wuyindamiso wa utalilo wa uhashi washindakenyo wa mbunga kuli Ngaji a shimbi, mukulita cashimbi.

Ndongo 187.º

(Uthathukilo)

1. Ikuma yakunjila ngwe Sophi waulingilo waMbunga wakulingiwa kulita nyi ceseko cakunyinyisa, kulita nyi kunyingika camilimo ye, malongeso akulu akwazulula kuli Sophi walipwila yoze uli nyi myaka inji yakukalakalamo;
2. Kuheta kumilimo yaYota inene catamba kupwa nyi unyingiko wahiana wamilimo yaco, nawa kulita nyi kusakula ca Sophi munene nyi myatha akwa ciyulo caMbunga nyi ngaji akwo, kilita nyi shimbi.
3. Ngaji nyi Sophi anene katambile kwathuthulul, cipwe kwecesa milimo, kwahwimisa lume cipwe kwahuma cipwe cipwe kuci, shina muze yeshimbi inacitaiza.
4. Sophi aneen akwa ciyulo caMbunga katamba kukaula inyingi nyi shimbi jamilimo kulita nyi watha wamuthu nyi muthu, kwafeta cinalite hamilimo yakulihana pundu.

Ndongo 188.º
(Yawana)

Sophi aMbunga katambila kukashiwa ndo muze mapwa milonga wahiana nyi kumukwata nyi umwe mulonga wakutangunuka shimbi.

Ndongo 189.º
(Nganda ya Shimbi ya Cifuci)

1. Nganda yaShimbi jaCifuci ili cihanda caUnguvulu mumu wakusalakana Unguvulu, hasango jakusophea nyi kuhakwila ulemu wa athu eswe hasango jausopheo, nawa Katalilo ululi wakusophea nyi ihanda yaco ndo kumanuna cakusophea nyi kukashiwa.
2. Nganda yaShimbi jaCifuci ikwete ulingilo wambongo jawo nyi ukalakalo, kulita nyi shimbi.
3. Ili ndonda yaNganda yashimbi jaCifuci, Usopheo waMbunga, Ciulo cinene caNgaji nyi Nganda yausopheo wamaswalale.
4. Aolphoi aNganda ya Shimbi wa Cifuci nyi Aolpho Milopho a thumbungu kakwatongola kuli Mwanangana waCifuci, nyi kutoweza caSophi waciyluo cinene cakuyula caMbunga, nyi kuyula camyaka itano, yakuhilukila.
5. Thumbungu thwa Mwanangana wa Milopho ja Nganda ja Shimbi ya Cifuci, kulita nyi Cota cinene, ca Cota Ujikilo, nyi ca Upite nyi kuli Yota inene.
6. Thumbungu thwaMwanangana waNganda yacyulo caCifuci, kakwatongola kuli Mwanangana waCifuci mukutesa caCiyulo cinene nyi Ngaji aMbunga, nyi ikuma yakuthunga kulu, kulita nyi shimbi.
7. Mwaka hamwaka kakusoneka ilinga yeswe yamwaka nyi kuyithuma kuli Nganda Milopho wa Cifuci, mba kuze akuyisolola ku Zowo lya Malinjekela nyi ndona jikwo ja Wanangana wa Cifuci.

Ndongo 190.º
(Cikungulwila Cakangana Ca Ungaji wa Mbunga)

1. Ciulo cinene caSophi aMbunga kapwa cihanda cahelu cakufumba Unguvulunyi ngaji eswe ayota yausophelo wamilonga athungiwa mucizavu cashimbu lyeswe.
2. Itanga yakweseka, kutongola, kunjila, kuthuthulula nyi kunyinyisa caNgaji anene, nyi ulingilo wo catela kuvumbikwa, kulita nyi uhashi waCota nyi Nganda yaCiyulo cinene camilimo yakuyula caMbunga.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

3. Ciyulo cinene Casophi ambunga catetekelewa kuli Mukulwana waNganda yaUsopheso yaCifuci nyi akwo ngwe:
 - a)- Thumbungu aUsopheso waCifuci;
 - b)- Akwo akusakula kuli Thuminyi munene wasophi nyi kupwa cino;
 - c)- Waze akusakula kuli Mwanangana waCifuci;
 - d)- Akwo akusakula kuli Thuthumwa thwa Mbunga.
4. Uthumino wa Ciyulo cinene cinasonewa mumifunda b), c) e d) yashimbi ino uli wamyaka itano, yakuhilukila cisuhohimbi cimuwikha, kulita nyi shimbi.

Ndongo 191.º

(Nganda ya Ungaji wa Maswalale)

1. Nganda yaMilopho ya Usualale ili Ndonda ya Ungaji wa Cifuci mu ulingi wa Katalilo ca ushimbikilo wa Cipathulo ca Tujita amwAngola, Thupokola nyi Ndonda ya Ufungilo nyi Kwoloka ca cima, kushindekenya ca kulingwa ja shimbi.
2. Ululamiso nyi ulingilo ca Ungaji wa Thujita wapwa kuyula mu shimbi.

CIHANDA IV

IPATHULO YA MBWENDE YA UNGAJI

Ndongo 192.º

[Kukumika]

Ndongo 193.º

(Uhashi wa kuhakwila)

1. Uhakwilo uli mu cipathulo cili cilemu mu uthuminyino ya Ululi.
2. Ngaji mweswe kali mukwa kulingila wana, nyi kusela kulinga mu unji wa cihela ca mbunga ilinga ya milimo ya kuwujola nyi kutambika ca ngaji, mu ulingilo wa ungaji, mu shimbi.
3. Catela mu Cikungulwila ca Ngaji kuyula ca unjililo wa kuhakwila, nyi hanji mu vumbi wa ilinga ya Katalilo ca ungaji, mu shimbi nyi mu ulemu wo.

Ndongo 194.º

(Uhashi Uhakwilo)

1. Mu ilinga nyi mu kulingwa ca ilai ya ungaji mu ulingilo wa milimo yo, ngaji eswe kuzuka khekhe, mu kutala ca shimbi.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Wa shindakenya mu kutangula ca mikanda mu ilinga ya milimo, kutala ca kuzeka mu shimbi, nyi wikha capwa kutaiza kufupha kukwata, kukinga nyi iukma yalita mu fweto mu kusopha ca ngaji nyi ulingi wa kuheta ca Ngaji katela, mu mukwa kuhakwila mu Cikungulwila ca Ngaji, muze shimbu yapwila mu ilinga ya yuma yazeluka mu ufweteso wa kamenga nyi unji wa myaka 2 yize ili mu unjililo ya Ngaji mu ulingilo wo.
3. Ngaji eswe kali nyi uhashi wa kuthuma sango cenyi mu usweko wenyi, nyi ikhwashi jenyi, cipwe ayo haliwana mukamenga nyi mu kukwinga ca ikuma ya thujita.

Ndongo 195.º

(Uhinga wa Wana wa Ungaji)

1. Catela mu Cikungulwila ca Ngaji Katalilo, mu ungililo wa wana wa ukwaso wa ungaji weswe mu cihela co.
2. Shimbi yayula ululamiso wa ikuma ya utalilo wa ungaji, mu wana wa ukwaso ikuma ilemu ya uthuminyino ya ungaji, kutela Unguvulu kumika ikwata ya mbongo.

Ndongo 196.º

(Ulamwino wa Mbunga)

1. Unguvulu kakwata athu eswe waze ali ni ikumba ikephe ya mbongo, nyi uhashi wa kuhakwila mu utalilo wa ngeji wa kuhakwila nyi kuli mukwa kufeta milimo ya katali, mu unji weswe.
2. Shimbi yayula ululamiso wa uhakwilo mu Mbunga.

Ndongo 197.º

(Usophelo wa Sambukila)

1. Catela kuthusula ca kusopha milonga yeswayo ya mbunga ikephe ya akwa kusopha mu sambukila.
2. Shimbi yayula ululamiso wa ilinga ya akwa kusophesa mu sambukila.

**USONGWELO V
UTHUMINYINO WA MBUNGA**

**KAPITHULU I
ISHINA YA UNJI**

Ndongo 198.º

(Manyonga nyi Ishina ya Shindakenyo)

1. Uthuminyino wa mbunga yapwa kutepewa mu ulema wa ishina ya kutepulula wa uthuminyino, mu kucinga ca milimo ya kutesa nyi Kuhandununa ca uthuminyino.
2. Ciulo ca uthuminyino cathusuka mu ikuma ya Cijikilo nyi shimbi, kuzanga ca mbunga, kutela wikhila ilingayo mu yako ya ishina ya uteso, ya shimbi, ya ululi, kuhana yalitela, vumbi lya upite wa eswe.
3. Kumika uzange milimo ya mbunga ili kavumbika ca yawana nyi ushimbikilo wa ufungo.

Ndongo 198.º-A

(Ukungami)

Cipathulo ca uthuminyino nyi utangu nyi wasulaho wa Unguvulu, wa milimo walipwila nyi milimo ya kuthusuka.

Ndongo 199.º

(Kululama ca Uthuminyino wa Mbunga)

1. [Kukumika].
2. Shimbi yathusula ikuma ya ulema wa kupanjika calipwila, mu uhan-dununo nyi mu uwanyiso w milimo, kuciza milinga ya watha kwolesa ca ilinga ya uthuminyino nyi kwendesa, nawa mu kutesa ca usendo wa uthuminyino yalipwila mu Wanangana wa Unguvulu.
3. Thuminyi a milimo yalipwila kapwa kulingiwa mu shimbi.
4. Ululamiso, ulingilo, milimo ya thuminyi a ipathulo ya yalipwila mu shimbi.
5. Thuminyi a ilambala kuzuka uhashi wa mbunga mu ortalilo wa ndundo wa mbunga, mu Cijikilo ca shimbi.

Ndongo 200.º
(Wana nyi Uhashi nyi wa Thuminyi)

1. Mbunga eswe kali nyi Cawana wa ku eva ku Cipathulo ca Mbunga mu ikuka kuli waze athumika muze mwatela mu upwa wa wana nyi kuzanga ca waze ali mu ufungo.
2. Mbunga eswe kali nyi Cawana ca maliji ku uthuminyino, wendelo wa ikuma muze anazange, nyi hanji mu kunyingika ca uteso ize yapwa kutesa.
3. Yilambala mu uzangi wo katela mu usendo ikuma milimo mu utalilo wa Shimbi, ize ikuma ya wana wa kuzanga shimbi.
4. Capwa kushindakenya ca ilambala ya wana wa unjililo wa ikuma ize ili kusweka mu cizavu ca kutala mu ikuma ya shimbi, mu ilai yataliwa mu ufungo nyi uhakwilo, mu kusweka ca Unguvulu nyi kufupha ca milonga nyi ha uthu wikha.

Ndongo 200.^{º-A}
(Uthuminyino wa Mucima wa Unguvulu)

1. Uthuminyino ca Mucima ca Unguvulu catesa ndonda nyi wendelo wamucima uze uli kuwana mu phundu wa milimo wa Wanangana wa uzuke wa ilingilo.
2. Uhanyino wa Ndonda nyi milimo ya uthuminyino wa Unguvulu wa Mucima wa wendelo mu unji wa ihela ya cifuci ceswe, kuciza ca uhanino wa Uthuminyino Walipwila.

Ndongo 201.º
(Uthuminyino wa Cihela wa Unguvulu)

1. Uthuminyino wa Cihela ca Unguvulu capwa mu ndonda wa Kuhandununa ca ukalakaliso walipwila wamucima nyi kufunga ca ikuma ya ihela ikwo, ulingilo wa uzange walipwila wa Uthuminyino wa Unguvulu wa cijingilo ca uthuminyino wa watha wa cihela.
2. Unguvulu wa Mbonge kapwa mu Uthuminyino wamucima, mu mbonge yaco, kuhana mu unji weswe, kwendesa ca uUnguvulu wa mbonge nyi kufunga kulangiwa ca uthuminyino wa cihela da Unguvulu.
3. Unguvulu wa Mbonge ka kumutongola kuli Mwnangana WaCifuci, mu unji wa waze atambikila malinjekela a ipathulo yeswe.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

4. Ululamiso wa ulingilo wa Ndonda wa Uthuminyino wa Cihela Unguvulu wapwa kuyula mu shimbi.

KAPITHULU II UFUNGILO WA CIFUCI

Ndongo 202.º

(Lufumbo wa shindakenyo wa Ufungilo wa Cifuci)

1. Catela kuli Unguvulu, mu kuwakasa ca mbunga eswe kushindakenya ca ufungo wa wa mbunga, Katalilo ca Cijikilo nyi shimbi, nawa mu ikwata usendo wa ifuci ikwo kuze kwapala Angola.
2. Ufungo wa mbunga uli nyi mana a shindakenyo wa ufungo wa uthusukilo, nyi wanangana nyi umwenemewene wa cihela, mu UUnguvulu wa Ululi wa Wana, uthusukilo nyi uhakwilo wa cifuci kuli mithumbula eswawo, nawa mu usendo wa kusoloka ca cifuci ceswe nyi uhanyino wa sambukila nyi ufungo wa ifuci yeswe.
3. Ululamiso nyi ulingilo wa ilai ya ufungo wa mbunga wapwa kuyula mu shimbi.

Ndongo 203.º

(Wana ca Ufungilo Ulamwino)

Cifuci cAngola capwa mu ululi uze watelaho kusweka ca ufungo wa cifuci, kuciza wikha thujita thwa shimbi mu uhilwiso wa sambukila wa mbunga nyi mu ikuma ya Cijikilo nyi shimbi nyi Cawana ca ifuci yeswe.

Ndongo 204.º

(Kupwa ca Uhone wa Ujikilo)

1. Mu kutesa ca kusweka ufungo wa cifuci nyi kululamisa ca Thupokola a Mbunga, Mwanangana wa Cifuci matela kuthusula mu unji cikuma, mu ikuma wa kupwa ca uhashi wa Ujikillo, mu ikuma ya Cijikilo ca Cifuci nyi mu shimbi.
2. Kapwa kupwa ca uhashi wa Ujikillo kupwa ca jita, kupwa ca cihela, kupwa calipwila, mu uteso wa maliji a uhwiso.
3. Shimbi yayula kupwa ca jita, kupwa ca cihela nyi kupwa calipwila.

Ndongo 205.º
(Kutepulula Ilinga ya Wana)

Kuli thupokola thwaufungi wambunga mu ulingilo mu wakulula ca thujita, thupokola, mu ukephe wa uhasi wa ilinga ya shimbi muyipwa kulingiwa mu kukehya ca uhashi wa cela cakusakula calipalikila, nawa mu unji wa ilinga wa wana wa maliji, uwanyino, kuhawkwila ikumba, izavu nyi kwita nyi yuma shimbu linene.

KAPITHULU III
ULAMWINO WA CIFUCI NDUNDO JA THUJITA

Ndongo 206.º
(Ulamwino wa Cifuci)

1. Ufungo wa cifuci uli nyi malinjekela a shindakenyo wa uhakwilo wa wanangana nyi uthusukilo wa cifuci mu ululi wa cifuci ceswe nyi mu ndvundo jeswe ja Ujikillo wa uputhukilo waco, mu shimbri nyi ululi wa mbunga, ufungilo wa mbunga ku mbwanja nyi uthumbula ukwo wa mucima nyi wa haze, mu usokolokelo wa milimo wa mbunga, mu ikuma ya Cijikilo nyi shimbri.
2. Ululamiso nyi ulingilo wa ufungo wa cifuci calingiwa mu shimbri.

Ndongo 207.º
(Ndundo ja Thujita amwAngola)

1. Thujita a MwAngola kali cipathulo ca maswalale a cifuci mu kuyula ca waze kecikunjila mu izavu ya malinjekela, mu ufungo wa cifuci, mu kululamiso ca uhando wa vumbi nyi kutaiza ca ndonda wa wanangana mu uteso wa ndvundo wa Mwnangana wa Cifuci nyi Thuminyi wa Mutangu wa Thujita, mu ikuma ya Cijikilo nyi mu shimbri, nyi usendo wa ifuci yeswe kuze Angola apwila.
- 2 Thujita eswe a mwAngola kapwa mu unji wa mbunga eswe nyi ululamiso wa cifuci ceswe.
3. Shimbri ya yula ululamiso, ulingilo, vumbi, kululika nyi milimo ya Thujita a mwAngola mu shimbri ya sambukila, mu kapunga nyi mbwanja.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 208.º

(Ulamwino wa Cifuci nyi Milimo ya Uswalale)

1. Ufungo wa Cifuci nyi wana wa mbunga uli ululi nyi uhashi watela mu unji weswe ana a mwAngola.
2. Milimo ya uswalale wapwa kuyula mu shimbi, walitela mu ikuma uteso.

KAPITHULU IV

SHINDAKENYO WA SAMBUKILA NYI THUPOKOLA

Ndongo 209.º

(Uhashi wa Ukulungunga)

1. Uhashi wa kuyula ca mana ha uhakwilo wa ufungilo wa sambukila wa mbunga nyi ufungilo wa ipathulo nyi ikwata ikwo, nyi wana nyi uthusukilo wa ilinga ize yakinga unguungulu nawa mu ululamiso wa yuma mbwanja, mu ukephe wa vumbi ku Cijikilo, mu shimbi ku usendo wa ifuci yeswe kuze atela Angola.
2. Ululamiso nyi ulingilo wa ndonda wa ufungo wa cipathulo catela kulingiwa mu shimbi.

Ndongo 210.º

(Thupokola thwaCifuci)

1. Thupokola a cifuci kali cipathulo mbunga mu unji wa shimbu, kuyula calipwila, cakululamisa mu phindu wa watha nyi mu vumbi, kutela kufunga ca thupokola mu Cifuci, mu ukephe wa vumbi ku Cijikilo nyi mu Shimbi jino, nawa mu utaijilo wa usendo wa ifuci yeswe wa Angola.
2. Thupokola a Cifuci kapwa mu unji wo mbunga asemukina mu cifuci cAngola, mu ululamiso wa wikha mu cifuci ceswe.
3. Shimbi ya yula ululamiso nyi ulingilo wa thupokola a cifuci.

KAPITHULU V

KATALILO CA UFUNGO WA UNGUVULU

Ndongo 211.º

(Katalilo ca Ufungilo wa Unguvulu)

1. Unangikino wa ufungilo wa Unguvulu uli nyi mana akuhakwila ululi wa Cawana ca milonga wa mbwanja nyi kululama, nawa mu unji wa

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

kutenuka, mu vumbi wa Cijikilo nyi ya shimbi, nawa mu izavu ya utaijilo wa usendo muze ili cifuci cAngola.

2. Unangikino wa ufungilo wa Unguvulu watela ku ipathulo ya Ndonda nyi mana nyi ufungilo wa Unguvulu.
3. Ululamiso nyi ulingilo wa kunangika ca ufungo wa Nguvu uli kulingiwa mu shimbi.

Ndongo 212.º

(Ndonda ja Mana nyi Ufungilo wa Unguvulu)

1. Ndonda ja mana nyi ufungo wa Unguvulu uli ndonda ja kuhana ca kulinga sango nyi Katalilo, nawa mu kusakula ikuma ya mana nyi ufungo qa Unguvulu inatela mu unangikino wa Unguvulu mu Ululi wa Cawana nyi sambukila wa mbunga.
2. Shimbi ya yula ululamiso, nyi ulingilo nyi ortalilo wa milimo ya mana nyi ufungo.

KAPITHULI VI MUKWANGANDA YA ULULI

Ndongo 212.º-A

(Mukwanganda ya Ululi)

1. Ngaji mutangu kali mu myanangana a Cifuci alipwila mu ikuma uhakwilo wa mbunga, ufungwilo momu ikwata, nyi ululi nyi Ujikillo wa ilinga ya uthuminyino wa Mbunga.
2. Ngaji mutangu nyi kambungu kapwa kutongola mu Zuwo lya Malin-jekela, mu kuthusula ca unji weswe wa Akwa kuhakwila mbunga mu ilinga ya milimo.
3. Ngaji mutangu nyi kambungu kakuzuka watha nyi Mwanangana wa Cifuci hali hanga mu ushimbulo myaka itano mu kuzaula cimuwikha.
4. Mbunga nyi athu anji katela kusosolola ku Nganda ya Milopho kwambulula ja milonga nyi ilinga nyi hanji uswekelo mu watha wa mbunga, ize yataliwa mu kuteta, kuthuma ca ndonda calitela mu ikuma yalitela mu Kuhandvununa nyi kuwashisa ca kuhona ululi.
5. Ilinga ya Ngaji uli walipwila mu ikwata ya ukilikililo nyi ukwiko wa ortalilo mu Cijikilo nyi shimbi.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

6. Ndonda nyi akwa Uthuminyino wa Mbunga nyi mbunga akwo nyi athu anji a mbunga nyi ilambala katela kupwa ca usendo nyi Ngaji wa kuthusuka ca ikuma yo.
7. Mu muwaka mweswe mwathunguwa maliji a milimo nyi kuhilwisa kuli Mwnangana waCifuci, ku Zuwo lya Malinjekela nyi Cipathulo ca Ungaji waCifuci.
8. Shimbi watela mu unji wa milimo nyi ulemu wa Ngaji wa Ululi nyi Kambungu, nawa mu unji wa kululama ca ukwaso wa Cipathulo ca Ungaji wa Ululi.

USOLWELO VI CITHWA CA CIHELA

KAPITHULU I ISHINA YA UNJI

Ndongo 213.º

(Ndonda ja Uthusukilo wa Watha wa Cihunda)

1. Ululamiso wa ululi qa Unguvulu mu uhashi wa ihela uli wapwa mu ishina ya uputhukilo wa uthusukilo wa malinjekela a uthuminyino mu kushishika ca upwa ilinga ululamiso wa Watha wa Cihunda, mu Cijikilo nyi shimbi ino.
2. Ilinga yalulama mu Watha wa cihela catela mu Cela ca Kusakula ca ihunda, nyi ipathulo ya Watha wa Myanangana akwo nyi Watha kupwa ca mbunga, mu shimbi.
3. Mu kuciza ca mufunda 1, kuthusuka ca milimo nyi ikuma ikwo ca kupwa Cela ca Ihunda, mu ipathulo ya Watha wa Myanangana a ihunda, mu wendelo wa unji wa eswe wa mbunga, kapanjika ishina ya uhandununo wa uthuminyino wa ushimbikilo, wendelo wa zango wa mbunga nyi uswekelo wa wana nyi zango Ujikillo uze uli mu ufungo wa ilambala, mu kulita, nyi kuhakwila ca uthuminyino mu Cijikilo nyi mu shimbi.

Ndongo 214.º

(Cishina ca Uthusukilo haCihunda)

1. Uthusukilo wa cihunda watamba mu cawana nyi uhashi wa Cela ca Ihunda hanga uyulo, mu Cijikilo nyi mu shimbi, ha ulemu nyi zango wa utalilo wa mbunga, mu ikuma ya mbunga a cihunda.
2. Uthusukilo wa cihunda nyi ulemu wa ululamiso, kuyula, uthuminyino, mingoso nyi ikumba, ulumbunwiso wa shimbi.
3. Ishina ya uthusukilo wa ihunda yataliwa mu ndongo ino, yapwa kusa mu ilinga ya ululamiso wa shimbi ilemu, mu kuciza ca ikwiko mu Cijikilo cino.
4. Ikumba mbongo ja Cela ca Ihunda watamba nyi unji ukwo, kuthuma ca Unguvulu, lijimu, nyi ikuma ikwo mu uhandununo wa lijimu wa shimbi.

Ndongo 215.º

[Kukumika]

Ndongo 216.º

(Uhashi wa Utalikiya wa Ihunda)

shindakenyo wa membo eswe kapwa nyi uhashi wa kukaula mu ushimbikilo, hanga unge uthusukilo wa ilinga ya kuthumisa nyi vumbi ya ilai yalipwila mu ihela ize yapwa kukiswila mu Cijikilo cino.

Ndongo 217.º

(Utalikiya wa Ihunda)

1. Cela ca kuhakwila mu membo kapwa athu a unji wa mbonge mu kutaiza ca unji wa thwamishimu cihela ceswe waze afunga kuthusuka ca uzange walipwila uze weza kuli mwenyembo, mu cikuma ndondayo a uhakwilo wa mbunga.
2. Ululamiso nyi ulingilo wa cela wa Utalikiya ya Membo, nawa mu uhashi wa ndondajo, wapwa kuyula mu shimbi, mu kwoloka ca cishina ca uhandununo ca uthuminyino.
3. Shimbi yalumbunuka mu uhashi wa Cela ca Kusakula mu Membo nyi kutaiza ca ulemu wa mbongo ja Membo, mu kupwa ca ilai ca cihanda ca upite wa mbunga kuli Unguvulu nyi Cela va Ihunda, mu kulitesa ca kuwahusa ca uhandununo mu unji wa yela yeswe uze wakukiswila ca kukunga ca uhashi wa mbongo nyi kukuma ca ilinga ya ilika yeswayo.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

4. Cela ya Ihela cili uhashi wa kuyula calipwila, mu shimbi.

Ndongo 218.º

(Ihanda ya Utalikiya wa Ihunda)

1. Utalikiya wa Ihunda yalulamika mu ihunda.
2. Mukutesa ca ikuma yalipwila ca yako, nyi unji wa kusokoloka mucitela kupwa kukunga ca cela ca cifuci ca ulemu.
3. Shimbi muitela kulinga, mu ilinga ya uhashi walipwila, ikuma ikwo ya ihunda mu ululamiso wa cihela ca Milimo ya mbunga.

Ndongo 219.º

(Uhanyino)

Utalikiya wa Membo uli mu unji wa yuma, nyi mu shimbi, uhanyiwo wa uhashi wa ulongeshi, mwono, kahya ka zembwe, meya, ithasa, ya ihunda, nyi mbonge, nyi ikumba ya cako, nyi mana, mashinyi nyi sango, shimbu ja washi, khonda, kufunga ca mbunga, nyi kuciza majilo ca mbonge, ufungo wa mukwa kulya, kufumanyisa ca mingoso nyi mbunga, mu kwalula ca cihela, kapokola, mu usendo wa Kuhandununa nyi kukunga.

Ndongo 220.º

(Ndonda ja Utalikiya)

1. Ululamiso wa Utalikiya yatela mu Cota ca wathau mu uhashi wa kuthusula, mu Ndonda imwe ya cikungulwila ca Mwanangana wa Utalikiya.
2. Cota capwa mu unji wa kuhakwila, waze anatongola mu unji wa kusakuka, mu uteso, mu uthusukilo, mu wana, usweko nyi shimbu wa mbunga atongoka mu cihela ca utalikiya mu upwiso wa usolwelo wo.
3. Ndonda ya Ilingilo wa cizavu cili ca kutesa kuli Mwnangana nnyi yisonyecko jenyi akutongoka mu unji wa uhashi kuZuwo lya Malinjekela.
4. Mwanangana wa Ndonda wa Ilingilo ya Cela ca Cihela cili thwathwa wa cizavu cize casakuka kuZuwo lya Malinjekela.
5. Utaijilo wa majina a cela ca Ndonda Utalikiya capwa mu usolwelo wa izavu ya malinjekela, mu kulipwla nyi nawa mu ucinge, mu ukungulwila, wa mbunga waze atongolanga, mu ikuma ya shimbi.

Ndongo 221.º

(Kuzuka wa Uthuminyino)

1. Utalikiya wa Membo uli mu wakundama.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

2. Kukwata ca milimo ha Utalikiya watela mu Katalilo na kulingiwa ca shimbi mu cihanda ca Ndonda ca Cela nyi muze himwalingiwa mu shimbi.
3. Kusosolola ca ndonda Utalikiya, cipwe cilumbunuke mu yela, cipwa kutela mu ilinga ya kusweka cilemu.
4. Cela ca Ihunda muyipwa kuteta iyulo yapihisa shimbi yize hailinga kuli Mwnangana mu watha wenyi.

Ndongo 222.º

(Ukwaciso nyi Usendo)

1. Mu ukwaso wa Unguvulu, Yela ya Ihunda yapwa kufumanyisa mu khekhe kuli ayo, mu ilinga yalipwila, kutala ca kutepulula calipwila mu nganda nyi usolokelo wa mbunge.
2. Shimbi yashindakenya mu usendo nyi mu ululamiso wa Cela ca Ihunda mu citela kutongola ca kushimula ca uzange eswe, mu Katalilo ca uhashi wo.

KAPITHULU II IPATHULO WATHA WA YIYULO YA YACAKO

Ndongo 223.º

(Unyingikiso)

1. Unguvulu kali nyi uhando, mu watha wa milimo ya ipathulo ya watha wakutongola wa yacako ca muwana wakulitesa nyi wakuhanduna Cijikilo.
2. Unyingikiso wa ipathulo ya watha wa mwnangana watamba mu myatha akwo a mbunga nyi ilambala avumbike, mu usendo wo nyi ipathulo ya ulema nyi shimbi wa uhulilo kuwutala wa ululamiso wa mucima mu malinjekela a yako nyi katelele ku khakajana mu Cijikilo, cipwe mu ulema wa muthu mweswe.

Ndongo 224.º

(Myatha ja akwa Yako)

Myanangana eswe kali myatha atalila nyi kuzuka ca watha no unji wa ululamiso wa malinjekela a cihunda mu utaijilo wa ulema nyi shimbi nyi vumbi ku Cijikilo ca shimbi.

Ndongo 225.º

(Uhanyino, Uhashi nyi Ululamiso)

Uhandununo, uhashi, ululamiso, ulemu wa utalilo, nyi ulemu wa ikumba ya ipathulo ya membo, mu usendo wa ipathulo ino nyi Ndonda ja uthuminyino wa Cihunda wa Unguvulu nyi uthuminyino wa Utalikiya mu unji wa myanangana, mu shimbi.

USOLWELO VII

UUHASHI CIJIKILO NYI UTALILO NYI UJIKILO WA UJIKILO

**KAPUTHULU I
KTALILO WA UJIKILO**

**CIHANDA I
ISHINA YA UNJI**

Ndongo 226.º

(Ujikilo)

1. Kutaiza ca shimbi nyi unji wa ilinga qa Unguvulu, wa uthuminyino wa Mbunga nyi wa Wanangana wa Ihunda watela mu utalilo wa Cijikilo.
2. Yapwa kupihisa Ujikilo shimbi jeswe nyi ilinga ize yavulumuna ishina nyi fumbo ize ili mu kukiswila ca Cijikilo cino.

Ndongo 227.º

(Kumbululo lya Katalilo)

1. Kapalika mu utalilo wa Ujikillo ilinga yeswe yatela mu uvulumuno wa ishina ya ujikilo fumbo, mu kwalula:
 - a)- Ilinga ya ushishikilo;
 - b)- Mingoso, usendo wa maliji a ifuci ya haze;
 - c)- Utalilo wa Ujikilo;
 - d)- Ulemu.

CIHANDA II
UTALILO WA UKANYAMISO MU UJIKILO

Ndongo 228.º

(Katalilo wa Ukanyamiso wa Ujikilo)

1. Mwanangana wa Cifuci matela kwita ku Zuwo Ujikillo Katalilo ca shimbu mu ujikilo weswawo mu ushishikilo wa Cilai ca Shimbi, uze watela kusa mu kucilumuna nyi utaijilo wa ifuci ikwo uze watela kupwa ifunjekelo.
2. Matela kwita utalilo wa shimbu mu Ujikillo weswawo mu unji Cilai ca Shimbi uze watela kuthusula mu 1/10 wa Akwa Kuhakwila mbunga mu Zuwo lya Malinjekela mu milimo wo.
3. Utalilo wa shimbu mu ujikilo watela kuwita mu unji wa 20 a mathangwa mu kwalula ca utaijilo wa Cilai ca Shimbi.
4. Zuwo lya Kusophela Cijikilo catela kuhanjika ca shimbi mu makumi awana amathangwa, muze mu utetelo wa ikuma wa fuji, mu kwita ca Mwanangana wa Cifuci nyi mu 1/10 wa Akwa Kuhakwila mbunga mu milimo yo.

Ndongo 229.º

(Kumbululo lya Katalilo lya Ukanyamiso)

1. Catelele kuthusula, kutaiza ca kwalumuna ca cilai cize cili mu utalilo wa shimbu mu ujikilo wa Zuwo lya Kusophela Cijikilo, muze yoyo uhanjikile mu kwita caco.
2. Nyi Cota ca Cijikilo cathusula mbwanja mu ujikilo wa Cilai ca Shimbi, mu utaijilo, nyi usendo wa ifuci ukwo mu utela lume kukwika kuli Mwanangana wa Cifuci nyi kuhilwisa ku ndonda kuze mupwa kutambula.
3. Mu cikuma ca mufunda wasulaho, cilaka, usendo, nyi utaijilo wa malinjekela a ifuci ikwo uci kupwa kuthusula nyi kwalumuna mu uniji wa ikuma, mu kuciza ca ndonda uze muwupwa kutambula mu ushishikilo wa kuyula ca kuhenga ujikilo.
4. Nyi Cilaka ca Shimbi, usendo, utaijilo nyi usepha wa kulinga nyi ifuci ikwo weza kwalumuka, matela Mwanangana wa Cifuci nyi Akwa Kuhakwila matela kukeika Ujikillo wa kwita mu utalilo wa shimbu wa Cijikilo ca ushishikilo weswawo.

**CIHANDA III
KATALILO CA USWEKELO CIHATA**

Ndongo 230.º

(Ulemu)

1. Zuwo lya kusophela Cijikilo mutela kutala, nyi kutambika, mu thaci ja utenu weswe, kuhenga ca Cijikiloca ushishikilo weswawo.
2. Matela kwita ku Zuwo lya usophelo wa Cijikilo maliji a kuhona ca Cijikilo mu ikuma ino:
 - a)- Mwanangana wa Cifuci;
 - b)- Unji wa makumi a Akwa Kuhakwila mbunga mu Zuwo lya Malinjekela mu kuzuka ca milimo yo;
 - c)- Ikwulwila ya Akwa kuhakwila mbunga;
 - d)- Ngaji Mutangu wa Cifuci;
 - e)- Ngaji wa Ululi;
 - f)- Cipathulo ca akwa kuhakwila a mwAngola.

Ndongo 231.º

(Kumbululo lya Katalilo wa Uswekelo)

1. Utambikilo wa kuhona ca Ujikillo mu thaci wa utenu weswe walinga yuma mu unjililo wa ushishikilo watambika kuhona ca Ujikillo nyi kukwika ca ushishikilo wa kujimuka.
2. Mu kutala ca kuhona ca ujikilo wa ihanda ya ushishikilo wa Ujikillo wasulaho mu utambikilo walinga ikuma unjililo mu cikuma casulaho.
3. Masala kusakula mu ijuma ya wazw hasopresa mu kushishika ca shimbi kukinga ca Zuwo lya Kusophela Cijikilo muze mavumbika yuma yazeluka mu uthumino wa cifuci nyi mu ikuma wakundamine mukwa kusopresa.
4. Muze ufungilo wa shimbi, mu uhashi wa kulipwa nyi hanji wa zango wa mbunga wa kuciza mu cihela, uze watela kukundama, mu Zuwo lya Kusophela Cijikilo nyi kushishika ca kuhona Cijikilo mu kuwana ikwiko yataliwa mu mifunda 1 nyi 2 mu ndongo ino.

Ndongo 232.º

(Kusweka ca Uhengeso wa Cijikilo)

1. Matela kwita ku Zuwo lya kusophela Cijikilo kutambika ca uswekelo wa Cijikilo Mwnangana wa Cifuci, mu unji wa Akwa kuhawkila atano, mu milimo ya Ngaji mutangu wa Cifuci.
2. Katalilo ca kupwa ca uswekelo wa Cijikilo, Zuwo lya usophelo wa Cijikilo mu uningikiso wa ikuma ya ndonda wa Ujikillo watela mu kutela ca cithuwa.

**KAPITHULU II
KUHILUKILA CA KUSONYEKA WA CIJIKILO**

Ndongo 233.º

(Uputhukilo wa Italilo ya Isonyoka)

Uputhukilo wa Katalilo ca Cijikilo catela kuli Mwnangana wa Cifuci nyi hanji mu unji wa Akwa Kuhawkila mbunga ku Zuwo lya Malinjekela nyi ilinga.

Ndongo 234.º

(Utaizo nyi Utetekelo)

1. Kwalumuna Cijikilo cili mu utaijilo wa unji wa 2/3 wa Alwa kuhawkila mu ilinga ya milimo yo.
2. Mwnangana wa Cifuci katelele kulithuna kuthusula ca Shimbi ca utalilo wa Cijikilo, mu kuwika ca kuhona kwita ca Katalilo ca shimbu ku Zuwo lya Kusophela Cijikilo.
3. Kwalumuna ca Cijikilo cize caya kutaiza mu unji wa Shimbi imuwikha ya utalilo.
4. Cijikilo, mu maliji ekha, mathusula cimuwikha nyi Shimbi ya utalilo.

Ndongo 235.º

(Njize ja Shimbu)

1. Zuwo lya Malinjekela lyatela Katalilo ca Cijikilo, mu unji wa myaka itano mu unjililo wa utalilo usula.
2. Zuwo lya Malinjekela mulitela kutambula, mu unji wa shimbu, watha wa utalilo ulemu, mu uthusukilo wa unji wa 2/3 wa Akwa Kuhawkila nyi ilinga ya milimo.

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Ndongo 236.º (Njize Lya Ikwata)

Kwalumuka ca Cijikilo cili kuvumbuka muno:

- a)- Ulemeso wa muthu mweswe;
- b)- Uthusukilo, ulemu wa cifuci nyi ukwaso wa cifuci;
- c)- Kupwa ululi wa kuyula Unguvulu;
- d)- Kuswa ca ucingi qa Unguvulu;
- e)- Cima lya wana, uthusukilo nyi shindakenyo;
- f)- Unguvulu wa ndemokalashiya nyi walitesa ku unji;
- g)- Unji wa ufulyelo wa Unguvulu nyi cishina wa uhandununo wa Unguvulu nyi tembele jeswe;
- h)- Utaijilo weswe, cawana, uswekelo wa shimbu wa kutongolawa watha kusakula ca Ndonda wa Wanangana wa Utalikiya wa Ihunda;
- i)- Uthusukilo wa Yota;
- j)- Uhandununo nyi uthusukilo wa Ndonda jaWanangana;
- k)- Uthusukilo wa ihunda.

Ndongo 237.º (Njize lya Ususumuku)

Ha ushimbushilo wa kupwa jita, wa kupwa de cihela, kupwa calipwila catelele kulingiwa mu kucilumuka ca Cijikilo.

USONGWELO VIII MALIJI ASULAKO NYI ATUMASHIMBU

Ndongo 238.º (Uputhukilo Washimbu yaco)

Cijikilo ca Cifuci cAngola catela kunjila mu tangwa lya kusolola mu CIKUMA CA CIFUCI nyi kuciza kupihisa mu ilai ya ndongo yasulaho.

Ndongo 239.º (Shimbulo ja Shimbi jikulu)

Cawana cize coloka casulako canjila mu ulingilo wa Cijikilo mu uthwamino uze watelele kulipwila mu Cijikilo.

Ndongo 240.º
(Zuwo lya Malinjekela)

Ushimbulo wa Akwa kuhakwila mbunga mu shimbu lya unjillowa Cijikilo ca Cifuci cAngola, walithwamima ndo mu muze manjila mu watha Akwa Kuhakwila waze apwanga kisakula mu Cijikilo cino.

Ndongo 241.º
(Mwanangana wa Cifuci)

1. Mwanangana wa Cifuci, mu uhashi wa shimbu mu Cijikilo ca Wanangana cAngola, walipwila ha kuzuka ca watha wa Mwanangana wa cifuci yoze hapwa kusakula, mu ikuma ya Shimbi wa Cijikilo.
2. Mu uputhukilo wa ushimbikilo wa Cijikilo cino, Mwanangana wa Cijikilo wazuka watha wa Unguvulu mu Kwalula ca wana ca kuthusuka ca ukwaso wa kuzuka ca unji wa ilinga ya ulemu wa iyulo nyi yako Cijikilo cino.
3. Ndo mu ilinga ya shimbu yasulaho ya cela ceswe mu ciyulo ca Cijikilo cino, catela kuli Mwnangana wa Cifuci ca kutongola Kambunji wa Cifuci.
4. Ululamiso wa kulingiwa ca Milimo ya Unguvulu, nawa mu ndvundo ha Cipathulo ca usali wa Uthuminyinocalipwila, catela kulipeisa mu ikuma ya Cijikilo cino.

Ndongo 241.º-A
(Kusoloka Hakusoneka Cakusakula)

Kuciza kupinjisa mu cikuma ca ndongo 107.º- A mu shimbu uze watelele kulingiwa ca uhashi wa kunjila unji wa Cicapha ca Muthu mu mbunga, mu Cifuci Kusonyeka ca Cela mucipwa mu usolokelo wa ihunda kuciza kunjisa ku milimo wa cipathulo ca mbunga.

Ndongo 242.º
(Utaijilo wa Wajikiza wa Utalikiya wa Membo)

1. [Kukumika].
2. Ipathulo ya ulingilo wa Cela ca Ihunda yapwa kulum bununa mu shimbi, mu ilinga wa ukwaciso wa kulinga nyi kutohweso wa uhashi wo.

Ndongo 243.º
(Kutongola Calipwila ca Ngaji aMucikungulwila)

1. Utaizo wa Ngaji wa zuwo lya usophelo yinene waze watela kupwa kuci-zaho mu kusokoloka ceswe.

Ndongo 244.º
(Khekhe)

Katela kwivila khekhe ungalwe wa thujita, ungalwe wapinjisa ufungo wa Unguvulu nyi akwo waze alino nyi usendo, nawa mu ungalwe walingiwa mu jita nyi thujita eswe a ufungo nyi mu thupokola amucima, mu ulingilo wa ufungo wa kupwako mu cikuma ca milonga wa malinjekela a thujita, mu kusuma ca 2002.

Yamonewene nyi kuyitaiza kuli akwa Shimbi mu 21 kwali mu 2010, nyi kutaijiwa ca Cota caCijikilo ndongo 111/2010, lya makumi atatu lya kwali, mutangwa lya 3 lya kutathu wa 2010.

Mwanangana wa Zuwo Lyashimbi jaMbunga, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

Mwanangana waCifuci, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

**WEZELO I
MBANDELA YACIFUCI**

Mbandela yaCifuci ili nyi ulembó wali ukusa muyipinji yali yamuwusuku. Helu ulembó ucila, mushi, ulembó ula nyi unalumbunuka:

- a)- Ulombo ucila- manyinga amwanganyine akwa Ngola mumu wajita nyi yacikolonya, jita yaukule wethu nyi Ukindukilo cifuci;
- b)- Ulombo ula- mavu ayifuci Ya Afrika.

Hamucima, hali mujingulwila wacizumwa unapombo, cinyingi ca akwa milimo nyi ilingi yeswe, cinjangu, cinyingi canjimi, milimo yaminda nyi jita yamikwale, nyi kathonganoshi, cinyingi cakulikwasa nyi akwa haze nyi cakusokoloka.

Mujingulwila, cinjangu nyi kathonganoshi ili yaulembó wacizumwa, inalumbunuka upite wa Cifuci.

Vyamonewene nyi kuyitaiza kuli akwa Shimbi mu 21 kwali mu 2010, nyi kutaijiwa ca Cota caCijikilo ndongo 111/2010, lya makumi atatu lya kwali, mutangwa lya 3 lya kutathu wa 2010.

Mwanangana wa Zuwo Lyashimbi jaMbunga, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

Mwanangana wa Cifuci, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

WEZELO II
CINYINGI CA CIFUCI

Cinyingi caCifuci caNgola cili cakulinga nyi mujingulwila wakuzembeka nyi umwe muthango wapungu, kafwe nyi ndanda, inalumbunuka, njimi, zenga, akwa minda nyi ilima yeswe.

Kucishina, kuli Cijikilo wakufukula, cinyingi da kufumba nyi yako, mba kuthuhuka catangwa cinalumbunuka Cifuci caha. Hamucima hali cinqangu nyi temo, inyingi ya milimo nyi uphuthukilo wajita yamikwale. Mba hakasonga hali kathonganoshi, cinyingi cakulikunda nyi ukwaso nyi ifuci yahaze.

Hacihanda camushi hali mufunda waunengu wa olu nyi cisoneko ca "Cifuci caNgola".

Yamonewene nyi kuyitaiza kuli akwa Shimbi mu 21 kwali mu 2010, nyi kutaijiwa ca Cota caCijikilo ndongo 111/2010, lya makumi atatu lya kwali, mutangwa lya 3 lya kutathu wa 2010.

Mwanangana wa Zuwo Lyashimbi jaMbunga, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

Mwanangana wa Cifuci, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

**WEZELO III
MWASO WACIFUCI**

«Angola Avante»

Ó Pátria nunca mais esqueceremos
Os heróis do 4 de Fevereiro
Ó Pátria nós saudámos os teus filhos
Tombados pela nossa independência
Honrámos o passado, a nossa história
Construímos no trabalho o homem novo
Honrámos o passado, a nossa história
Construímos no trabalho o homem novo

Angola avante, revolução
Pelo poder popular
Pátria unida, liberdade
Um só povo uma só nação

Angola avante, revolução
Pelo poder popular
Pátria unida, liberdade
Um só povo uma só nação

Levantemos nossas vozes libertadas
Para a glória dos povos africanos
Marchemos combatentes angolanos
Solidários com os povos oprimidos
Orgulhosos lutaremos pela paz
Com as forças progressistas do mundo
Orgulhosos lutaremos pela paz
Com as forças progressistas do mundo

Angola avante, revolução
Pelo poder popular
Pátria unida, liberdade
Um só povo uma só nação

Angola avante, revolução
Pelo poder popular
Pátria unida, liberdade
Um só povo uma só nação

Yamonewene nyi kuyitaiza kuli akwa Shimbi mu 21 kwali mu 2010, nyi kutaijiwa ca Cota caCijikilo ndongo 111/2010, lya makumi atatu lya kwali, mutangwa lya 3 lya kutathu wa 2010.

Mwanangana wa Zuwo Lyashimbi jaMbunga, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

Mwanangana wa cifuci, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

LEGISLADORES CONSTITUINTES

Fernando da Piedade Dias dos Santos - Thuminyi wa Zuwo lya Malinjekela- João Manuel Gonçalves Lourenço - 1.º Thuminyi kambungu, Joana Lina Ramos Baptista - 2.ª Thuminyi kambungu, Ernesto Joaquim Mulato - 3.º Thuminyi kambungu, Pedrito Cuchiri - 4.º Thuminyi kambungu, Carlos Magalhães - 1.º Cisonyekeso ca meza, Emília Carlota S. Celestino Dias - 2.ª Cisonyekelo ca muZuwo lya Malinjekela, Carlos de Oliveira Fontoura - 3.º Cisonyekelo ca muZuwo lya Malinjekela, Raúl José Barcelos - 4.º Cisonyekelo wa muZuwo lya Malinjekela, Abílio J. A. Kamalata Numa, Adão Campos Congo, Adão Cristóvão Neto, Adélia Maria Pires C. de Carvalho, Adelino Marques de Almeida, Adriano Sofia Cacuassa Bento, Adriano Botelho de Vasconcelos, Adriano Mendes de Carvalho, Afonso Domingos Pedro Van-Dúnem, Afonso Maria Vaba, Afonso Moraes Kuedi, Ágata Maria Florinda Mbaka Raimundo, Agostinho Ndjaka, Albertina Cungingomoco Muxindo, Albertina Teresa José, Alda Juliana Paulo Sachiambo, Alfredo Berner, Alfredo Furtado de Azevedo Júnior, Alice Paulino Dombolo Chivaca, Almerindo Jaka Jamba, Amaro Cacoma da Silva, Ana Maravilha Borges A. Fernandes, Ana Maria de Oliveira, Ana Maria Manuel J. Taveira, Anabela M. dos Santos Alberto, Anabela Trindade J. da Silva, Aníbal João S. Melo, António Filipe Tchiyulo Jeremias, António D. Ventura de Azevedo, António dos Santos França, António Francisco Cortêz, António F. Ferreira Júnior, António Sambuquila, Armando Dala, Aurora Junjo Cassule, Bento Joaquim S. Francisco Bento, Bernarda G. Martins H. da Silva, Bornito de Sousa

B. Diogo, Carlos Alberto Ferreira Pinto, Carlos Francisco Conde, Carlito Roberto, Carolina Cerqueira, Carolina Cristina Elias, Cassongo João da Cruz, Catarina Pedro Domingos, Clarisso M. M. Caputu, Cesaltina da Conceição Major, Constantino M. dos Santos, Cristóvão Domingos F. da Cunha, Daniel António, Delfina Helena Inácio, Demóstenes Amós Chilingutila, Deolinda O. P. S. Vilarinho, Desidéria H. Ndakhupapo, Desidério G. M. K. Wapota, Diogénes do E. Santo Oliveira, Domingas P. F. Damião, Domingos Damião Neto, Domingos Manuel Nginga, Domingos Martins Ngola, Domingos Paulino Dembele, Domingos V. Rafael Mate, Dumilde das Chagas Simões Rangel, Edith Livila V. Lissimo Manuel, Eduarda M. Nicolau S. Magalhães, Eduardo Kuangana, Elias Satyohamba, Elisa Fernanda Vihemba, Emílio José Homem Gomes, Ernesto Fernando Kiteculo, Eufémia Hambeleleni, Eufrazina M. M. Teodoro Paiva, Eufrazina Teresa C. L. G. Maiato, Eulália Maria Alves Rocha da Silva, Fabrice Alcebíades Maieco, Faustina F. Inglês de A. Alves, Feliciano Lizana Ozar, Felisbina Bento dos Santos, Fernando José de França D. Van-Dúnem, Fernando Faustino Muteka, Filipe Domingos, Francisco José Ramos da Cruz, Francisco Magalhães Paiva, Francisco Sozinho Chiuissa, Garcia Vieira, Gerdina Ulipamue Didalewa, Guilherme Cango, Guilhermina Fundanga Manuel, Gustavo Dias Vaz da Conceição, Inês Baca Cassule Camele, Inocência de D. F. de Morais, Irene Alexandra da Silva Neto, Isabel Helena da Costa Dala, Isabel J. Miguel S. Peliganga, Isabel Nlandu Morena, Jacinto dos Santos José, Jeremias Dumbo, João Baptista Domingos, João Baptista Ngandagina, João Bernardo de Miranda, João de Almeida A. Martins, João Fernando Mucanda, João Marcelino Tchiypinge, João Manuel Pinto, João Muatonguela, Joaquim Wanga, Job Pedro Castelo Capapinha, Jorge Marques Bela, José Augusto, José Diogo Ventura, José Domingos Francisco Tuta, José Eduardo Carmo Nelumba, José F. Tingão Pedro, José Gabriel Paiva, José Mangovo Tomé, José Mário Katiti, José Miúdo, José Pami, José Samuel Chiwale, Josefina Pandeinge Haleinge, Judite Kaiovola, Julião Francisco Teixeira, Julião Mateus Paulo, Júlio M. Vieira Bessa, Júlio Tungu, Leonora Mbimbi de Moraes, Lopo F. Ferreira do Nascimento, Lourenço Diogo Contreiras Neto, Lucamba Paulo, Lúcia Maria Tomás, Luís Domingos, Luís Reis Paulo Cuanga, Luís Wachihassa Maiajala, Luzia P. de S. Inglês Van-Dúnem, Manuel Figueira Kalunga, Manuel L. Rocha da Silva, Manuel Pedro de Oliveira, Manuel Teodoro de Jesus Quarta, Manuel Saviemba, Marcelina Huna Alexandre, Mártires Correia Víctor, Maria Ângela T. de A. S. Bragança, Maria Buitti

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

Makuala, Maria Carolina M. F. M. Fortes, Maria de Assunção Vahekeny do Rosário, Maria da Conceição Wimbo Pinto, Maria de Fátima Munhica António, Maria de L. S. Abanbres Veiga, Maria Eulália A. Camilo, Maria Isabel, Maria Isabel M. Mutunda, Maria José, Maria Júlia de C. Ornelas, Maria Madalena da C. Narciso, Maria Rosa de Lourdes, Maria Sebastião I. Jerónimo, Maria Sebita João Pertence, Mariano Paulo A. Afonso, Marta B. do Carmo Issungo, Mateus Isabel Júnior, Meneses Clemente Cambinda, Miguel Maria Nzau Puna, Miraldina Olga Marcos Jamba, Monteiro Pinto Kapunga, Natália A. Abílio Dobia, Norberto Fernandes dos Santos, Ngola Kabangu, Nuno dos Anjos C. Albino, Nzuzi Makiese Wete, Nimi a Simbi, N'Zola Pierre Mamona, Palmira D. Pascoal Bernardo, Palmira Leitão Barbosa, Panzo Joaquim, Paulo Gime, Paulo Teixeira Jorge, Paulo Pombolo, Pedro Diavova, Pedro Domingos Peterson, Quintino António Moreira, Raúl Augusto Lima, Raúl Manuel Danda, Regina Eduardo Tchipoia, Roberto António Víctor Francisco de Almeida, Rodeth Teresa M. Gil, Rosa Pedro Afonso Garcia, Rosália Sandalawa Kapamba, Rosária Ernesto da Silva, Rui Luís Falcão Pinto de Andrade, Ruth Adriano Mendes, Sabina Napol, Sabonete Muancopotola, Samuel Daniel, Sapalo António, Sara Luísa Mateus, Serafina Miguel Emília Pinto, Sérgio de Sousa M. dos Santos, Sérgio Luther Rescova Joaquim, Simão Geremias Boa Carroba, Sónia Moisés Nele, Suzana Pereira Bravo, Silvestre Gabriel Samy, Teresa de Jesus Cohen dos Santos, Teresa Jorge Pinto, Tomás Simão da Silva, Tito Chimona, Valeriano Chimo Cassauié, Vasco Pedro José, Víctor Pedro nyi Victória Manuel da Silva Izata.

In Memoriam: Beatriz Aurora Fernandes Salucombo e Fernando da Costa Andrade.

MBUNGA A CIZAVU CA IKUMBA

Carlos Maria da Silva Feijó – Muthuminyino, António Rodrigues Afonso Paulo – Muthuminyino wa kambungu, Adão Francisco Correia de Almeida, Cremildo José Félix Paca, João Maria Poongo, José Octávio Serra Van-Dúnem, José António Lopes Semedo, Sihanouk L. Fortuna, Marcy Cláudio Lopes, Rosa Branca da Cunha Cardoso, Rosa Maria Fernandes Guerra, Solange Romero de Assis Machado Pereira, Casimiro Calei, Armindo Moisés Cassessa, Cláudio da Conceição Henriques da Silva, David Alberto Já, Lopes Toni

CIJIKILO CA CIFUCI CA ANGOLA

do Nascimento N. Malanje, Gongo João Pedro nyi Manuel Moreira Pinheiro.

Kwakundama nawa: Adérito Belmiro Correia nyi Manuel Neto Costa.

Thuminyi wa Zuwo lya Malinjekela nyi Mukwa Shimbi, *Fernando da Piedade Dias dos Santos*.

Mwanangana wa Cifuci, JOSÉ EDUARDO DOS SANTOS.

“Cota ca Ujikilo cazuka phinji ilemu mu uthungiwo nyi usendo wa Unguvulu wa ndemokalashiya nyi wa Wana, nyi ulamwino wa shimbi ya Ujikilo nyi wa unangikilo wa kwoloka camuwundu wa ungaji.”